

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
FİNANSAL PİYASALAR VE YATIRIM YÖNETİMİ BİLİM DALI

**BASEL II KRİTERLERİ ÇERÇEVESİNDE RATING
MODELİNİN KOBİ'LERE UYGULANABİLİRLİĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

FUAT BERKTAŞ

Danışman: Yrd.Doç.Dr.M.ALTAN MASUN

İstanbul, 2009

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Onay Belgesi

İŞLETME Anabilim Dalı FİNANSAL PİYASALAR VE YATIRIM YÖNETİMİ
Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi FUAT BERKTAŞ' ın BASEL II KRİTERLERİ
ÇERÇEVESİNDE RATING MODELİNİN KOBİLERE UYGULANABİLİRLİĞİ adlı tez
çalışması ,Enstitümüz Yönetim Kurulunun 26.03.2009 tarih ve 2009-6/35 sayılı kararıyla
oluşturulan jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul
edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

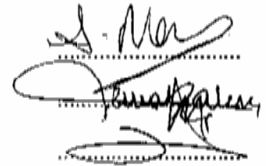
Tez Savunma Tarihi

1.01.2009

1) Tez Danışmanı : YRD. DOÇ.DR. MEHMET ALTAN MASUN

2) Jüri Üyesi : DOÇ. DR. CEMAL ÇAKICI

3) Jüri Üyesi : DOÇ. DR. NADİR EROĞLU

ÖNSÖZ

Hazırlamış olduğum bu tez çalışması, yakın gelecekte ülkemizdeki üretim ve istihdamın en önemli aktörleri olan KOBİ'lerin bankalar tarafından kredilendirme sürecini büyük oranda değiştirecek olan rating modeline Basel II Uzlaşısı çerçevesinde bir bakış açısı sağlayabilmektir. Bu çalışma ile amaçladığım, KOBİ'lerin mevcut durumlarını ortaya koyup, bu süreçte yaşabilecekleri sorunları fark etmelerini sağlamak ve onlara bu dönemde başarılı olmalarını sağlayacak başarı faktörlerini sunmaktır.

Çalışmamın teorik kısmının oluşturulmasında değerli katkıları olan Prof.Dr.Gürel KONURALP'a, uygulama ve son şeklinin verilmesinde çok değerli fikirleri ile bana önderlik eden danışmanım Yrd.Doç.Dr.M.Altan MASUN'a, tezin istatistik ile ilgili kısımlarında fikir alışverişinde bulunduğum değerli arkadaşım Esin ESER'e ve her zaman yanımda olan aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Fuat BERKTAŞ

İstanbul, 2009

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı	: Fuat BERKTAŞ
Anabilim Dalı	: İşletme
Programı	: Finansal Piyasalar ve Yatırım Yönetimi
Tez Danışmanı	: Yrd.Dç.Dr. M.Altan MASUN
Tez Türü ve Tarihi	: Yüksek Lisans – Nisan 2009
Anahtar Kelimeler	: KOBİ, Basel I-II, Rating(Derecelendirme) Modeli

ÖZET

BASEL II KRİTERLERİ ÇERÇEVESİNDE RATING MODELİNİN KOBİ'LERE UYGULANABİLİRLİĞİ

İstihdamın büyük bölümünü üzerinde barındıran KOBİ'ler Türk ekonomik hayatının vazgeçilmez bir unsurudur. KOBİ'lerin toplam işletmelerin %99'unu oluşturmakta olduğu ve istihdamın %47'sini karşıladığı yadsınamaz bir gerçektir.

2007 yılının başından itibaren G-10 ülkelerinde uygulanmaya başlanan Basel II Sermaye Yeterliliği Uzlaşısının 2008 yılından itibaren diğer ülkelerde uygulanmaya başlanması planlanmakta idi. Finansal piyasalarda ve ülke ekonomilerinde yaşanan krizlerin son yıllarda çoğalması ile birlikte sermaye yeterliliği kavramının önemi artmıştır. Basel II'ye geçişle birlikte, Basel II uygulaması gereğince, bankalar kredi tahsis sürecinde daha fazla şirket, derecelendirmeye başvuracak ve mali tahlil ve istihbarat çalışmaları ikincil öneme sahip olacaktır. Çalışmada, geleneksel ve yeni kredi değerlendirme ve derecelendirme yöntemlerinin bankaların kredilendirme süreçlerine, KOBİ'lerin ise kaynak maliyetlerine olan etkileri incelenmiştir.

Bu tez çalışması 4 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, KOBİ'ler ile ilgili genel açıklamalar üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde, Basel I ve Basel II uygulamaları ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde, Rating Modeli ve KOBİ'lere etkileri incelenmiştir. Son bölümde de İstanbul'da faaliyet gösteren KOBİ'lerin finansman sorunların çözümüne yönelik bir araştırmanın bulgularına yer verilmiştir.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Fuat BERKTAŞ
Field : Department of Business Administration
Programme : Financial Markets and Investment Management
Supervisor : Yrd.Doç.Dr. M.Altan MASUN
Degree Awarded and Date : Master – April 2009
Keywords : SME, Basel I and Basel II, Rating Model

ABSTRACT

BASEL II CRİTERİA FRAMEWORK FOR SMEs(Small and Medium-Sized Enterprises) OF THE RATING MODEL APPLICABILITY

SMEs(Small and Medium-Sized Enterprises) accomodate the large part of the employment and they are one of the vital components of the Turkish economical life. Nowadays, SMEs have been considered very important in many countries and they are approximately %99 of the total business entities and provide %47 of the total emploment supply.

It's been planning that Basel II Capital Adequacy Accord which is working since the start of 2007 in G-10 countries, will come into force from 2008 in the other countries. Owing to the increasing crisis in the recent year accuring in financial markets and state economies, the importance of the capital adequacy notion in banking sector has improved. By passing to Basel II criterias, according to Basel II applications, banks will give priority to firm rating and financial analysis and information studies will have secondary importance. In the study, it's been evaluated the traditional and new credit evaluation and rating models an the effects of this models an banks' credit cost and SMEs' cost of capital.

This study thesis consists of four chapters. The first chapter on general information and definitions of SMEs. The second chapter was examined about genaral information Basel I and Basel II. The rating models and its effects on SMEs are in the third chapter. The last chapter includes the findings of e research on the determination of the financial problems of SMEs in İstanbul.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR VE SİMGELER.....	xv
GİRİŞ.....	1
 1. TÜRKİYE VE DÜNYA EKONOMİSİNDE KOBİ'LERİN TANIMLARI, YAPILARI, ÖZELLİKLERİ, İŞLEYİŞ VE SORUNLARI	
1.1 KOBİ KAVRAMI.....	5
1.1.1 Dünyada ve Türkiye'de KOBİ Tanımı.....	6
1.1.1.1 Avrupa Komisyonu KOBİ Tanımı.....	6
1.1.1.2 Dünya Bankası KOBİ Tanımı.....	7
1.1.1.3 ABD'de KOBİ Tanımı.....	7
1.1.1.4 Japonya'da KOBİ Tanımı.....	8
1.1.1.5 Türkiye'de KOBİ Tanımı.....	8
1.2 DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİNDE KOBİ'LERİN YERİ VE ÖNEMİ.....	9
1.3 KOBİ'LERİN KUVVETLİ VE ZAYIF YÖNLERİ.....	12
1.3.1 KOBİ'lerin Kuvvetli Yönleri.....	12
1.3.2 KOBİ'lerin Zayıf Yönleri.....	13
1.4 TÜRKİYE'DEKİ KOBİ'LERİN FİNANSAL YAPILARI VE SORUNLARINA GENEL BAKIŞ.....	15

1.4.1 KOBİ'lerin Kendi Yapılarından Kaynaklanan	
Finansal Sorunlar.....	17
1.4.1.1 Yönetim ve Organizasyondan Kaynaklanan Sorunlar	17
1.4.1.2 Sermaye Yapıları İle İlgili Sorunları.....	19
1.4.2 KOBİ'lerin Kendileri Dışından Kaynaklanan Sorunlar.....	20
1.4.2.1 Mali Yapının Zayıflığı ve KOBİ'lerin Durumu.....	21
1.4.2.2 Enflasyon Ortamında KOBİ'ler.....	21
1.4.2.3 KOBİ'lerin Para Piyasasında Karşılaştıkları Sorunlar	22
1.4.2.4 Sermaye Piyasasında Karşılaşılan Sorunlar.....	26
1.5 KOBİ'LERİN FİNANSAL SORUNLARINA YÖNELİK	
ÇÖZÜM YAKLAŞIMLARI.....	27
1.5.1 Risk Sermayesi Finansman Modeli.....	27
1.5.2 KOBİ'lerin Sermaye Piyasası Yoluyla Finansmanı.....	28
1.5.3 Factoring.....	29
1.5.4 Finansal Kiralama (Leasing).....	30
1.5.5 KOBİ Yatırım ve Finans Şirketleri.....	30
1.5.6 Devlet Destek ve Yardımları.....	31
1.5.7 Basel II'nin Getirdikleri ve KOBİ'lere Muhtemel Etkileri.....	31

2. BASEL UZLAŞILARININ ORTAYA ÇIKIŞI, AMACI , ÖNEMİ VE KOBİ'LERE OLASI ETKİLERİ

2.1 BIS ve BASEL KOMİTE HAKKINDA BİLGİ.....	33
2.2 1988 BASEL DÜZENLEMESİ (BASEL I UZLAŞISI).....	34
2.2.1 Basel I - Sermaye Yeterlilik Rasyosu(SYR)'nın	
Hesaplanması ve Eleştiriler.....	35
2.2.1.1 Basel-I Uzlaşısına Yönelik Eleştiriler.....	40
2.3 BASEL II.....	41
2.3.1 BASEL II'ye Duyulan İhtiyaç ve Türkiye'de	
BASEL II Teknik Hazırlık Süreci.....	41

2.3.2 BASEL II'nin Temel Yapısı.....	46
2.3.2.1 Birinci Yapısal Blok: Asgari Sermaye Yükümlülüğü	47
2.3.2.2 İkinci Yapısal Blok: Denetim Otoritesinin Gözden Geçirilmesi.....	56
2.3.2.3 Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa Disiplini.....	58
2.3.3 Basel-II Uzlaşısına Yönelik Eleştiriler.....	59

3. BASEL II'DE KOBİ'LER İÇİN KREDİLENDİRME SÜRECİ, RATING (DERECELENDİRME) MODELİ VE KOBİ'LER İÇİN ÖNEMİ

3.1 BASEL II VE REEL SEKTÖRE ETKİSİ.....	62
3.1.1 Basel II Kriterlerinin KOBİ'lere Etkileri.....	62
3.1.1.1 Basel II Kriterlerine Göre KOBİ Tanımı.....	64
3.2 BASEL II UZLAŞISINA GÖRE KOBİ'LERİN KREDİLENDİRİLMESİ	66
3.2.1 Basel II Standart Yaklaşımında KOBİ'ler.....	67
3.2.2 Basel II İçsel Derecelendirme Yaklaşımında KOBİ'ler.....	72
3.3 RATING (DERECELENDİRME) MODELİ.....	75
3.3.1 Genel Olarak Rating (Derecelendirme) Tanımı.....	75
3.3.2 Derecelendirmenin Tarihçesi.....	76
3.3.3 Derecelendirme Sistemlerine Olan İhtiyaç.....	78
3.3.4 Derecelendirme(Rating) Sisteminin İşleyişi ve KOBİ'lerin Derecelendirilmesi.....	79
3.4 BASEL II SÜRECİNDE KOBİ'LERDEN BEKLENENLER VE KRİTİK BAŞARI FAKTÖRLERİ.....	94

4. KOBİ'LERİN MEVCUT DURUMU VE BASEL II KRİTERİ ÇERÇEVESİNDE RATING MODELİ HAKKINDA SAHİP OLDUKLARI BİLGİ DÜZEYİNİN TESPİTİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

4.1 ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	97
4.2 ARAŞTIRMANIN KAPSAMI.....	99

4.3 ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	99
4.3.1 Anket Formundaki Sorular ve Gruplandırılması.....	99
4.4 ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	100
4.5 ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRME.....	100
4.5.1 İşletmelere Ait Genel ve Yapısal Özellikler İle İlgili Bulgular..	100
4.5.1.1 Anket Çalışmasını Yanıtlayan Kişilerin İşletme	
İçindeki Pozisyonları.....	101
4.5.1.2 Çalışan Sayısına Göre KOBİ'lerin Sınıflandırılması...	102
4.5.1.3 Ankete Katılan KOBİ'lerin Hukuki Yapısına	
İlişkin Bulgular.....	103
4.5.1.4 Ankete Katılan KOBİ'lerin Faaliyet Konularına	
İlişkin Bulgular.....	105
4.5.1.5 Ankete Katılan KOBİ'lerin Faaliyette Bulundukları	
Pazar Alanları.....	106
4.5.2 İşletmelere Ait Kredi Ve Finansman	
Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	107
4.5.2.1 Ankete Katılan KOBİ'lerin Kuruluş Sermaye Yapılarına	
İlişkin Yanıtları.....	107
4.5.2.2 Ankete Katılan KOBİ'lerin	
Finansal Planlama Faaliyetleri.....	109
4.5.2.3 Ankete Katılan KOBİ'lerin Yaptıkları	
Finansal Analiz ve Planlamalar.....	111
4.5.2.4 Ankete Katılan KOBİ'lerin Varlıklarının	
Finansmanında Kullandığı Kaynaklar.....	113
4.5.2.5 KOBİ'lerin Kredi Kullanırken Karşılaştıkları Sorunlar	114
4.5.3 İşletmelere Ait Yatırım Tercihleri, Finansman Çözümleri ve	
Rating Sürecine Bakış Açılarına İlişkin Bulgular.....	122
4.5.3.1 Ankete Katılan KOBİ'lere Ait Yatırım Tercihleri.....	123
4.5.3.2 Ankete Katılan KOBİ'lerin 2008 Yılı Krizinden	
Etkilenme Durumu.....	124

4.5.3.3 Ankete Katılan KOBİ'lerin Kullandıkları	
Finansal Danışmanlar.....	126
4.5.3.4 BASEL II Hakkında Sahip Olunan Bilgi Düzeyi	
İle İlgili Bulgular.....	127
4.5.3.5 Ankete Katılan KOBİ'lerin Kredi Derecelendirme ve	
Rating Modeline Bakış Açıları.....	129
4.6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	130
EKLER.....	135
KAYNAKÇA.....	152

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1: Avrupa Birliğine Göre İşletmelerin Sınıflandırılması.....	6
Tablo 2: Japonya’da KOBİ Ölçeği.....	8
Tablo 3: KOBİ’lerin Çeşitli Ülke Ekonomilerindeki Yeri.....	11
Tablo 4: 1988 Basel Standardına Göre SYR’nin Hesaplanması.....	36
Tablo 5: Piyasa Riskinin Dahil Edildiği SYR’nin Hesaplanması.....	39
Tablo 6: 1998 Yılından İtibaren Gerçekleşen Gelişmeler.....	44
Tablo 7: Türkiye’nin Basel II Yol Haritası.....	45
Tablo 8: BASEL II Kapsamında Kullanılacak Yaklaşımlar.....	50
Tablo 9: Basel II Düzenlemelerine Göre KOBİ Sınıflandırması.....	65
Tablo 10: Basel II Standart Yaklaşım KOBİ’lerin Risk Ağırlıkları.....	68
Tablo 11: KOBİ’lerin Derecelendirme Notuna Göre Risk Ağırlıkları.....	69
Tablo 12: Basel II–Standart Yaklaşımında Risk Azaltıcı Olarak Kabul Edilebilecek Teminatlar.....	71
Tablo 13: İşyerindeki Pozisyon.....	101
Tablo 14: Ankete Katılan KOBİ’lerdeki Toplam Personel Sayısı.....	102
Tablo 15: Ankete Katılan KOBİ’lerin Hukuki Şekli.....	104

Tablo 16: Ankete Katılan KOBİ'lerin Faaliyet Alanı.....	105
Tablo 17: Ankete Katılan KOBİ'lerin Faaliyette Bulundukları Pazar Alanı.....	106
Tablo 18: Ankete Katılan KOBİ'lerin Kuruluş Sermaye Yapıları.....	108
Tablo 19: Ankete Katılan KOBİ'lerin Proforma Tablo Düzenleme Durumu.....	109
Tablo 20: Ankete Katılan KOBİ'lerin Yaptıkları Finansal Analizler.....	111
Tablo 21: Ankete Katılan KOBİ'lerin Varlık Finansmanında Yararlandığı Kaynaklar.....	113
Tablo 22: Kredi Kullanılırken En Büyük Sorun Yüksek Faiz Oranı.....	114
Tablo 23: Kredi Kullanırken En Önemli Sorun Teminat Bulma.....	116
Tablo 24: Kredi Kullanırken En Önemli Sorun Bürokratik İşlemler.....	117
Tablo 25: Kredi Kullanırken En Önemli Sorun Vade Sürelerinin Kısıllığıdır.....	118
Tablo 26: Kredi Kullanırken En Önemli Sorun Kefil Bulmaktır.....	119
Tablo 27: Kredi Kullanırken En Önemli Sorun Miktarın Yetersizliğidir.....	121
Tablo 28: Ankete Katılan KOBİ'lerin Yatırım Tercihleri.....	123
Tablo 29: İşletmelerin 2008 Yılı Ekonomik Krizinden Etkilenme Durumu.....	124
Tablo 30: KOBİ'lerin Kullandıkları Finansal Danışmanlar.....	126
Tablo 31: Ankete Katılan KOBİ'lerin BASEL II'ye İlişkin Bilgi Düzeyleri.....	128
Tablo 32: Ankete Katılan KOBİ'lerin Derecelendirme Fikrine Bakış Açılırları.....	129

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil 1: BASEL II'nin Temel Yapısı.....	47
Şekil 2: BASEL II Sermaye Yeterliliği Rasyosu(SYR).....	48
Şekil 3: Standart Yöntemde Fiyatlama.....	68
Şekil 4: İçsel Derecelendirme Yaklaşımında Risk Bileşenleri.....	73
Şekil 5: İçsel Derecelendirme Yaklaşımı İle Sermaye Gereksinimi Hesaplaması.....	74
Şekil 6: Basel I'de Kredilendirme Süreci.....	80
Şekil 7: Basel II'de Kredilendirme Süreci.....	81
Şekil 8: Derecelendirme Sürecinin İşleyişi.....	90
Şekil 9: Basel II Çerçevesinde Risk Ağırlıkları.....	92
Şekil 10: Basel II Sonrası Kullanılan Bir Kredilendirme Örneği.....	94
Şekil 11: İşyerindeki Pozisyon.....	101
Şekil 12: Ankete Katılan KOBİ'lerdeki Toplam Personel Sayısı.....	103
Şekil 13: Ankete Katılan KOBİ'lerin Hukuki Şekli.....	104
Şekil 14: Ankete Katılan KOBİ'lerin Faaliyet Alanı.....	105
Şekil 15: Ankete Katılan KOBİ'lerin Faaliyette Bulundukları Pazar Alanı.....	107
Şekil 16: Ankete Katılan KOBİ'lerin Kuruluş Sermaye Yapıları.....	108

Şekil 17: Ankete Katılan KOBİ'lerin Proforma Tablo Düzenleme Durumu.....	110
Şekil 18: Ankete Katılan KOBİ'lerin Yaptıkları Finansal Analizler.....	112
Şekil 19: Ankete Katılan KOBİ'lerin Varlık Finansmanında	
Yararlandığı Kaynaklar.....	113
Şekil 20: Kredi Kullanılırken En Büyük Sorun Yüksek Faiz Oranı.....	115
Şekil 21: Kredi Kullanırken En Önemli Sorun Teminat Bulma.....	116
Şekil 22: Kredi Kullanırken En Önemli Sorun Bürokratik İşlemler.....	117
Şekil 23: Kredi Kullanırken En Önemli Sorun Vade Sürelerinin Kısıtlılığıdır.....	118
Şekil 24: Kredi Kullanırken En Önemli Sorun Kefil Bulmaktır.....	120
Şekil 25: Kredi Kullanırken En Önemli Sorun Miktarın Yetersizliğidir.....	121
Şekil 26: Ankete Katılan KOBİ'lerin Yatırım Tercihleri.....	123
Şekil 27: İşletmelerin 2008 Yılı Ekonomik Krizinden Etkilenme Durumu.....	125
Şekil 28: KOBİ'lerin Kullandıkları Finansal Danışmanlar	127
Şekil 29: Ankete Katılan KOBİ'lerin BASEL II'ye İlişkin Bilgi Düzeyleri.....	128
Şekil 30: Ankete Katılan KOBİ'lerin Derecelendirme Fikrine Bakış Açıları.....	130

KISALTMALAR VE SİMGELER

<i>age.</i>	Adı geçen eser
<i>BDDK.</i>	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
<i>BIS.</i>	Bank For International Settlements (Uluslararası Ödemeler Bankası)
<i>BSMV.</i>	Banka ve Sigorta Muamele Vergisi
<i>BSY.</i>	Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım
<i>GİP.</i>	Gelişen İşletmeler Piyasası
<i>İDDY.</i>	İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım
<i>İMKB.</i>	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
<i>KDV.</i>	Katma Değer Vergisi
<i>KOBİ.</i>	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
<i>KOSGEB.</i>	Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
<i>RMD.</i>	Riske Maruz Değer
<i>SBA.</i>	Small Business Administration (Küçük İşletmeler İdaresi)
<i>SPK.</i>	Sermaye Piyasası Kurulu
<i>SYO.</i>	Sermaye Yeterlilik Oranı
<i>TBB.</i>	Türkiye Bankalar Birliği
<i>TCMB.</i>	Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

GİRİŞ

KOBİ'lerin en önemli sorunlarından biri finansman sorunlarıdır. Finansman sorunları işletmenin yatırım döneminde başlamakta ve işletme döneminde de devam etmektedir. İşletmelerin üretim, pazarlama, Ar-Ge, personel, finansman gibi temel fonksiyonları birbiriyle etkileşim içinde olduklarından sorunlarda birbirini etkilemekte ve etkilenmektedir. KOBİ'lerin finansman sorunlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Özsermaye yetersizliği,
- İşletme sermayesi yetersizliği,
- Kredi temin edilmesinde karşılaşılan güçlükler,
- Sermaye piyasasından fon elde etmede karşılaşılan güçlükler,

olarak sıralamak mümkündür. KOBİ'lerdeki bu ve bunun gibi finansman sorunların nedenlerine baktığımızda şu ifadeler karşımıza çıkmaktadır:

- Türkiye'deki bankacılık sisteminin daha çok büyük firmaların yönetiminde olması,
- Ekonomik ve siyasi istikrarsızlık,
- Yüksek faiz, ağır teminat koşulları, vade süresi ve kredi miktarının yetersizliği gibi nedenlerle finans kurumlarında yeterli miktarda kredi sağlayamamaları.

KOBİ'lerin gereksinim duydukları kısa vadeli kaynak için finans kurumları istekli davranmamaktadırlar. En önemli sorunları da, kredi fiyatlamaına uygulanan faiz oranlarında ve kendilerinden istenen teminatlarda olmaktadır.

KOBİ'ler faaliyetlerini gerçekleştirirken öz kaynaklarını ve yabancı kaynakları kullanırlar. KOBİ'lerin yabancı kaynakları içinde bankalardan sağlanan fonlar önemli yer tutar. Bu nedenle ekonomik istikrarın sağlanması, enflasyonunun arzulanan düzeye çekilmesi, kredi maliyetlerinin düşürülmesi ve banka kaynaklarının artırılması KOBİ'lerin finansman sorunlarının çözümlerinde önemlidir. Bu açıdan bakıldığında bankacılık sektörüne yönelik yapılan bir düzenleme doğrudan ya da dolaylı bir biçimde işletmelerin banka kaynaklarına ulaşılabilirlik düzeyini arttırıp ya da azaltabilecektir. 2007 yılı içinde pek çok ülkede uygulaması başlayan BASEL II düzenlemeleri de kısa ve uzun dönemde işletme döngülerine etki edebilecek niteliktedir. 1999 yılından bu yana BASEL bankacılık denetim komitesi tarafından çalışılan ve BASEL II olarak adlandırılan “Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı” finansal istikrarı ve güvenilirliği korumak için bankaların güçlü bir sermaye yapısına sahip olması gerektiği düşüncesinden ortaya çıkmıştır. BASEL II düzenlemeleri, şeffaf bilanço düzenleyen, kredi derecelendirme kriterlerine uyum sağlayan, işletme sahibinin ilkeleri yerine kurumsal yönetim ilkeri doğrultusunda hareket eden işletmelerin banka kaynaklarına daha düşük maliyetli kredi bulma olanağı sağlamaktadır.

Yapılacak olan tez çalışması ile BASEL II'nin bankacılık sektörüne getirdiği yeni düzenlemeler içinde özellikle derecelendirme(rating) modelinin Türkiye'deki KOBİ'lerin banka kaynaklarına ulaşılabilirlik düzeyini kolaylaştırıp kolaylaştırmadığı incelenecektir. Bu amaçla geliştirdiğim ana hipotez:

-BASEL II düzenlemelerinin getirdiği rating modeli Türkiye'deki KOBİ'lerin banka kaynaklarına ulaşılabilirliğini kolaylaştırmıştır.

Ayrıca bu hipotezi desteklediği için şu hipotezler üzerinde de durulacaktır:

-BASEL II düzenlemeleri bankaların KOBİ'lerden istediği teminat miktarını nasıl etkilemiştir?

-İyi derecelendirmeye sahip firmalar diğer firmalara göre daha düşük maliyetli finansman avantajına sahip olurlar.

-Rating Modeli KOBİ'lerin kayıt dışılığını azaltır.

Basel II'nin KOBİ'lere etkisini anlayabilmek için öncelikle Basel II'nin bankalar üzerindeki etkisini anlamak gerekir. Basel II ile birlikte, risk derecelendirme sistemlerinin daha gelişmiş olması dolayısıyla bankaların üstlendikleri tüm gerçek risklere karşılık sermaye ayırmak gerekmektedir. Bankalar üstlendikleri riskleri ölçmek amacıyla, bağımsız bir kredi derecelendirilmesine dayanan basit yöntem(Standart Yaklaşım) kullanabilecekleri gibi, bağımsız kredi derecesinin bulunmamamsı durumunda muhafazakar bir yaklaşımla %100 oranını da kullanabilirler. Ayrıca bankalar, kredilendirdiği KOBİ'lerin mali tabloların durumunu, yönetim yapısını ve işletmeyle ilgili diğer bilgileri(niteliksel-niceliksel) dikkate alarak şirketin geri ödeme kabiliyetini kendisini değerlendireceği İçsel Derecelendirmeye Dayanan Yaklaşımı da kullanabilir. Hangi yöntem kullanılırsa kullanılsın “Temerrüde Düşme Olasılığı” hesaplanacak ve bu bankaların verdikleri krediler için gereken sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında kullanılacak risk ağırlığının belirlenmesinin temelini oluşturacaktır.

Basel II ile birlikte söz konusu risk ağırlıklarını belirleyen kurallar değişmektedir. Risk ağırlığı, KOBİ'lerin risk değerlendirilmesine ve bulundukları risk kategorisine göre farklılık göstermektedir.

Risklilik ve karlılık birlikte dikkate alındığında en karlı olabilecek işletmelerin ilgisini çekebilmek için bankalar bugün olduğundan daha fazla bir şekilde, potansiyel müşterilerinden bilgi almak ve iyi ilişkiler kurmaya daha fazla değer vermek zorundadırlar. Bu da rating modeline göre KOBİ'lerin finansman ve kredi maliyetlerinin bir anlamda düşmesine neden olacaktır. Yine bu süreçte bankaların, KOBİ'lerin sayısal(niceliksel) bilgilerinin yanında yönetim kalitesi, ortaklık yapısı gibi sayısal olmayan(niteliksel) bilgilerine de ihtiyaçları olacaktır.

Türkiye’de, BDDK Basel II’yi 1 Ocak 2009 tarihinden itibaren uygulamayı planlamakta idi. Ancak 2008 sonlarında meydana gelen küresel kriz ve ülkedeki ekonomik belirsizlik bu sürecin ileriki bir tarihe ertelenmesine neden olmuştur.

I. BÖLÜM

TÜRKİYE VE DÜNYA EKONOMİSİNDE KOBİ'LERİN TANIMLARI, YAPILARI, ÖZELLİKLERİ, İŞLEYİŞ VE SORUNLARI

1.1. KOBİ KAVRAMI

Ülke ekonomilerinin üretim ve istihdam bakımından önemli aktörlerinden biri olan küçük ve orta büyüklükteki işletmelere ait Türkiye ve dünya literatüründe geçerli bir tanım bulunmamaktadır.

KOBİ tanımı yapılırken çok sayıda faktörün göz önüne alınması gerekmektedir. Bu faktörlerden bazıları şunlardır :¹

- Zaman,
- Ekonomik gelişmişlik düzeyi,
- Sanayileşme düzeyi,
- Kullanılan teknoloji,
- Pazarın büyüklüğü,
- Faaliyette bulunan iş kolu,
- Kullanılan üretim tekniği,
- Üretilen ürünlerin özellikleri vs.

Bu kadar çok sayıda faktörün KOBİ tanımını etkilemesi, neden herkes tarafından kabul edilen bir tanımın yapılamadığı konusuna açıklık getirmektedir. Tanımları yapan kişi ya da kurumlar kendi açılarından önemli saydıkları kriterlere göre tanım geliştirmişlerdir.

¹Muhittin Şimşek, *Ekonominin Lokomotifi KOBİ'lerin Olmazsa Olmazları*, İstanbul, 2002, s.2.

1.1.1. Dünyada ve Türkiye’de KOBİ Tanımı

Bu bölümde çeşitli kriterler esas alınarak yapılan dünyadaki ve Türkiye’deki KOBİ tanımlarına yer verilecektir.

1.1.1.1. Avrupa Komisyonu KOBİ Tanımı

Avrupa Komisyonu, kabul ettiği bir tavsiye kararıyla, ilk kez belirgin ve ikna edici bir tanım önermiştir. Komisyonun tanımı şu ölçütlere dayanmaktadır; işçi sayısı, bilanço büyüklüğü ve bağımsızlık derecesi.²

Avrupa Birliği, üyeleri arasında KOBİ tanımına ilişkin bir birlik sağlamak amacıyla, Avrupa Birliği Komisyonu tarafından 1996 yılından itibaren birtakım çalışmalar yapıp ortak bir tanım oluşturulmuştur. Söz konusu tanım 2003 yılında revize edilmiş ve yeni tanım 01.01.2005 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere uygulanmaya başlanmıştır.³

TABLO 1

Avrupa Birliğine Göre İşletmelerin Sınıflandırılması

İşletme Türü	Çalışan Sayısı	Yıllık Ciro	veya	Bilanço Toplamı
Orta	< 250 Kişi	≤ 50 milyon EURO	veya	≤ 43 milyon EURO
Küçük	< 50 Kişi	≤ 10 milyon EURO	veya	≤ 10 milyon EURO
Mikro	< 10 Kişi	≤ 2 milyon EURO	veya	≤ 2 milyon EURO

Kaynak: EU Comission Recommendation 2003/361/EC

²Zafer Erdoğan ve diğerleri, **KOBİLER: İşleyiş, Sorunlar ve Çözüm Önerileri**, Bursa, 2006, s.15.

³European Comission, “*The New SME Definition User Guide*”, http://ec.europa.eu/enterprise_policy/sme_definition/sme_user_guide.pdf, s.8. (Erişim Tarihi: 10.02.2008)

Tablo 1’den anlaşıldığı gibi bir işletmenin mikro işletme sayılabilmesi için 10 kişiden az sayıda işçi çalıştırması ve 2 milyon Euro veya bu tutardan daha az miktarda bir yıllık ciro veya bilanço büyüklüğüne sahip olması gerekmektedir. Küçük ve orta ölçekli işletmelerde çalışan sayısı kriterleri sırasıyla en fazla 50 ve en fazla 250 kişi olarak belirlenmiş ciro büyüklükleri ise küçük ölçekli işletmelerde en fazla 10 milyon Euro, orta ölçekli işletmelerde en fazla 50 milyon Euro olarak öngörülmüştür. Bilanço toplamı ise küçük ve orta ölçekli işletmeler için sırasıyla en fazla 10 milyon Euro ve en fazla 43 milyon Euro olarak belirlenmiştir.

1.1.1.2. Dünya Bankası KOBİ Tanımı

Dünya bankası ve Türk hükümeti arasında imzalanan 3067 TU Sayılı İkinci Küçük ve Orta Boy Sanayi Projesi uyarınca sektör için belirlenen ölçülere göre KOBİ’lerin tespitinde; yeni yatırımlarda bina ve arsa hariç sabit yatırım tutarının, küçük ölçekli işletmelerde 800.000 \$’a eş değer YTL ya da daha az olması; orta ölçekli işletmelerde ise 4 milyon \$’ı aşmaması gerekmektedir. Yeni yatırımlarda bina ve arsa hariç sabit yatırım tutarı 4 milyon \$’ın üzerindeki işletmeler ise büyük işletme olarak belirtilmektedir.⁴

1.1.1.3 ABD’de KOBİ Tanımı

ABD’de küçük ve orta büyüklükteki işletmeler için üzerinde uzlaşılmış bir tanım yoktur. Farklı kurumların KOBİ tanımlarında kullandıkları kriterlerde bir uzlaşma bulunmaktadır. Bu kriterler çalışan *işçi sayısı* ve *satış tutarı* olmaktadır. ABD’de küçük işletmelere her türlü bilgi ve finansman desteği veren bir kuruluş olan Küçük İşletmeler İdaresi(Small Business Administration) Büyüklük Standartları Bürosu tanımlamasına göre, küçük işletme kriteri olarak imalat sanayinde personel sayısı(500-1500 kişi) ve yıllık satış gelirleri (500’e kadar personel ve 25 milyon ABD Doları satış), perakendeciler ve hizmet işletmeleri için de yıllık satış gelirleri(3-13 milyon ABD Doları) göz önüne alınmaktadır.⁵

⁴The World Bank, “*Report No: 7546 TU*”

⁵Ermukan Şengezer, “*Türk KOS’u İçin Uygun Büyüklük Tanımı*”, Ankara Sanayi Odası Dergisi, Sayı 115 (Mayıs- Ağustos 1992), s.25.

1.1.1.4 Japonya’da KOBİ Tanımı

Japonya’da küçük ve orta boy işletmeler tanımlanırken, *çalışan sayısı* ve *sermaye miktarı* dikkate alınmıştır.⁶

Aşağıdaki tabloda bu iki kritere göre Japonya’daki küçük ve orta büyüklükteki işletmeler için bilgiler yer almaktadır.

TABLO 2

Japonya’da KOBİ Ölçeği

Sektör	Çalışan Kişi	Sermaye Miktarı
İmalat Sanayi	300 Kişiye kadar	100 milyon YEN’e kadar
Ticaret	100 Kişiye kadar	30 milyon YEN’e kadar
Hizmetler	50 Kişiye kadar	10 milyon YEN’e kadar

Kaynak: Tahir Akgemci, a.g.e., 8.

Tablo 2’den de anlaşıldığı gibi Japonya’da imalat sektöründe KOBİ sayılmak için en fazla 300 kişi çalıştırmak ve en fazla 100 milyon YEN sermaye koymak; ticaret sektöründe KOBİ sayılmak için en fazla 100 kişi çalıştırmak ve en fazla 30 milyon YEN sermaye koymak; hizmet sektöründe KOBİ sayılmak için en fazla 50 kişi çalıştırmak ve en fazla 10 milyon YEN sermaye koymak gerekmektedir.

1.1.1.5. Türkiye’de KOBİ Tanımı

Türkiye’de 2005 yılına kadar KOBİ’ler için üzerinde uzlaşılmış bir tanım bulunmamaktadır. Buna rağmen pek çok kurum kendilerine göre KOBİ’leri

⁶Tahir Akgemci, “*KOBİ’lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler*”, KOSGEB Araştırma Raporu, Ankara, 2001, s.8.

tanımlamışlardır. Özellikle bunlardan Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın yapmış oldukları tanımlar önem arz etmektedir.

Hazine Müsteşarlığı'nın yapmış olduğu tanım:

İmalat sanayi, turizm, tarımsal sanayi, eğitim, sağlık, yazılım geliştirme alanlarında faaliyet gösteren, yatırım tutarı en fazla 350.000 EURO ve 1-250 kişi arasında işçi çalıştıran işletmelerdir.

Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın yapmış olduğu tanım:

İmalat sanayinde faaliyet gösteren, sabit yatırım tutarı en fazla 1.830.000 EURO olan ve 1-200 kişi arasında işçi çalıştıran işletmelerdir.⁷

Söz konusu iki sınıflandırmada da işletmelerdeki *çalışan sayısı* ve bir takım *mali büyüklükler* kriter olarak göz önüne alınmıştır. Bakanlar Kurulu'nun 18.11.2005 tarih 2005/9617 sayılı Resmi Gazete ile yayınlanan “*Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik*”^{*} ile yaptığı düzenleme neticesinde ülkemizde KOBİ konusunda bir yeknesaklık sağlanabilmiştir. İlgili Yönetmelik Madde 4.b.'de Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler ; “250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 25 milyon YTL'yi aşmayan ve bu Yönetmelikte mikro işletme, küçük işletme ve orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılan ve kısaca ‘KOBİ’ olarak adlandırılan ekonomik birimleri ifade eder” şeklinde tanımlanmaktadır.⁸

1.2. DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİNDE KOBİ'LERİN YERİ VE ÖNEMİ

20. yüzyılın ilk yarısında işletmelerin giderek büyümeleri nedeniyle KOBİ'lerin varlıklarını sürdüremeyecekleri düşüncesi gündeme gelmişti. Ancak günümüzde KOBİ'ler

^{*}İlgili yönetmelik **EK 1**'de yer almaktadır.

⁷Yılmaz Sandıkçı, **Dünyada ve Türkiye’de KOBİ Örgütlenmeleri ve SDŞ’lerin Ortaya Çıkışı**, Konya, 2002, s.9.

⁸Hasan Sezer ve diğerleri, “*Basel II’nin KOBİ’lere Etkileri*”, Bankacılar Dergisi, Sayı 58, 2006, s.22.

ortadan kalkmamış, aksine 1970’li yıllardan itibaren teknolojinin gelişmesi, kişi ve toplumlardaki bağımsızlık eğiliminin artması ve bilgi toplumuna geçiş gibi nedenlerden dolayı önemi artmıştır.⁹

20. yüzyılda tüm ülkelerin ortak hedefi ekonomik açıdan kalkınmak ve gelişmek olmuştur. Bireylerin yaşam düzeylerini yükseltmek, istihdam oranını arttırmak, bölgeler arası eşitsizliği gidermek, gelir dağılımı düzeltmek, teknolojiyi yenilemek ve modernleştirmek isteyen ülkelerin seçimi sanayileşmek olmuştur. KOBİ’leri, sanayileşmenin tek yolu olarak kabul etmek mümkün değilse de istihdama, gelir artışına ve kalkınmaya yaptıkları önemli katkılarından dolayı ve ülke ekonomisi içindeki yoğunlukları nedeniyle sanayileşmenin başlangıcı ve lokomotifleri olarak değerlendirmek mümkündür. KOBİ’lerin, bir ülkenin sosyo-ekonomik yapısı içinde sanayileşmenin, dengeli ve optimum dağıtımının ve ticaret faaliyetlerinin sürükleyicisi ve vazgeçilmez bir unsuru olduğu tartışılmaz bir gerçekliktir.¹⁰

KOBİ’lerin toplam şirket sayısı itibariyle ekonomideki payı ile yarattığı katma değer itibariyle ekonomiye katkısını karşılaştırdığımızda, başka bir ifade ile, ekonomideki bu büyüklüğün diğer verilerle desteklenip desteklenmediğine bakıldığında, aslında çok da parlak bir tablo ile karşılaşmamaktadır.¹¹

Aşağıda verilen Tablo 3, KOBİ’lerin Türkiye’deki ölçeksel dağılımını diğer ülkelerle karşılaştırmakta ve ekonomilerdeki önemini göstermektedir. Türkiye’deki KOBİ’ler firmaların neredeyse %99’unu oluşturmakla birlikte; toplam Türkiye ekonomisi istihdamdaki payı %45.6, yatırımlardaki payı % 6.5, üretimdeki payı %37.7 ve ihracattaki payı ise sadece %8 oranındadır. Bütün bu göstergelerin yanında KOBİ’lerin kredilerden aldığı payın -çeşitli kaynaklarca farklı olmakla birlikte- %5-10 arasında değiştiği tahmin edilmektedir.

⁹Ömer Dinçer ve Şencan Hüner, **Orta Büyüklükteki İşletmeler ve Bürokrasi**, İstanbul, 1995, s.2.

¹⁰C.Soydan, **“Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yönetmel Sorunları ve Çözüm Önerileri”**, Marmara Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1998, s.7.

¹¹Sibel Türker, **“Basel II Sürecinde KOBİ’ler için Yol Haritası”**,
www.deloitte.com.tr/turkey-tr_ceo_Basel2KOBiler_250707.pdf, s.4. (Erişim Tarihi: 17.02.2008)

TABLO 3**KOBİ'lerin Çeşitli Ülke Ekonomilerindeki Yeri**

Seçilmiş Ülkeler	KOBİ'lerin Toplam İşletmelere Oranı(%)	KOBİ'lerin İstihdamdaki Payı(%)	KOBİ'lerin Yatırım İçindeki Payı(%)	KOBİ'lerin Üretimdeki Payı(%)	KOBİ'lerin İhracattaki Payı(%)	KOBİ'lerin Krediden Aldığı Pay(%)
ABD	97.2	50.4	43	36.2	32	43
Almanya	99.8	64	44	49	31.1	35
Hindistan	98.6	63.2	27.8	50	40	15
Japonya	99.4	81.4	40	52	38	50
İngiltere	96	36	20.5	25.1	22.2	26
G.Kore	97.8	61.9	35.7	34.5	20.2	47
Fransa	99.9	49.4	45	54	23	30
İtalya	97	56	36.9	53	-	-
Türkiye	98.9	45.6	6.5	37.7	8-10	5-10

Kaynak: www.kobinet.org.tr, (Erişim Tarihi: 17.02.2008)

Tablo 3’de Türkiye’deki KOBİ’lerin diğer ülkelere göre özellikle iki göstergesinin önem arzettiği görülmektedir; krediden çok az pay almaları, ihracatta istenilen düzeyde olmamaları.

Türkiye ekonomisinde özellikle istihdam açısından önemli bir konuma sahip KOBİ'lerin ekonomik sisteme olan katkıları şu şekilde sıralanabilir:¹²

- Bölge sanayisinin gelişmesine başlangıç oluşturmak,
- Bölge sanayisinin tamir ve bakım yönünden sorunlarını çözmek,
- Özel beceri ve teknik isteyen kimi malları üretmek,
- İkincil kontrol yoluyla büyük sanayi işletmelerine yardımcı olmak.

1.3. KOBİ'LERİN KUVVETLİ VE ZAYIF YÖNLERİ

Ülke ekonomisi içindeki önemli paylarının yanında küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin faaliyet gösterdikleri alanlar ve çalışma şekilleri bakımından kuvvetli ve zayıf yönlerinin olduğu tartışılmazdır. Kuvvetli yönler KOBİ'lerin gelişmeler karşısında büyük ölçekli işletmelere karşı gösterdiği üstünlükler, zayıf yönler ise gelişmeler karşısında KOBİ'lerin yetersizliklerini göstermektedir.

1.3.1. KOBİ'lerin Kuvvetli Yönleri

KOBİ'lerin özellikle büyük işletmeler karşısındaki kuvvetli tarafları şu şekilde sıralanabilir:¹³

a) Tüketicilere yakınlık: KOBİ'lerin tüketiciyle daha yakın bir temas içinde olması, müşterilerin zevk, beğeni, tercih ve taleplerine daha kolay ulaşmalarına ve algılanan eğilimlere göre üretim sürecinde değişikliğe gitmelerine olanak sağlar. Bu çerçevede KOBİ'lerin çevresel koşullardaki değişikliklere olan tepki ve esneklik dereceleri büyük ölçekli firmalara göre daha yüksektir.

¹²Fehmi Çetinkaya, “*Esnaf ve Küçük Sanayicilerin Sorunları ve Çözümleri*”, 2.Türkiye İktisat Kongresi Sosyal Gelişme ve İstihdam Komisyonları Tebliğleri, Ankara, 1992, s.251

¹³Halis Kalmış, “*Türkiye’deki KOBİ’lere Uygun Finansman Kaynaklarının Sağlanması*”, <http://www.econ.utah.edu/~ehrbar/erc2002/pdf/P378.pdf>, s.4. (Erişim Tarihi: 23/02/2008)

b) Yeniliklere Daha Yakın Olması: Büyük ölçekli firmalara göre KOBİ'lerin her düzeyde çalışanın tepe yönetimine yakın olması, onların yönetime sorunlarını daha kolay anlatmalarına ve buna bağlı olarak teknik yeniliklerin gerçekleştirilmesine yol açar.

c) Teknik Yeniliklerle Daha Fazla Verimlilik: KOBİ'ler, aynı mali harcama ile büyük işletmeler oranla daha fazla teknik yeniliklerde bulunabilmektedir. Her bakımdan büyük ölçekli işletmelerin tamamlayıcısı ve yardımcısı olabilen KOBİ'ler teknik alandaki düşünce ve uygulamaları, ilk defa ortaya koyarak bunları daha da geliştirmek ve işlemek üzere büyük ölçekli işletmelere sunabilmektedir.

d) Ferdi Tasarrufların Teşvik Edilmesi: Büyük ölçekli firmalara oranla, KOBİ'lerin kaynak temininde yabancı kaynak yerine özsermayeye başvurmaları ve işlerini büyütmeleri için özsermayelerini arttırma durumunda kalmaları, bu firmaların üretim sonucu elde edilen net karlarında tüketim yerine yatırım harcamalarına gitmelerine yol açmaktadır.

e) Büyük Firmaların Tamamlayıcısı Olmak: Günümüz ekonomik hayatının temel gerçeklerinden biri de hiç kuşkusuz küçük-büyük farkı gözetmeden tüm firmalar arasındaki bağımlılıktır. Çoğu ülkelerde birçok KOBİ büyük ölçekli firmaların yan sanayicisi ya da taşeronu durumundadır.

f) Rekabetin Tescil Edilmesi: Mal ve hizmet piyasalarında KOBİ'lerin sayısının artması, büyük ölçekli firmaların piyasa paylarının ve güçlerinin azalmasına ve burada da rekabetin yoğunlaşmasına yol açmaktadır. Rekabetin yoğunlaşmasıyla da kalite ve verimlilik yükselmekte, teknik yenilikler hızlanmakta, kaynaklar etkin kullanılmaktadır.

1.3.2. KOBİ'lerin Zayıf Yönleri

KOBİ'lerin kuvvetli yönlerine karşılık, bu işletmelerin kendi bünyelerinden kaynaklanan yapısal nitelikte zayıf yönleri de bulunmaktadır.¹⁴

¹⁴Ç.Selim Vural, “*KOBİ'lerin Sermaye Piyasasından Fon Temin Etmesi*”, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sermaye Piyasası Ve Borsa Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007, s.11.

a) Finansman Güçlükleri: Finansman sorunu KOBİ'ler için çoğu kez kuruluş aşamasında başlamakta ve yaşamları boyunca faaliyetlerini ve gelişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir.¹⁵

Türkiye'nin ekonomik, sosyal yapısından ve işletmelerin geleneksel yapılanmalarından kaynaklanan finansman sorunları ve bunların nedenleri şunlardır:¹⁶

- Özsermaye yetersizliği,
- İşletme sermayesi yetersizliği,
- Kredi temin edilmesinde karşılaşılan güçlükler,
- Sermaye piyasasından fon elde etmede karşılaşılan güçlükler,
- Finansal yönetimde yetersizlik,
- Bankacılık sisteminin daha çok büyük firmaların yönetiminde olması,
- Ekonomik istikrarsızlık,
- Devlet teşvik politikası,
- Siyasi istikrarsızlıktır.

b) Yönetim ve Organizasyon İle İlgili Güçlükler: Sürekli değişen piyasa koşulları ve teknolojiler karşısında gerekli olan teknik mesleki bilgiye sahip, çalışan ve yöneticilerin bulunmaması karar alma süreçlerini sağlıklı hale getirmektedir. İşletme sahip ve/veya yöneticilerine piyasa verilerinin doğru, hızlı, akıcı ve zamanında ulaşması çoğu zaman

¹⁵Zafer Erdoğan ve diğerleri, **a.g.e.**, s.36.

¹⁶Nevin Yörük, **“KOBİ'lerin Kredi Yoluyla Finansmanında Karşılaştıkları Sorunlar ve Tokat İlinde Bir Uygulama”**, I.Orta Anadolu Kongresi, KOSGEB, Ankara, 2001, s.48.

mümkün olmamakta, hatta bazı KOBİ sahipleri iyi değerlendirildiği takdirde bilginin önemli bir girdi olabileceğini kavrayamamaktadır.¹⁷

c) Pazarlama ve Üretim Güçlükleri: KOBİ'lerin kendi yapılarından kaynaklanan pazarlama sorunları, işletme yöneticilerinin pazarlama ve ticaret bilgilerindeki eksiklikler, pazar ile ilgili toplama ve değerlendirmeye yeteri kadar önem verilmemesi, pazarlama faaliyetlerinin yetersizliği ve hedef pazarlar hakkında bilgi eksikliği, yeni pazarlar giriş riski pazarlama giderlerinin ölçüğe göre yüksek olması belirtilebilir.¹⁸

KOBİ'lerde pazarlama, üretime yön veren satış ve sonrası etkinlikleri kapsayan bir araç olarak değil, satışla eş anlamlı bir kavram olarak kullanılmaktadır.¹⁹

Dünya bir değişim ve yeniden yapılanma süreci içerisinde. Dolayısıyla üretim faaliyetleri geleneksel üretimin ötesinde küresel bir boyut kazanmıştır. Bilgisayarların işletmelerde kullanılması rekabet, verimlilik ve kalite kavramlarını ön plana çıkarmıştır. Otomasyona dayalı bilgisayarların iş yaşamında etkin kullanılmasıyla üretim, iş gücü, verimlilik, bilgi ve teknik seviyelerdeki, yükselmenin olduğu, buna karşılık geleneksel üretim yapan KOBİ'lerin iş ve ekipman donanımlarında yeniden yapılanmaya gitme zorunluluğu ortaya çıkmıştır.²⁰

1.4. TÜRKİYE'DEKİ KOBİ'LERİN FİNANSAL YAPILARI VE SORUNLARINA GENEL BAKIŞ

Genel olarak KOBİ'lerin sorunlarından bahsedilirken akla ilk gelenlerinden birisi de finansal sorunlardır. Bunun sebebi, bir işletmenin faaliyette bulunabilmesi için gerekli olan en önemli fonksiyonlarından birinin “finansman” olarak düşünülmesidir. KOBİ'ler, bu

¹⁷Nazan Yelkikalan ve Halis Kalmış, “*KOBİ'lerde Verimlilik Yönelimli Yeniden Yapılandırma Stratejileri*”, I.Orta Anadolu Kongresi, KOSGEB, Ankara, 2001, s.4.

¹⁸İ.Kahraman Arslan, “*Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Pazarlama Sorunları ve Çözüm Önerileri*”, Verimlilik Dergisi, No:1994-2, Ankara, 1994, s.58.

¹⁹Oktay Aydın ve İ.Melih Baş, “*2000'li Yıllara Doğru Risk Sermayesi, Türkiye İçin Bir Model Önerisi*”, İzmir İktisat Kongresi, KOSGEB, Ankara, 1992, s.21.

²⁰Zafer Erdoğan ve diğerleri, **a.g.e.**, s.63.

faktörün temininde gerek işletmenin bizzat kendisinden ve gerekse işletme dışından kaynaklanan birtakım ciddi sıkıntılarla karşı karşıya kalmaktadır.²¹

Ülkemizde kişi başına düşen milli gelir seviyesinin yetersizliği nedeniyle tasarruf eğilimi düşük seviyelerde bulunmakta ve yatırımlara aktarılacak sermaye oluşturulamamaktadır. Bu durum yeni yatırım yapmak amacıyla olan girişimcileri, büyüme ve gelişen teknolojiye ayak uydurma çabasında olan küçük ve orta ölçekli sanayi kuruluşlarını finansman sorunu ile karşı karşıya bırakmaktadır.²²

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansal sorunlarını detaylı olarak incelemeye başlamadan önce, bu işletmelerin finansal özelliklerinin ortaya konulmasında fayda vardır.

KOBİ'lerin finansal özellikleri şu şekilde belirtilebilir:²³

- KOBİ'lerin ayrı bir finansal bölümü yoktur.
- KOBİ'lerde işletme sahibinin işletmesiyle özdeşleşmesi ve bir kader birliğine girmiş olması, bu işletmelerin kredilendirilmesi şartlarında da etkisini göstermektedir. Nitekim KOBİ'ler kredilendirilirken, kredi verilen işletmenin performansı ve ödeme gücünden ziyade işletme sahibinin kişi olarak gösterebileceği teminatlara bakılmaktadır.
- İşletmenin iflası durumunda küçük işletme sahibi işletmesindeki varlıklara ilave olarak tüm kişisel varlığını da kaybetmek durumunda kalmaktadır. Böylesi bir risk dolayısıyla işletme sahipleri, işletme sahipleri çekinebilmektedirler.

²¹M. Behzat Ekinci, *“Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletme(KOBİ)lerin Gelişimi ve Finansal Sorunları”*, İstanbul Üniversitesi., Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1999, s.45.

²²Ahmet Palas, *“Dünyada ve Türkiye’de KOBİ’lerin Gelişimi, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Verimlilik ve Teknoloji Seminerleri”*, Ankara, 1996, s.25.

²³Tamer Müftüoğlu, *Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler: Sorunlar ve Öneriler*, Ankara, 1991, s.57.

- Otofinsman bakımından KOBİ'ler büyük işletmelere göre daha olumsuz şartlar taşımaktadır. Otofinsman tutarı bu işletmelerde düşük düzeylerde kalmaktadır.
- KOBİ'lerde sermaye yoğunluğunun nispeten düşük olmasının bir başka sakıncası da gizli ihtiyatların teşkilinde yatmaktadır.
- KOBİ'lerin sermaye yapısı hakkında kesin bir yargıya varmak muhakkak ki ancak bu konuda sıhhatli uygulamalı araştırmaların yapılmasıyla mümkündür.

Aşağıda ortaya konulacak finansal sorunlar kaynakları itibariyle incelenmiştir.

1.4.1. KOBİ'lerin Kendi Yapılarından Kaynaklanan Finansal Sorunlar

Bu başlık altında incelenecek sorunlar işletmenin bizzat kendisinden kaynaklanan sorunlar ve bunları ortaya çıkaran kaynaklardan oluşmaktadır.

Aşağıda, finansal sorunlarla ilgili incelemelerimize geçeceğiz. Burada izleyeceğimiz metot, sorunları kaynakları itibariyle ortaya koyarak KOBİ'lerin bu konudaki sıkıntılarını dile getirme yönünde olacaktır.²⁴

1.4.1.1. Yönetim ve Organizasyondan Kaynaklanan Sorunlar

KOBİ'lerde yönetim sorunları aslında KOBİ'lerin sorunlarının tümünü kapsamaktadır. Genelde KOBİ yönetimlerinin işletme sahibi tarafından üstlenilmesi ortaya çıkan sorunların tümünden işletme yöneticisinin mesul olduğunu göstermektedir.²⁵

İşletme yönetimi ve organizasyonundan kaynaklanan sorunlar şunlardır:

²⁴M. Behzat Ekinci, **a.g.e.**, s.46.

²⁵Muhittin Şimşek, **a.g.e.**, s.23.

a) İşletme Yöneticilerinin Finansal Bilgi Sorunu: KOBİ'lerin finansal zorluklarla karşılaşmasındaki temel sebeplerden başta geleni, işletme yöneticilerinden kaynaklanan sorunlardır. Özellikle işletme sahibinin işletme yöneticisi olarak tüm işleri üstlenmiş olması, sorunların daha büyük boyutlarda ortaya çıkması sonucunu doğurmaktadır. Gerçi profesyonel yönetim, her ne kadar uzmanlaşmayı gerektiriyorsa da ilk kuruluş safhasında böyle bir imkânâ sahip olunamamaktadır. İlk aşamada normal karşılanabilecek bu durum, ileriki aşamalarda yerini mutlaka uzmanlaşmanın olduğu bir ortama terk etmelidir.

Bilgi eksikliğinin sonuçları incelendiğinde; müşterilerde aranacak niteliklerin iyi tespit edilememesi, kredili satışlarda üstlenilecek riskin iyi değerlendirilememesi ve etkin bir tahsilat politikasının izlenememesi gibi olumsuzluklarla karşılaşmaktadır.²⁶

b) Finansman İle İlgili Bölüm Eksikliği: Büyük işletmelerde genel olarak ayrı bir finansman veya malî işler bölümü mevcut olup bu bölümlerde istihdam edilen uzmanlar, alternatif finansman imkânlarını ve kredi şartlarını değerlendirerek işletme için en uygun finansal kararların alınmasını sağlarlar. KOBİ'lerde ise böyle bir bölümün mevcudiyetinden bahsedilememektedir. Genelde bu işlerin takibi için “Malî İşler, İdari İşler ve Muhasebe Bölümü” bulunur. Fakat bu bölümde de finansal işlere bir “yan iş” gözüyle bakılır. Zaten burada istihdam edilen personel de finansal konularda uzman olmaktan ziyade; işletmenin tüm idarî, malî ve muhasebe işlerinden sorumlu kişi konumundadır. Bu nitelikte personelin istihdam edilemeyişinin sebebi, maliyetinin yüksek oluşudur.

Küçük işletmelerde ise bahsedilen nitelikte bir bölüm bile yoktur. Dolayısıyla, söz konusu şartlarda farklı finansman alternatiflerinin araştırılması, işletme için gerekli birtakım finansal kararlar alınması ve uygulanması ve etkin finansal düzenlemelere gidilmesi imkânı ortadan kalkmaktadır.²⁷

²⁶Serpil Canbaş, “*Küçük ve Orta Boy Sanayi İşletmelerinin Finansal Sorunları ve Türkiye’de ve Avrupa Topluluğunda Küçük ve Orta Boy Sanayi İşletmelerine Sağlanan Finansal Destekler*”, 3. Ulusal İşletmecilik Kongresi, Nevşehir, 30 Kasım-3 Aralık 1989, s.13.

²⁷Tamer Müftüoğlu, **a.g.e.**, s.56.

1.4.1.2. Sermaye Yapıları İle İlgili Sorunları

Türkiye’de KOBİ’ler, sermaye yapıları dolayısıyla birtakım olumsuzluklarla karşılaşmaktadırlar. Karşılaştıkları bu tür sorunlar, finansal açıdan işletmeleri zora sokmakta ve büyümelerini engelleyici bir nitelik taşımaktadır.

KOBİ’ler, sahip oldukları sermaye yapıları dolayısıyla otofinansman açısından da bazı dezavantajlara sahiptirler. Genel itibariyle KOBİ’lerde sermaye yoğunluğunun düşük olması ve daha çok emek-yoğun sektörlerde faaliyet göstermeleri; ya da emek yoğunluğu yüksek teknolojiler kullanmaları dolayısıyla sabit varlıklar üzerinden ayrılan bir otofinansman unsuru olan amortisman tutarı, KOBİ’lerde düşük seviyelerde kalmaktadır. Dolayısıyla KOBİ’ler, bu yolla daha az fon ayırabilmekte; ayrıca, “amortismanların kapasiteyi genişletme etkisi” gibi önemli bir imkândan yeterince istifade edememektedir.²⁸

İşletmelerin sermaye yapılarını kuruluş ve sonrası olarak inceleyecek olursak:

a) Başlangıç(Kuruluş) Sermayesi İle İlgili Sorunlar: KOBİ’lerin ilk yatırım tutarının ya da başlangıç sermayesinin finansal kaynağı, genel olarak iki kalemden oluşmaktadır.²⁹

1. Şahsi tasarruflar sonucu oluşan öz kaynaklar,
2. Akraba ve dostlardan sağlanan borçlar.

Bu işletmelerin, kuruluş safhasında öz kaynaklarının sınırlı olması sebebiyle yatırım projelerinin başarı ve kârlılık potansiyelleri çok yüksek de olsa; finans kurumlarından dış finans sağlama imkânları oldukça azdır.

KOBİ’lerde ilk finansman ihtiyacı, özkaynaklarla karşılanmakla birlikte bunun yeterli olmadığı, bilinen bir gerçektir. Yani öz kaynaklarının yetersizliği, önemli bir sorun teşkil etmektedir.³⁰

²⁸M. Uğur Gökçe, “*Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Finansal Sorunları ve Çözüm İçin Bir Öneri, Maliye Postası*”, 1997, Yıl:18, Sayı:406, s.65.

²⁹Halil Sariaslan, “*Orta ve Küçük Ölçekli İşletmelerin Finansman Sorunları, Çözüm İçin Bir Finansal Paket Önerisi*”, Ankara, TOBB Yayını, No:281, 1996, s.45.

b) Çalışma(İşletme) Sermayesi İle ilgili Olumsuzluklar: Çalışma sermayesi; işletmenin kısa süreli, normal olarak bir hesap döneminde paraya çevrilebilir ekonomik değerlere yaptığı yatırımı ifade eder. Bilançolarda; Döner değerler (cari aktifler, dönen varlıklar, tedavül edebilir kıymetler başlığı altında toplanan ekonomik değerler), Para mevcudu, Serbest menkul değerler (kısa vadeli finansal varlıklar), Alacaklar ve Stoklar (mal, ham madde, malzeme akreditifleri dahil) işletme sermayesini oluşturur.³¹

KOBİ’lerde kuruluş aşamasında yapılan önemli hatalardan biri de yatırım tutarı belirlenirken; gerekli çalışma sermayesi tutarının ihmal edilmesidir. Genellikle sağlanabilen sınırlı sermayenin önemli bir kısmı, sabit varlıklara bağlanmakta; işletme faaliyetinin devamı için gerekli çalışma sermayesi, yeterince önemsenmemektedir. Halbuki yatırımın başarısı açısından yatırım tutarının sağlıklı bir şekilde belirlenmesi kadar; sabit ve döner varlıklar arasında dengeli bir şekilde dağıtılması da büyük önem taşır.³²

1.4.2. KOBİ’lerin Kendileri Dışından Kaynaklanan Sorunlar

KOBİ’lerin karşılaştıkları sorunların bir kısmı, kendi yapılarından dolayı ortaya çıkmakla beraber; önemli bir kısmı kendileri dışından kaynaklanmaktadır. Bu sorunların büyük bir bölümü Türkiye’nin ekonomik yapısındaki dalgalanmalardan ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle bu sorunların kontrolü KOBİ’lerin inisiyatifi dışındadır. KOBİ’ler bu sorunlardan, büyük işletmelere göre çoğu zaman daha fazla etkilenmektedir.

KOBİ’leri etkileyen ve kendileri dışındaki makro ekonomik ortamdan kaynaklanan sorunları aşağıdaki başlıklar halinde sıralamak mümkün.³³

³⁰Mete Oktav ve diğerleri, “*Orta ve Küçük İşletmelerde İhracata Yönelik Pazarlama Sorunları ve Çözüm Önerileri*”, Ankara, TOBB Yayını, 1990, s.23.

³¹Öztin Akgüç, **Finansal Yönetim**, İstanbul, 2000, s.202.

³²Serpil Canbaş, **a.g.e.**, s.12.

³³M. Behzat Ekinci, **a.g.e.**, s.49.

1.4.2.1. Mali Yapının Zayıflığı ve KOBİ'lerin Durumu

Türkiye’de malî piyasaların yeterince gelişmemiş olması, tasarruf hacminin düşüklüğü, bu yolla işletmelere aktarılabilir kaynakların yetersiz kalmasına sebep olmakta; finansman konusunda KOBİ’lerin başka alternatiflere mahkum olması yolunu açmaktadır. En yaygın finansal araç ise kredilerdir. Ancak, bankaların KOBİ’lere verdiği kredi oranı, çok düşüktür.

KOBİ’lerin malî sistemden faydalanma konusunda karşılaştıkları sorunlar şöyle sıralanabilir:³⁴

- Sektörel bazda kredi hacminin dağılımında dengesizlik vardır. Durum, Büyük İşletmeler lehinedir.

- Şirketler bazında malî sistemden istifadede oluşmuş ve kapatılması zor bir uçurum mevcuttur. Durum yine Büyük İşletmeler lehinedir.

1.4.2.2. Enflasyon Ortamında KOBİ'ler

Enflasyon nedeniyle tasarrufçu kesim, tasarrufunu enflasyona karşı korumak amacıyla reel faizi talep eder. Ancak bu yüksek faizler, otomatik bir şekilde yüksek kredi maliyeti olarak yansımaktadır. Tabii ki bu durum, yeni yatırım yapmayı planlayan firmaları caydırıcı yönde etkiye sebep olmaktadır. Enflasyonun sebep olduğu ithal girdi pahalılığı yanında yerli girdilerin fiyatlarının da artması, firmaları stokçuluğa zorlamakta; fakat aynı yönde firmaların işletme sermayesine olan ihtiyacını artırmakta ve likidite yapılarını negatif yönde etkilemektedir.³⁵ Çünkü girdi fiyatlarının yükselmesi karşısında mamul fiyatlarının gerektiği ölçüde yükseltilememesi, KOBİ’lerin otofinansman imkânlarını daraltmakta ve

³⁴“*KOBİ’lerin Sermaye Piyasasından Yararlanma Olanakları I*”, Asomedia, ASO Yayını, Ankara, Şubat 1997, s.29.

³⁵İlhan Uludağ, “*Gümrük Birliği Sürecinde KOBİ’ler ve Risk Sermayesi Şirketleri Modeli*”, İTO Yayını, İstanbul, No:1996-42, s.95.

finansal sıkıntılara girilmesine sebep olmaktadır. Ayrıca, alımların peşin; satışların ise daha çok vadeli yapılması, bu firmaların nakit dengelerini önemli ölçüde bozmaktadır.³⁶

Neticede bu sorunlar, KOBİ'lerin, yeterli öz kaynağa sahip olmamaları nedeniyle dış kaynaklara başvurmalarına yol açmaktadır. Fakat söz konusu kaynakların maliyetli olması, kârlılık seviyesini düşürmekte ve firmaların malî krizlere girmesine sebep olmaktadır.³⁷

1.4.2.3. KOBİ'lerin Para Piyasasında Karşılaştıkları Sorunlar

Bu başlık altında KOBİ'lerin sermaye ihtiyacını karşılamada bankalarla yaptığı kredi işlemleri dolayısıyla karşılaştığı sorunlar incelenecektir. Daha önce Türkiye ekonomisinde KOBİ'lerin önemini belirtmek için verilmiş olan Tablo 3'e baktığımızda, Türkiye'de KOBİ'lerin bankacılık piyasasındaki kredilerden aldığı payın %5-10 arasında olduğu görülmektedir. Bu oran diğer ülkelerdeki oranların çok altındadır. Bu yüzden kredi meselesi ülkemizdeki KOBİ'ler için önemli bir finansal sorun teşkil etmektedir.

Kredi meselesi ile ilgili sorunları şöyle açıklamak mümkündür:

a) Faiz İle İlgili Sorunlar: Kredilerle ilgili en önemli sorun, faizlerin yüksek oluşudur. KOBİ'ler sahip oldukları malî yapı dolayısıyla mevcut kredilerden faydalanma imkânları sınırlıdır.

Türkiye'de banka kredi faizlerinin gelişmiş ülkelere nazaran yüksek ölçülerde oluşu, enflasyonun etkisiyle faiz oranlarının -daha evvel bahsettiğimiz tasarruf kredi mekanizmasının bir sonucu olarak- devamlı yükselmesi, sanayicileri ve özellikle büyüme ve modernleşme çabasında olan KOBİ'leri kredi sorunuyla karşı karşıya bırakmaktadır. Kredi maliyetinin Büyük İşletmelerde olduğu gibi fiyatlara yansıtılıp satış hâsılatının

³⁶ Atilla Bağrıaçık, **Dışa Açılma Sürecinde Küçük ve Orta Boy Firmalar (Dünyada ve Türkiye'de)**, İstanbul, 1989, s.123.

³⁷ İlhan Uludağ, **a.g.e.**, s.95.

artırılması, KOBİ'ler için mümkün olmamaktadır. Kredi faizlerinin yüksekliği konusuna gelince... Bunu etkileyen faktörler şunlardır:³⁸

- Enflasyon,
- Bankaların personel ve sabit maliyetlerinin yüksekliği,
- Devletin faizlerden aldığı vergi ve fonlar,
- Mevduat Munzam Karşılık ve Disponibilite Oranları.

b) Kredi Temininde Gerekli Olan Belgeler ve Şartların Sebep Olduğu Sorunlar:

Türkiye bankacılık sisteminde kredilendirilecek işletmenin seçiminde temelde iki kriter esas alınmaktadır:³⁹

-Kredi talep eden işletmenin krediye güvence olarak yeterli teminat verebilmesi,

-İşletmenin moralite ve iktisadî açıdan krediyi geri ödeyebilme kabiliyetinin mevcudiyeti.

Türkiye’de bankacılık sisteminde kullanılacak kredi için kabul edilen teminatların bir kısmı şunlardır:

- Gayri menkul ipoteği,
- Banka teminat mektubu,
- Altın, döviz, mevduat gibi likit araçlar,
- Devlet tahvili, hazine bonosu vb. araçlar.

³⁸M. Uğur Gökçe, **a.g.e.**, s.69.

³⁹Fahri Çelik, “*Avrupa Birliği’nde ve Türkiye’de Küçük ve Orta Boy İşletmelere Sağlanan Finansal Destekler ve Etkinliği*”, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1996, s.26.

KOBİ'lerin kredi temin etmede karşılaştıkları en büyük sorun, teminat olarak gayrimenkul ipoteği istenmesidir. İşletmelerdeki mevcut makineler, tezgahlar, araç-gereçler ipotek olarak kabul edilmemekte; fakat işletmeler, kendilerini gayrimenkullerle garanti altına almak zorunda bırakılmaktadır. En çok talep edilen gayrimenkul ipoteği ise arsa, bina ve fabrika gibi ekonomik değeri olan ve satış kabiliyeti bulunan gayrimenkullerdir.⁴⁰

Bir bankacının kredi politikası izlerken önem verdiği faktörleri sıralamak istiyoruz:⁴¹

- İşletmenin üretim yapabilmesi,
- Üretime bağlı istihdam oluşturabilmesi,
- Üretime bağlı olarak ihracatı geliştirmesi, artırması.

Bu faktörleri sıraladıktan sonra, aynı bankacının KOBİ'lere kredi verilirken şart koşulan teminatlarla ilgili olarak sıraladığı farklı, alışılmamış ve dikkate alınması durumunda bir o kadar da faydalı olabilecek eleştirilerini aşağıya alıntılıyoruz.⁴²

“-Özellikle Güneydoğu'daki KOBİ'ler için bankalar, Ankara, İstanbul'dan ipotek istemektedirler. Bu durum kullandırılan kredinin amacına ters düşmektedir.

-Bulunduğu yerden teminat istenmesi, kontrolü kolaylaştırır. Böyle olunca, krediyi alan size güvenir ve kredi ödemelerinde sorun yaşanmaz.

-Bir insanın geçmişi, geleceğinin teminatıdır. Kredi talep eden şahsın 20-30 yıllık ticarî hayatında hiçbir çeki protesto edilmemişse ve siz hâlâ kredi vermiyorsanız, siz bankacı değilsiniz demektir.”

⁴⁰Tamer Müftüoğlu, **a.g.e.**, s.273.

⁴¹Fehmi Gültekin, “**KOBİ'ler Aldıkları Krediyi Zamanından Önce Kapatıyor**”, İTKİB Yayını, Ankara Şubat 1997, Sayı:38, s.40-41.

⁴²M. Behzat Ekinci, **a.g.e.**, s.51.

Elbetteki bankacılık sektöründe birtakım imkânlar tanınırken; kurumlar, kendilerini teminat altına almak isterler. Bu da çok normaldir. Ama yukarıda bahsettiğimiz bazı esnekliklerin gösterilmesi, sorunların daha da azalmasına yardımcı olacaktır.⁴³

c) Kredi Miktarı ve Vadesi İle İlgili Sorunlar: KOBİ'ler, kredi miktar ve vadeleri ile ilgili olarak Büyük İşletmelere göre dezavantajlı durumdadır. Bankalar KOBİ'lere kredi verme konusunda pek istekli değildir. Çünkü çok sayıda, düşük meblağla çalışan müşteri ile uğraşıp risklerini artıracaklarına; az sayıda, yüksek meblağla çalışan müşteri ile ilişkiye geçerek risklerini minimize etme yolunu yeğlemektedirler. Kredi tahsis edilse bile genelde, vadesi 1 yıl veya daha az olmakta, bu şekliyle küçük sanayicinin işini genişletmesine ve yeni teknolojilere ayak uydurmasına imkân tanımamaktadır. Halbuki KOBİ'lerin uzun vadeli krediye de ihtiyacı vardır. Diğer yandan kredinin geri ödenebilirliği dikkate alındığında, KOBİ'lere göre Büyük İşletmeler tercih edilmektedir. Kredi miktarı ve vadesi ile ilgili olarak KOBİ'lerin karşılaştığı darboğazlar şu şekilde sıralanabilir.⁴⁴

KOBİ'ler:

- Ağır faiz yükü ile karşı karşıyadır.
- Uzun vadeli kredi kullanamamaktadır.
- Yatırımlarını, uzun vadeli kredi alamamaları dolayısıyla, orta ve kısa vadeli kredilerle karşılamaya çalışmaktadır.
- Orta ve kısa vadeli olarak sağlanan kredilerin geri ödemesi, yatırımlar üretime geçme aşamasına gelip kendini öder hâle gelmeden önceki döneme rastlamaktadır ki bu, ciddi bir krize yol açmaktadır. Dolayısıyla bu ihtimal dikkate alındığında KOBİ'ler, ya kredi almama ya da yatırım yapmama ikilemi içinde kalmaktadır.

⁴³M. Behzat Ekinci, **a.e.**, s.52.

⁴⁴M. Uğur Gökçe, **a.g.e.**, s.69.

1.4.2.4. Sermaye Piyasasında Karşılaşılan Sorunlar

Ülkemizde KOBİ'lerin Sermaye Piyasaları aracılığı ile hisse senedi ve tahvil ihraç etmesi yaygın olarak görülmemektedir. Gerek ellerinde fon fazlası olan yatırımcılar, gerekse fon ihtiyacı olan KOBİ'ler Sermaye Piyasası araçlarını kullanmakta isteksiz davranış göstermektedir. Ülkemizde Sermaye Piyasası'nın yeterince derinlik kazanamamış olması, spekülatif dalgalanmaların bulunması, bilgi eksikliği gibi nedenlerle yatırımcılar ve fon ihtiyacı olan işletmeler Sermaye Piyasası aracılığıyla fazlaca işlem yapmamaktadırlar.⁴⁵

Ülkemizde İstanbul Menkul Kıymetler Borsası bünyesinde Ulusal Pazarın yanı sıra Bölgesel Pazar(İkinci Ulusal Pazar) ve Yeni Ekonomi Pazarı da bulunmaktadır. Bölgesel Pazar; İMKB Kotasyon Yönetmeliği'ndeki kotasyon koşullarını sağlayamayan şirketler ile gelişme ve büyüme potansiyeli taşıyan KOBİ'lerin Sermaye Piyasaları'ndan kaynak temin etmelerine olanak sağlamak, söz konusu şirketlerden Borsa Yönetim Kurulu'nca Borsa'da işlem görmesi uygun görülenlerin hisse senetlerine likidite sağlamak ve bu senetlerin fiyatlarının düzenli ve şeffaf bir piyasada, rekabet koşulları içinde oluşmasını sağlamak amacıyla kurulmuştur. Yeni Ekonomi Pazarı ise; Telekomünikasyon , bilişim, elektronik, internet, bilgisayar üretim, yazılım ve donanım, medya veya Borsa Yönetim Kurulu'nca kabul edilecek benzeri alanlarda faaliyet gösteren teknoloji şirketlerinin Sermaye Piyasası'ndan kaynak elde etmelerini sağlamak ve söz konusu şirketlerin hisse senetlerinin Borsa'da güven ve şeffaflık ortamında, organize ikincil piyasada işlem görmesini sağlamak amacıyla kurulmuştur.⁴⁶

Yeni Ekonomi Pazarı'nda iflas ve benzeri durumlara karşı yatırımcıyı korumak amacıyla garantörlük koşulu getirilmiş, garantör sıfatını taşıyanlardan halka arz edilen hisse senetlerinin toplam tutarı kadar teminat, kefalet ve garanti verilmesi istenmiştir. Bu durum

⁴⁵H. Biçen Yılmaz, *“KOBİ'lerin Finansman Sorunu ve Sermaye Piyasası Yoluyla Çözümü”*, s.1.

http://paradoks.org/index.php?option=com_content&task=view&id=61&temid=11 (Erişim Tarihi:17.02.2008)

⁴⁶<http://www.imkb.gov.tr/halkaarz/pazarlar.htm#ikinciulusal>, (Erişim Tarihi: Aralık 2007)

göz önüne alındığında KOBİ'lerin Yeni Ekonomi Pazarı'ndan yararlanmalarının pek mümkün olmadığı görülmektedir.⁴⁷

Görüldüğü gibi Bölgesel ve Yeni Ekonomi Pazarlarına yeterince ilgi uyandırılmamış, KOBİ niteliğindeki işletmeler Sermaye Piyasası'na dahil edilememiştir. KOBİ'lerin kaynak ihtiyaçlarını karşılayabilmek için banka kredilerini kullanma oranlarının % 5-10 (TABLO 3) gibi çok düşük olduğu belirtilmiştir.

Başta KOBİ'ler olmak üzere, gelişme ve büyüme potansiyeline sahip işletmelerin; kaynak ihtiyaçlarına çözüm bulabilmek için, faiz ve ana para geri ödeme maliyeti olmayan, Sermaye Piyasası aracılığı ile hisse senedi ihracını yaygınlaştırmak amacına yönelik olarak "Borsa Dışı Teşkilatlanmış Menkul Kıymetler Piyasalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik" 18.03.2003 tarih ve 25052 sayılı resmi gazetede yayınlanmıştır. İMKB dışında bir menkul kıymet piyasası oluşturulmasına yönelik olarak, Temmuz 2005 tarihinde KOBİ Borsası olarak da adlandırılan "Gelişen İşletmeler Piyasası A.Ş." (GİP) kurulmuştur.⁴⁸

1.5. KOBİ'LERİN FİNANSAL SORUNLARINA YÖNELİK ÇÖZÜM YAKLAŞIMLARI

Bu başlık altında yukarıda açıklanan büyük ve orta ölçekli işletmelerin finansal yapılarından kaynaklanan sorunlara ilişkin günümüzde geçerli birtakım yaklaşımlardan kısaca bahsedilecektir.

1.5.1. Risk Sermayesi Finansman Modeli

Risk Sermayesi iyi bir iş kurma fikrine, gerekli girişimcilik yeteneğine ve bilgisine sahip olan ancak iş kurmak için sermayesi olmayan girişimcilere, fikirlerini gerçeğe dönüştürmek için gerekli finansmanı sağlayan bir alternatif finansman yöntemidir. Diğer

⁴⁷H. Biçen Yılmaz, **a.g.e.**, s.2.

⁴⁸<http://www.imkb.gov.tr/halkaarz/pazarlar.htm#ikinciulusal>, (Erişim Tarihi: Aralık 2007)

yandan risk sermayesi, risk sermayedarı tarafından yeni fikirler ya da teknolojiler üreten gelişme potansiyeli yüksek KOBİ'lere, edinecekleri pay karşılığında yaptıkları öz kaynak benzeri bir yatırım aracıdır. Görüldüğü gibi risk sermayesi hem bir finansman aracı, hem de bir yatırım aracı olarak kullanılabilir.

Risk sermayesi, 1980'lerden sonra çok yaygınlaşmış ve başarıyla uygulanmış bir finansman yöntemi olarak özellikle yenilikçi projelerin uygulamaya geçirilmesi için alternatif bir finansman modeli olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴⁹ Teknolojik yeniliğe açık, başarı ihtimali yüksek potansiyel girişimcilerin desteklenerek hayata geçirildiği bir model olan Risk Sermayesi, Türk finans sisteminde etkin bir yere gelememiştir. Çünkü ülkemizde finansal sistem tamamen bankacılık sektörüne dayanmaktadır. Bundan dolayı özellikle de KOBİ'ler, geleneksel finansman sistemi olan bankacılık sektöründen yeterli ölçüde yararlanamamaktadır. İşte Risk Sermayesi finansman modeli, bu girişimcilere sağlıklı ve uygun bir şekilde kaynak sağlanabilmesi için alternatif bir model olmaktadır.⁵⁰

1.5.2. KOBİ'lerin Sermaye Piyasası Yoluyla Finansmanı

Uluslararası Borsalar Fedarasyonu tarafından yapılan bir çalışmada ülkelerde oluşturulan KOBİ Borsalarına ilişkin olarak borsa yöneticileri tarafından 4 farklı sorunun sorulması gerektiği belirtilmiştir. Bu sorular:⁵¹

1. Ülkedeki insanların KOBİ Borsası hakkında fikir sahibi olma düzeyi nedir?
2. Büyük bir çoğunluk KOBİ Borsasında işlem gören şirketlere ilişkin 3 örnek verebilir mi?
3. Bu pazarda hisse senedinin nasıl alınıp satılacağı kamu tarafından biliniyor mu?

⁴⁹M.Altan Masun, *“Bir Finansman Yöntemi Olarak Risk Sermayesi Türkiye Uygulaması Sorunlar ve Çözüm Önerileri”*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul, 1995, s.214.

⁵⁰Beytullah Yılmaz, *“KOBİ'lerin Finansal Sorunlarına Yönelik Bir Çözüm Önerisi”*, s.19.
<http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/Beytullah.doc>, (Erişim Tarihi: Ocak 2008)

⁵¹FIBV-*“International Federation of Stock Exchanges, Small and Medium Size Busines Markets”*, s.52.

4. Bu pazarda hisse senedi alım-satımı yapmanın avantaj ve dezavantajları biliniyor mu?

şeklinde sıralanabilir.

Ülkemizde hızlı büyüyen, küçük ve orta ölçekli şirketler için İMKB’de İkinci Ulusal Pazar ve Yeni Şirketler Pazarı oluşturulduğunu yukarda söylemiştik. Söz konusu pazarların yapısı, özellikleri ve kamuoyu tarafından az bilinilirliği bu pazarların İMKB’de ana pazar olan Ulusal Pazar’ın gölgesinde kalmasına neden olmuştur.

1.5.3. Factoring

Factoring, genellikle kısa vadeli alacak haklarının “factor veya factoring şirketi” olarak adlandırılan kuruluşlara satılması suretiyle, işletmelere fon sağlama olanağı veren bir finansman yöntemidir.⁵²

Türkiye’de factoring uygulaması, 1988 yılında İktisat Bankası factoring grubunun uygulamaları ile başlamıştır. Türkiye’deki uygulama, ihracatın finansmanı biçiminde gerçekleşmektedir. Bunun sonucunda, büyük işletmeleri finanse eden bir araç olarak uygulanmaktadır. Türkiye’de factoring uygulamasının bir takım sorunları bulunmaktadır. Türkiye’de factoring işlemlerinin Banka ve Sigorta Muamele Vergisine (BSMV) tabi olması ve ön ödemede bulunulması halinde mükerrer uygulanması factoring’in maliyetini yükseltmektedir. Ayrıca factoring işlemleri, genellikle çek ve senet gibi belgeler karşılığında yapılmaktadır. Bu da, çek ve senetlerin iskontosu işlemi sonucunu doğurmaktadır. Ayrıca Türkiye’de factoring şirketlerinin yanlış uygulamaları, bu şirketlerin “ çek ve senet mafyası veya tefeciliğin yasal hali” yaygın imajının oluşmasına yol açmıştır.⁵³

Türkiye’de factoring uygulaması bu haliyle KOBİ’lerin yararlanabileceği bir finansman tekniği olmaktan uzaklaşmaktadır.

⁵²Ali Ceylan, **Finansal Teknikler**, Bursa, 2002, s.2.

⁵³Halis Kalmış, **a.g.e.**, s.12.

1.5.4. Finansal Kiralama (Leasing)

Leasing kiralayanın(lessor), üçüncü kişilerden satın aldığı malın kullanım hakkını, belirli bir süre feshedilmemek üzere ve belli bir bedel karşılığı, kiracıya(lessee) bırakmasını öngören bir sözleşme olarak tanımlanabilir.⁵⁴

Finansal kiralama, sabit varlıkların kullanımına olanak veren bir araçtır. Finansal kiralamanın farklı uygulama biçimleri bulunmaktadır. Türkiye'deki uygulama şekli, daha çok orta vadeli kredi kullanımı sonucunu doğurmaktadır. KOBİ'lerin öz kaynaklarının tamamını sabit yatırıma bağlamaları, işletme sermayesi bulamama sorunuyla karşılaşabilmelerine neden olmaktadır. KOBİ'ler, finansal kiralama finansman modeli ile sabit varlıklara bağladıkları öz kaynaklarını işletme sermayesi olarak kullanma imkanına kavuşabilmektedir.⁵⁵

Yukarıda belirtilen avantajlara karşılık özellikle 2008 yılında finansal kiralama işlemlerinde uygulanan KDV oranının % 1'den % 18'e çıkartılması, siyasi istikrarsızlık gibi riskli durumlar finansal kiralamanın KOBİ'lere olan maliyetini arttırmakta ve kullanımını kısıtlamaktadır.

1.5.5. KOBİ Yatırım ve Finans Şirketleri

KOBİ'lere kaynak sağlama konusunda alternatif çözümlerden bir tanesi de sadece KOBİ'lere işletme ve yatırım sermayesi finansman desteği veren şirketlerin kurulmasıdır.

ABD'de Küçük İşletmeler İdaresi(Small Business Administration)nden alınan izinle kurulan ve sadece küçük işletmelere finansal destekte bulunan özel finans kuruluşları bulunmaktadır.⁵⁶

⁵⁴Halil Seyidoğlu, **Uluslararası Finans**, İstanbul, 2003, s.429.

⁵⁵Feyzullah Yetgin, **Türkiye'de Finansal Kiralama ve Finansal Kiralama Sektörü**, İstanbul, 2001, s.219.

⁵⁶Halil Sariaslan, **a.g.e.**, s.71.

Türkiye’de de böyle şirketlerin önünü açmak, gerekli yasal düzenlemeler yapmak koşuluyla, ülkemiz KOBİ’leri için iyi bir finansman yolu olabilir. Ama böyle şirketlere başta vergi indirimleri olmak üzere bazı teşviklerin sağlanması gerekir.

1.5.6. Devlet Destek ve Yardımları

KOBİ’lere yönelik olarak etkinlik ve verimliliğin artırılması, kalite ve standardizasyonun geliştirilmesi, modern teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması, bilgiye ulaşmalarının sağlanması, katma değeri yüksek olan ürünlerin üretiminin sağlanması, mesleki eğitimin sağlanması ve girişimciliğin desteklenmesi vb. amaçlarla; KOBİ’lere destek ve yardımların sağlanması gerekir. Türkiye’de devlet ve KOSGEB başta olmak üzere bir takım destekler sağlanmaktadır.⁵⁷

1.5.7. Basel II’nin Getirdikleri ve KOBİ’lere Muhtemel Etkileri

Bu tez çalışmasının ikinci bölümünde üzerinde ayrıntısıyla durulacak Basel Uzlaşıları KOBİ’lerin finansal sorunlarını çözmeye yönelik önemli unsurlar taşımaktadır. Basel Uzlaşıları daha çok KOBİ’lerin yolunu aydınlatmaya yönelik bir çalışmadır. Bu yönüyle yeni bir finansal çözüm yaklaşımıdır.

Basel Komitesi tarafından, 1988’de yayınlanan “Basel-I Standartları” ile bankaların uymaları gereken çalışma kriterleri belirlenmiş ve bankaların krizlere karşı dayanıklılığını arttırmak üzere, banka sermayelerinin, riskli aktiflere oranının % 8’den az olamayacağını ifade eden “sermaye rasyosu” getirilmiştir. Zamanla mali piyasaların daha da gelişmesi ve işlemlerin karmaşılaşması sonucu, Basel I kriterlerinin yetersiz kaldığı görülmüş ve yeni standartlar için çalışmalar başlatılmıştır.⁵⁸ Yapılan çalışmalar sonucunda hazırlanan nihai metin Haziran 2004’de yayınlanmıştır. Yeni uzlaşının yürürlüğe gireceği tarih ilk önce 2004 yılı olarak belirlenmiştir, ancak bu tarih ilk aşamada 2005’e, daha sonra ise 2007’e

⁵⁷“*KOSGEB Destekleri ve Devlet Yardımları*”

<http://www.kosgeb.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 22.02.2008)

⁵⁸Türkiye Bankalar Birliği(TBB), “*Risk Yönetimi ve Basel II’nin KOBİ’lere Etkileri*”, TBB Bankalar Birliği Baseline II Yönlendirme Komitesi, Eylül 2004, s.vii.

http://www.tbb.org.tr/turkce/yayin/Konferans_KOBI_Kitapcigi.pdf, (Erişim Tarihi: Aralık 2007)

ertelenmiştir.⁵⁹ Son olarak BDDK tarafından Basel II sermaye uzlaşısının 1 Ocak 2008 tarihinden itibaren uygulanmasına karar verilmiştir. Ancak 2008 yılında başlayan ekonomik kriz ve belirsizlik, bu sürecin BDDK tarafından ülkemiz için uygulanabilirliğini ileriki bir tarihe ertelenmesine neden olmuştur.*

Basel-II uygulamasının KOBİ'ler üzerindeki başlangıç etkileri, firmaların derecelendirme notu almalarını zorunlu hale getirmesi, firmaların mali tabloları, faaliyet döngüleri ve aldıkları derecelendirme notlarının firma kredibilitesinin belirlenmesinde öncelikli hale gelmesi şeklinde olacaktır.⁶⁰

KOBİ'lerin iyi bir derecelendirme notuna sahip olabilmeleri için, kurumsal yönetim ilkelerinin benimsenmesi ve uygulanması, kayıt dışı faaliyetlerinin bulunmaması, başta yüksek öz kaynak seviyesi olmak üzere güçlü bir mali yapıya sahip olması, KOBİ'lerin faaliyetleri dolayısıyla maruz kaldıkları riskleri yönetebilme kabiliyeti, bağımsız kredi değerlendirme kuruluşları ve bankalarca talep edilen bilgileri sağlıklı ve zamanında sunabilme yetenekleri ön plana çıkacaktır.⁶¹

⁵⁹TBB, a.e., s.vii.

*Söz konusu ertelemeye ilişkin basın açıklaması **EK 2**'de yer almaktadır.

⁶⁰Hasan Sezer ve diğerleri, *“Basel II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu, Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri”*, Bankacılar Dergisi, Sayı 58, 2006, s.60.

⁶¹Ayhan Yüksel, *“Basel-II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri”*, BDDK Araştırma Raporu, 2005, s.37. <http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/baselIISME.pdf>, (Erişim Tarihi: Mart 2008)

II. BÖLÜM

BASEL UZLAŞILARININ ORTAYA ÇIKIŞI, AMACI, ÖNEMİ VE KOBİ'LERE OLASI ETKİLERİ

2.1. BIS ve BASEL KOMİTE HAKKINDA BİLGİ

Dünyanın en eski uluslararası finansal kurumu olan BIS (Bank For International Settlements-Uluslararası Ödemeler Bankası) I.Dünya Savaşı sonrasında Almanya'ya kabul ettirilen Versailles Anlaşması çerçevesinde, Almanya'nın savaş tazminatı ödemelerini izlemek ve bunun yanı sıra merkez bankaları arasındaki işbirliğini geliştirmek üzere 1930 yılında kurulmuştur.⁶²

Tazminat ödemelerinin sona erdiği 1932 yılından itibaren ise, parasal ve finansal istikrarı sağlama hedefi doğrultusunda merkez bankaları ve (giderek sayıları artan) diğer finansal kurumlar arasındaki işbirliğini geliştirmeye odaklanmıştır.⁶³

BIS Yönetim Kurulu'nun 17 üyesi bulunmaktadır. 6 temel üye (Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, İngiltere Merkez Bankaları Başkanları ve ABD Merkez Bankaları Kurulu Başkanı) ve bu üyelerinin kendi ülkelerinden seçecekleri 6 ek üyenin yanı sıra, seçimle iş başına gelmiş 5 üyesi (Kanada, Japonya, Hollanda, İsveç ve İsviçre) bulunmaktadır.⁶⁴

1970'li yıllardaki petrol krizi, uluslararası borç krizi ve aşırı döviz ticareti sonucu meydana gelen önemli banka iflasları sonrasında BIS, uluslararası bankacılık faaliyetleri ve sınır ötesi sermaye akımlarının düzenlenmesine odaklanmış, Basel Komitesi de bu doğrultuda kurulmuştur.⁶⁵

⁶²Bank For International Settlements, "*BIS History*", <http://www.bis.org/about/history.htm>, (Erişim Tarihi: 24.11.2007)

⁶³Jaymes Calvin Baker, **Bank For International Settlements: Evolution&Evaluation**, Greenwood Publishing Group, Westport, 2002, s.1.

⁶⁴Şenol Babuşcu, **Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**, Ankara, 2005, s.259.

⁶⁵Ebubekir Ayan, **Bankacılık Risklerinin Yönetiminde Basel II Uzlaşısı**, İstanbul, 2007, s.27.

BIS bünyesinde, gelişmiş 10 ülkenin (G-10: ABD, İngiltere, Japonya, İspanya, Almanya, Fransa, Kanada, İtalya, İsveç, Hollanda) Merkez Bankası başkanları tarafından 1974 yılında İsviçre'nin Basel kentinde kurulan Komite, her yıl düzenli olarak 4 defa toplanmakta ve bankacılık sektörü açısından çok önemli kararlar almaktadır. Komitenin uluslararası düzeyde bir yaptırım gücü ya da denetim rolü bulunmamakta, alınan kararlar öneri niteliği taşımaktadır.⁶⁶

Basel Komitesi'nin kuruluş amacı iki başlık halinde özetlenebilir: Yerli/Yabancı her bankacılık kuruluşu için denetim sağlanması ve denetimin uygun ölçülerde olması. Bu prensipler belge olarak ilk defa 1975'te "Anlaşma" (Concordat) olarak yayınlanmış ve 1983'te "Bankaların Yabancı Kuruluşlarının Denetimi İçin Prensipler" (Principles for the Supervision on Banks' Foreign Establishments) olarak tamamlanmıştır. Bu belge bankaların yabancı şubeleri, iştirak ve ortakları konusunda ulusal ve uluslararası denetim otoritelerinin sorumluluklarının esaslarını belirlemektedir.⁶⁷

2.2. 1988 BASEL DÜZENLEMESİ (BASEL I UZLAŞISI)

1974 yılında kurulan Basel Komite adındaki çok uluslu çalışma grubu, çalışmalarını 1988 yılında tamamlayarak "Capital Accord (Sermaye Uyumu)" düzenlemesini yürürlüğe koymuştur. Buna göre uluslararası bankaların mali gücü, sermaye yeterliliği ile ölçülmeye başlanmıştır. 1988 tarihli Basel I Sermaye Uzlaşısı ilan edildiği tarihten itibaren, farklı ülkelerde uygulanan sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini birbirleriyle uyumlu hale getirmek amacıyla ve bu konuda uluslararası platformda geçerli olacak asgari bir sektör standardı oluşturmak amacıyla birçok ülke denetim otoritesince

⁶⁶"*History Of The Basel Committee And Its Membership*", Basel Committee On Banking Supervision, 2004, s.1.

<http://www.bis.org/bcbs/history.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.11.2007)

⁶⁷Alişan Ateş, "*Bankalarda Üstlenilen Riskler ve Türk Bankacılık Sisteminin Basel Kriterlerine Uyumu*", Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2003, s.66.

kabul görmüş olup uygulamaya konulmuştur. 2007 yılına kadar 100’den fazla ülke sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini Basel I’i temel alarak oluşturmuş durumdaydı.⁶⁸

2.2.1. Basel I - Sermaye Yeterlilik Rasyosu(SYR)’nun Hesaplanması ve Eleştiriler

Basel Komitesi, 1988 yılında yayınladığı Basel Capital Accord (Sermaye Uzlaşısı) ile bankacılık sektörünün ilk sermaye standardını oluşturmuştur. İngiltere Merkez Bankası Başkanı Peter Cook önderliğindeki “Basel Committee on Banking Supervision” aldığı bu kararlar uluslararası alanda faaliyet gösteren bankaların riskli faaliyetleri ile bu riske karşılık olarak ayırdıkları sermaye tutarı arasında bir ilişki kurmuş ve “Cook Oranı” olarak da bilinen sermaye yeterliliği tanımını yapmıştır.⁶⁹

⁶⁸BDDK, “*10 Soruda Yeni Sermaye Uzlaşısı*”, s.4.
http://www.bddk.org.tr/turkce/BaselII/125010_Soruda_BaselII.pdf, (Erişim Tarihi: 24.11.2007)

⁶⁹BIS, “*Basel Capital Accord*”, s.27.
http://www.bis.org/basel_committee/basel_capital_accord (Erişim Tarihi: 24.11.2007)

TABLO 4

1988 Basel Standardına Göre SYR'nin Hesaplanması

A. Ana Sermaye	• Ödenmiş Sermaye • Yedek Akçeler • Dağıtılmamış Karlar
B. Katkı Sermaye	• İhtiyari Rezervler • Yeniden Değerleme • Genel Karşılıklar • Sermaye Benzeri Krediler
C. Sermaye = (A + B)	
D. Sermayeden İndirilen Kalemler	• Şerefiye • Mali İştirakler
E. Sermaye Tavanı = (C – D)	
F. Toplam Risk Ağırlıklı Varlıklar	• Risk Ağırlığı %0 Olanlar • Risk Ağırlığı %20 Olanlar • Risk Ağırlığı %50 Olanlar • Risk Ağırlığı %100 Olanlar
Sermaye Yeterlilik Rasyosu(SYR) = E / F ≥ %8	

Kaynak: Nihal Değirmenci, **Sermaye Yeterliliği Konusundaki Basel Standartları ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamalarının Değerlendirilmesi**, TCMB ve Finansal Kuruluslar Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, 2003, s.23.

TRAV: Toplam Risk Ağırlıklı Varlıklar olmak üzere,

$$SYR (Cook Rasyosu) = \frac{Sermaye Tabanı}{TRAV} \geq \%8$$

Basel-I Uzlaşısı doğrultusunda Sermaye Yeterlilik Oranı(SYO)'nın en az % 8 olması gerekmektedir. Söz konusu oran 1992 yılı ve sonrasına ait olup aşamalı bir biçimde bu düzeye yükseltilmiştir.(1989 yılı için bu oran % 5, 1990 yılı için % 6 ve 1991 yılı için % 7 olarak belirlenmiştir.)

1988 Basel Uzlaşısı'na göre sermaye yeterlilik oranının bir banka için hesaplanması sonucu, bankanın sağlıklı olup olmadığına dair bir görüş elde edilebilir. Fakat bu oran bankanın değerlendirilmesi için gerekli olan göstergelerden sadece birisi olmalıdır. Bankaların bu oranı sağlaması, tek başına banka hakkında genel bir yargıya varmak için yeterli olmayacaktır. Bunun nedeni ise hesaplanan oranın sadece kredi riski dikkate alınarak geliştirilmiş olmasıdır. Kısaca kredi riski, borçlu kişi veya kuruluşun anlaşma şartları kapsamında taahhüt ettiği yükümlülükleri yerine getirmeme olasılığıdır.⁷⁰

Basel-I Uzlaşısı'nın 1988'de yayınlanan ilk biçimi, sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında yalnızca kredi riskini dikkate almaktadır. Ancak küreselleşen piyasalarda artık çok önemli bir unsur haline gelmiş olan piyasa riskinin göz ardı edilmiş olması, sermaye yeterliliğinin doğru olarak belirlenmesi konusunda Uzlaşısı'nın çok yoğun olarak eleştiriler almasına neden olmuştur.

Bunun üzerine Komite 1993 yılında, ilgili çevrelerde tartışılması amacıyla piyasa riskini de hesaplamaya katan yeni bir rapor yayınlamıştır. Ancak gelişmiş risk hesaplama

⁷⁰Risk Yönetimi, "**Kredi Riski**",
<http://www.riskyonetimi.com/krediriski.asp>, (Erişim Tarihi: Kasım 2007)

yöntemlerini göz ardı eden bu rapor yine çok önemli eleştirilere hedef olmuştur.⁷¹ Bu doğrultuda çalışmalarını yoğunlaştıran Basel Komitesi 1995 yılında, bankalara piyasa riskine dayalı sermaye yükümlülüklerini hesaplamada kendi içsel modellerini kullanmalarına olanak sağlayan taslak raporu yayınlamıştır. Yapılan tartışmalar sonucunda son halini alan ve Basel-I Uzlaşısı'nda çok köklü yenilikler oluşturan yeni rapor 1996 yılında yayınlanmıştır.

1996 yılında getirilen önemli değişikliklerden biri de sermaye tanımına yöneliktir. Komite, sadece piyasa riskinden kaynaklanan sermaye gereksiniminin hesaplanmasında kullanılmak üzere, sermaye benzeri kredilerinin de –belirli oranlarda- 3.Kuşak Sermaye(sadece piyasa riski için kullanılabilen kısa süreli sermaye benzeri krediler) başlığı altında Sermaye'ye eklenmesini öngörmüştür.⁷² Bu düzenlemeler çerçevesinde Sermaye Yeterlilik Rasyosunun hesaplanması Tablo 5'de olduğu gibidir:

⁷¹Mustafa Duman, “*Bankacılık Sektöründe Finansal Riskin Ölçülmesi ve Gözetiminde Yeni Bir Yaklaşım: Value At Risk Metodolojisi*”, Bankacılar Dergisi, Sayı 32, 2000, s.22.

⁷²D.İlhan Mercan, “*Basel II Kriterleri Çerçevesinde Türk Bankacılık Sektöründeki Sermaye Yeterliliği Sorununun İncelenmesi*”, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006, s.18-19.

TABLO 5**Piyasa Riskinin Dahil Edildiği SYR'nin Hesaplanması**

A. Ana Sermaye	• Ödenmiş Sermaye • Yedek Akçeler • Dağıtılmamış Karlar
B. Katkı Sermaye	• İhtiyari Rezervler • Yeniden Değerleme • Genel Karşılıklar • Sermaye Benzeri Krediler*
C. 3. Kuşak Sermaye	• Kısa Vadeli Sermaye Benzeri Krediler
D. Sermaye = (A + B + C)	
E. Sermayeden İndirilen Kalemler	• Şerefiye • Mali İştirakler
F. Sermaye Tabanı = (D – E)	
G. Toplam Kredi Riskine Göre Ağırlıklandırılmış Varlıklar	
H. Toplam Piyasa Riskine Maruz Varlıklar	
$SYR = F / (G + (12,5 \times H)) \geq \%8^{**}$	

* 3. Kuşak Sermaye adı altında değerlendirilen sermaye benzeri krediler kısa vadeli. Katkı sermaye içinde yer alan sermaye benzeri kredilerin 3. Kuşak Sermaye adı altında değerlendirilen sermaye benzeri kredilerden farkı ise daha uzun vadeli olmasıdır.

** Piyasa riski için hesaplanan tutar, kredi ve piyasa riski için hesaplanan tutarlar arasında sayısal bir ilişki yaratmak amacıyla, %8'in tersi olan 12,5 ile çarpılmaktadır.

Kaynak: Nihal Değirmenci, **a.g.e.**, s.35.

$$SYR = \frac{\text{Toplam Sermaye}}{\text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski}} \geq \%8$$

2.2.1.1. Basel-I Uzlaşısına Yönelik Eleştiriler

Basel-I Uzlaşısı'na yönelik getirilen eleştirileri şöyle özetlemek mümkündür:⁷³

- Kredi risklerine dayalı sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında borçlu farklılaştırılması yapılmamaktadır. Örneğin finansal yapısı çok sağlam olan köklü bir firma ya da henüz kurulmuş ve finansal yapısı daha zayıf bir firmaya verilen krediler için, borçlu kalitesine bakılmaksızın, aynı oranda sermaye tutmak gerekmektedir.⁷⁴
- Basel-I Uzlaşısı'nın piyasalardaki değişimin hızından kaynaklanan bir diğer eksikliği de ikincil piyasalar ve türev piyasalardaki değişim ve yenilikleri öngörmemiş olmasıdır.
- Basel-I yalnızca uluslararası ölçekte faaliyet gösteren büyük bankalara yönelik hazırlanmıştır. Oysa sistematik risk unsuru nedeniyle, söz konusu büyük ölçekli bankalarla yoğun ilişki içinde bulunan küçük bankaların da sistem için önemli sorunlar oluşturabilme olasılığı vardır.
- Bir başka önemli eksiklik de varlık kalemlerinin risk katsayılarıyla ilgilidir. Varlık kalemlerinin risk katsayılarının belirlenmesinde özel sektör kredileri 'risk ağırlıklı varlıklar' toplamına aynen(%100) alınırken Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü(OECD) ülkelerinden bir bankaya açılan krediler için %20, OECD üyesi ülkelere verilen borçlar(örneğin hazine bonoları) içinse %0 oranı uygun

⁷³Ebubekir Ayan, **a.g.e.**, s.33.

⁷⁴Chris Matten, **Managing Bank Capital: Capital Allocation And Performance Measurement**, John Wiley, New York, 2000, s.90.

görülmektedir. Risk düzeyleri düşük olarak ele alınan bu ülkelerin çoğu ilerleyen yıllarda çok önemli finansal krizlerle karşı karşıya kalmışlardır.

- Basel-I Uzlaşısı, kredi karşılıklarını sermaye yeterliliği hesaplamalarında yeterince dikkate almamaktadır.
- Uluslararası ölçekte faaliyet gösteren bankalar, muhasebe sistemlerinin farklılık göstermesi nedeniyle diğer ülkelerdeki şubelerinden gelen farklı finansal tablolar dolayısıyla sorunlar yaşamaktadırlar.
- Kredi portföylerinin kendi içindeki yapısı göz ardı edilmekte, örneğin 50 milyon dolarlık tek bir kredi ile 10'ar milyon dolarlık 5 ayrı krediden oluşan portföyün riskleri farklılaştırılmamakta, yani sermaye gereksiniminin hesaplanmasında portföydeki çeşitlendirme dikkate alınmamaktadır.
- Basel-I'de çok geniş aralıklarla bölümlendirilmiş risk sınıfları, aslında farklı risk taşıyan bazı varlıkları aynı risk katsayılarıyla ağırlıklandırdığından, birçok banka daha yüksek getiri elde etmek amacıyla aynı sınıftaki düşük riskli(ve düşük getirili) varlıkları elden çıkararak daha yüksek riskli(ve yüksek getirili) varlıklara yönelmiştir. Bu durum, bankaları daha da riskli hale getirmektedir.
- Basel-I Uzlaşısı, gerek operasyonel risk unsurunu içermemesi gerekse kredi riskinin ölçüm biçimi nedeniyle risk duyarlılığı düşük bir düzenlemedir.

2.3. BASEL II

2.3.1. BASEL II'ye Duyulan İhtiyaç ve Türkiye'de BASEL II Teknik Hazırlık Süreci

Basel-I'in getirmiş olduğu sermaye yeterliliğinin sorgulanmasına neden olan faktörler daha çok mali piyasalardaki hızlı gelişmeler ve finansal krizlerden

kaynaklanmaktadır. Ayrıca yukarıda belirtilen eleştiriler de Basel-I'in yeni bir bakış açısıyla sorgulanmasına neden olmuştur.

Teknolojide ve finansal piyasalarda sürekli gelişmeler yaşanması, uygulanan sermaye standardının yeterince hassas bir risk ölçümü yapamaması, bankaların gerçekte operasyonel riskleri de üstlenmelerine rağmen mevcut düzenlemenin banka sermayesini sadece piyasa ve kredi riskleri ile ilişkilendirmiş olması, kredi riskini hesaplamada kullanılabilecek tek bir yöntemin bulunması ve farklı faaliyetlerde bulunan tüm bankaların aynı yönetime tabi tutulması, temel kredi risk kriteri olarak OECD üyeliğini esas alması nedeniyle Basel-I'in yetersiz kalmaya başladığı ve bankacılık sektöründe rekabet eşitliğini engellediği anlaşılmıştır. Anılan olumsuzlukların giderilmesi, sektördeki risk algısının artırılması ve piyasalarda meydana gelen değişimlerin de dikkate alınabilmesi amacıyla, Basel Komite tarafından Basel II'ye yönelik olarak Haziran 1999'da birinci taslak metin, Ocak 2001'de ikinci taslak metin, Nisan 2003'te ise üçüncü taslak metin yayımlanmıştır.⁷⁵

2002 yılından bu yana Türkiye'deki bankacılık faaliyetlerini düzenleyici kurumlar Basel II'ye yönelik hazırlık faaliyetlerini devam ettirmektedirler. Basel II ile getirilen hususlara ilişkin altyapı unsurlarının (risk yönetimi sistemleri, kurumsal yönetim sistemleri, muhasebe bilgi sistemleri vb.) uluslararası gelişmeler doğrultusunda Türk bankacılık sisteminde de oluşturulmasının sektörün faaliyetlerini ve rekabet edebilirliğini olumlu olarak etkileyeceği değerlendirilmektedir. Türkiye, Basel II uygulamalarının ve bununla getirilen hükümlerin bankacılık sistemi üzerine etkilerinin analiz edilmesi amacıyla Basel Komitesi tarafından gerçekleştirilen “3. Sayısal Etki Çalışması”na altı banka ile katılmıştır. Aynı zamanda Temmuz 2003'de 23 bankanın katılımı ile yerel sayısal etki çalışması yapılarak, gelecekte söz konusu olacak uygulamalar için bilgi kaynağı oluşturulmuş ve analiz çalışmaları yapılmıştır.

Hazırlık sürecinin bir diğer aşaması ise, ilgili kurumların bir araya gelerek koordineli bir şekilde bu sürecin yürütülmesidir. Bu amaçla, BDDK, Hazine Müsteşarlığı,

⁷⁵Hasan Sezer ve diğerleri, **a.g.e.**, s.5.

TCMB, SPK, TBB ve çeşitli banka yetkililerinin katılımı ile Basel II Koordinasyon Komitesi, bunun bir bağlantısı olarak da sadece BDDK bünyesinde bulunan ilgili birimlerin katılımı ile Basel II Proje Komitesi oluşturulmuştur. İlgili komiteler geçiş sürecine kadar sistemi ve bu uygulamadan etkilenecek birimleri hazırlamak için gerekli olan yol haritasının ne olması gerektiğini ve ne şekilde uygulanacağını belirlemeyi hedeflemektedir.⁷⁶

1998 yılından bu yana gerçekleşen gelişmeleri şu tabloda özetlemek mümkündür:

⁷⁶Güler Aras, “*Basel II Sermaye Yeterliliği Düzenlemelerinin KOBİ’ler Üzerine Etkileri*”, İstanbul Ekonomi Forumu, Aralık 2006, s.14.

TABLO 6

1998 Yılından İtibaren Gerçekleşen Gelişmeler

Temmuz 1988	Halen uygulanmakta olan Basel-I düzenlemesinin yayınlanması.
1992 Yılı Sonu	Basel-I'in uygulanması için belirlenen son tarih.
1996	Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından piyasa risklerinin sermaye yeterliliğine dahil edilmesi.
Haziran 1999	Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi - birinci taslak.
Ocak 2001	Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi – ikinci taslak.
Mayıs 2001	İkinci taslağa ilişkin görüş bildirmek için son tarih.
2001 Sonu	Yeni Düzenlemenin yayımlanması (iptal edildi).
Nisan 2003	Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi – üçüncü taslak.
2003 Sonu	Yeni Düzenlemenin yayımlanması.
2004	Yeni Düzenlemenin uygulamaya geçilmesi için öngörülen tarih (iptal edildi).
2006 Sonu	G – 10 ülkelerinde uygulamaya geçilecektir.
2007 Sonrası	G – 10 dışındaki ülkelerde uygulamaya geçilecektir.
2008 Ve Sonrası	Haziran 2008 tarihi itibari ile BDDK tarafından sürecin ülkemiz için uygulanabilirliğinin ileriki bir tarihe ertelenmesi.

Kaynak: TBB, “*Basel Komite Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi*”, <http://www.tbb.org.tr/>, (Erişim Tarihi: Aralık 2007)

Son yıllarda Avrupa Birliğine uyum müzakereleri çerçevesinde bu ülkelerle olan ekonomik ilişkiler ve Türk Bankacılık sektörüne yabancı bankaların ilgi duyması Basel II uygulamasını ülkemiz için önemli hale getirmiştir.

Türkiye için Basel II süreci aşağıdaki tabloda görüldüğü gibidir:⁷⁷

TABLO 7

Türkiye'nin Basel II Yol Haritası

Haziran 2006	Operasyonel, Kredi, Piyasa ve Likidite risklerine dair düzenlemelerin BDDK'ca yayınlanması.
Mart 2007	Basel II ve alt düzenlemelerinin, Muhasebe Uygulama Yönetmeliğinin yayınlanması.
Aralık 2007	Basel-I ve Basel II hesaplamalarının paralel uygulanması.
2008	Basel II hükümlerinin yürürlüğe girmesi, bankaların kredi riskine ilişkin standart yöntem ile operasyonel riske ait temel gösterge yaklaşımını zorunlu olarak kullanması (piyasa yapıcısı bankaların piyasa riski modeli kullanım zorunluluğu). Ancak süreç başlamadan Haziran 2008 tarihi itibari ile ileriki bir tarihe ertelendi.
2012	Kredi ve operasyonel riske ait ileri ölçüm yöntemlerinin izin süreci başlangıcı.

Kaynak: BDDK, www.bddk.org.tr/basel2, s.2.

Ülkemiz açısından Basel II'yi ele alırken göz önünde bulundurulması gereken bir takım önemli hususlar bulunmaktadır. Bunlar:⁷⁸

- Ülke olarak yükselen bir ekonomiye sahip olmamız sebebiyle, gelişmiş ekonomilere göre kendimize özgü farklı birçok özelliklerimiz mevcuttur.
- Risk düzenlemeleri konusunda köklü bir tarihe sahip değiliz. Risk yönetimine ilişkin ilk ve tek düzenleme 2001 yılında yayımlanmıştır. Dolayısıyla, risk düzenlemeleri konusunda kapatmamız gereken uzun bir mesafe bulunmaktadır.

⁷⁷BDDK, “10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı(Basel II)”, s.2.

⁷⁸BDDK, “Basel II'ye Geçiş”, s.5.

http://www.bddk.org.tr/baselII/1324bakan_sunum.pdf, (Erişim Tarihi: 27.12.2007)

Basel II uluslararası finans sisteminin önemli bir oyun kuralı olmasının yanında AB içinde de tüm finansal kuruluşların tabi olacakları uluslararası bir düzenleme haline gelmiştir. Türkiye, bir AB üye adayı olarak da Basel II'nin AB mevzuatındaki yansımalarını benimsemek ve uygulamak durumundadır. Ayrıca, Basel II'ye geçiş Türk bankacılık sektörünün sadece uluslararası bankacılık sistemine entegrasyonu için değil, aynı zamanda uluslararası kuruluşlara verdiğimiz taahhütlerin yerine getirilmesi açısından da büyük önem taşımaktadır.

2.3.2. BASEL II'nin Temel Yapısı

Basel II, risk odaklı sermaye yönetimi ve risk odaklı kredi fiyatlaması yani, etkin risk yönetimini temel almaktadır. Risk odaklı kredi fiyatlaması bankalarla kredi ilişkisi içinde bulunan işletmeleri, özellikle de KOBİ'leri etkileyecek bir uygulamadır. Bu yeni yaklaşımla birlikte, kredi talepleri kredi riskine göre değerlendirilmektedir. Kredi riski ise, firmanın finansal verileri yanında firma faaliyetleri ve yönetimini de içeren bütün göstergelerin bir arada değerlendirilmesi sonucu tespit edilen "*firma derecelendirme(rating) notu*" ile belirlenmektedir. Banka açısından yüklenilen risk de ise; tahsis edilen kredinin teminatı, vadesi, para birimi vb. gibi faktörler belirleyici olmaktadır. Basel II, kredi işleminin kendisinden kaynaklanan riski ve kredi kullanan firmanın riskini bir arada değerlendirmektedir. Böylece firma riski ve kredi riski doğrudan kredinin fiyatına yansıtılmaktadır. Öte yandan bankanın kredi verdiği firmanın riskinin yüksek olması kendisinin maruz kaldığı riski arttıracaktır. Banka maruz kaldığı kredi riski arttıkça riske göre daha fazla sermaye bulundurmaya zorunluluğundadır. Bu kaybını da kredi fiyatına yansıtarak kendisini koruyacaktır. Sonuçta kredilendirmeden kaynaklanan firma ve kredi riski maliyetin temel faktörü olarak kredi kararında da belirleyici olmaktadır.

Basel II uygulaması ile birlikte, kredilendirmede subjektif değerlendirmelerden çok objektif faktörlere dayanan kriterlerin benimsenmesi sonucu, kredi sınıflandırma sistemleri ve kredi risk ölçümünün çok daha homojen bir yapıya kavuşmasının sağlanması beklenmektedir. Yeni düzenleme bankalara, hem kredi riski hem de operasyonel risk için

çok daha geniş bir risk ölçme ve yönetme esnekliği vermektedir. Böylece daha geniş bir kapsamda sermayenin mevcut riske uyumlu hale getirilmesi ile bankacılık sisteminin daha güvenilir ve daha verimli bir yapıya kavuşması beklenmektedir.⁷⁹

Basel-I'e kıyasla sermaye yeterliliği hesaplamalarında oldukça köklü değişiklikler getiren Yeni Uzlaş(BASEL II)'nin temel yapısı üç yapısal bloktan oluşmaktadır (Şekil 1).

ŞEKİL 1

BASEL II'nin Temel Yapısı

BASEL II		
I. YAPISAL BLOK	II. YAPISAL BLOK	III. YAPISAL BLOK
Asgari Sermaye Yükümlülüğü	Denetim Otoritesinin Gözden Geçirilmesi	Piyasa Disiplini
UYGULAMANIN KAPSAMI		

Şekil 1'den de anlaşıldığı üzere bu üç sacayağının ilkinde asgari sermaye yükümlülüğünün hesaplanması; ikincisinde sermaye yeterliliğinin banka ve denetim otoritesi tarafından değerlendirilmesi; üçüncü bölümde ise bankaların piyasaya açıklayacakları bilgiler ve piyasa disiplini üzerinde durulmaktadır.⁸⁰

2.3.2.1. Birinci Yapısal Blok: Asgari Sermaye Yükümlülüğü

Sermaye tanımı önceki uzlaş ile karşılaştırıldığında –genel olarak- aynı kalmış ve sermaye yeterlilik oranının en az %8(ikinci yapısal blok kapsamında %8'lik asgari oranının banka bazında arttırılması mümkündür) olması koşulu korunmuştur. Bunun yanında Yeni

⁷⁹Güler Aras, a.g.e., s.14-15.

⁸⁰BDDK, “**Basel II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri**”, BDDK Araştırma Raporları , 2005/4, s.4.

Uzlaş, çeşitli risk unsurlarına dönük olarak tutulması gereken sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasına dönük çok daha ayrıntılı bir yaklaşım sunmaktadır.⁸¹

ŞEKİL 2

BASEL II Sermaye Yeterliliği Rasyosu(SYR)

$$\frac{\text{Toplam Sermaye}}{\text{Risk Ağırlıklı Aktifler}} = \text{Banka Sermaye Katsayısı (minimum \%8)}$$

Risk Ağırlıklı Aktifler

- Piyasa Riski(Kısmen Değişti)
- Kredi Riski(Büyük Ölçüde Değişti)
- Operasyonel Risk(Yeni Eklendi)

Yeni Uzlaş'da risklerin ölçülmesinde piyasa riskine ilişkin bir yenilik getirilmezken, kredi riskine ilişkin olarak tamamen yeni iki yöntem getirilmiştir. Bunlar Standart Yaklaşım ve İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım'dır. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım da kendi içinde İçsel Derecelendirmeye Dayalı Temel Yaklaşım ve İçsel Derecelendirmeye Dayalı Gelişmiş Yaklaşım adı altında iki yöntemi bulunmaktadır.

Operasyonel riskler ise sermaye yeterliliği hesaplamasına ilk kez dahil edilmekte olup, hesaplama yöntemleri temelde basit ve gelişmiş ölçüm yöntemleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Basit ölçüm yöntemleri de kendi içinde Temel Gösterge Yaklaşımı, Standart Yaklaşım ve Alternatif Standart Yaklaşımı olarak üç gruba ayrılmaktadır. Bankalar sermaye yeterliliği hesaplamasında öngörülen yöntemlerden her risk için birini belirleyebilecektir. Ancak Basel II dökümanının temel mantığı içinde, basit yöntemler riske duyarlılığı daha az olacağından riskleri olduğundan daha riskli ölçecek şekilde

⁸¹Jaymes Calvin Baker, **a.g.e.**, s.82.

kurgulanmışlardır. O yüzden bankalar ölçüm yöntemlerini geliştirme konusunda teşvik edilmektedir.⁸²

Bu çerçevede Yeni Uzlaşî’da yer alan risklerin hesaplama yöntemlerini Tablo 8’de gösterebiliriz:

⁸²Şenol Babuşcu, **a.g.e.**, s.266.

TABLO 8

BASEL II Kapsamında Kullanılacak Yaklaşımlar

GELİŞMİŞLİK DÜZEYİ	PIYASA RİSKİ	KREDİ RİSKİ	OPERASYONEL RİSK
BASİT		Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım	Temel Gösterge Yaklaşımı
ORTA	Standart Yaklaşım	Standart Yaklaşım	Alternatif Standart Yaklaşım
			Standart Yaklaşım
GELİŞMİŞ	Riske Maruz Değer(VAR)* Yaklaşımı	Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı	İleri Ölçüm Yaklaşımı
		Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımı	

***Riske Maruz Değer(VAR) Yaklaşımı:** Riske maruz değer; belirli bir zaman aralığında ve belirli bir güven aralığında ve belirli bir güven düzeyinde ortaya çıkması beklenen kayıptır. Bankalar piyasa risklerinin hesaplanmasında varyans-kovaryans (Parametrik RMD) veya simülasyon teknikleri kullanarak riske maruz kalacak değerlerin hesaplanmasını gerçekleştirebilirler.

Kaynak:BDDK, “*Basel-II Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR) Değerlendirme Raporu*”, <http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/QIS-TR.pdf>, s.17

Basel II Uzlaşısı’nda hesaplanan SYR’nin bileşenlerini oluşturan risk gruplarını şu şekilde açıklamak mümkündür:⁸³

⁸³Mehmet Başar, **Basel II Düzenlemeleri ve KOBİ’ler**, Eskişehir, 2007, s.18.

a) Kredi riski ve sermaye yeterliliği: Kredi riski, bankaların kullandırmış oldukları kısa ve orta vadeli kredilerin ödenmemesi ya da geç ödenmesi durumunda bankanın uğrayacağı zarar olasılığını ifade eder.⁸⁴

Kredi riskinin 5 temel bileşeni vardır. Bunlar:⁸⁵

- Borçlunun riski.....Ödenmeme Olasılığı (ÖÖ)
- Faaliyet Riski.....Ödenmeme Halindeki Kayıp (ÖHK)
- Gerçek Risk.....Ödenmeme Halindeki Bakiye (ÖHB)
- Vade Riski.....Zaman Boyutu (V)
- Yoğunlaşma Riski.....Portföy Çeşitlendirmesi (PÇ)

Basel II düzenlemesinde bankalar kredi riski için asgari sermaye gereksiniminin hesaplanmasında üç yöntemden birini tercih edebilirler; Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım, Standart Yaklaşım ve İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım.

Basit Standart Yaklaşım da, bankalar herhangi bir dış derecelendirme kuruluşuna gerek duymadan kredi müşterileriyle yüz yüze gelerek karşılıklı görüşme şeklinde bir değerlendirme yapmaktadır.

Standart Yaklaşım da bağımsız kredi derecelendirme kuruluşları devreye girmektedir. Bu kurumların bankaların kredi müşterilerine verdiği derecelendirme notları kullanılarak risk ağırlıklı varlıklar oluşturulur.⁸⁶

⁸⁴N. Allen Berger ve diğerleri, “*Small Business Credit Scoring and Availability*”, Federal Reserve Bank of Atlanta Working Paper Series, 2005-10, May 2005, s.2.

⁸⁵N. Robert Mccauley, “*Basel II and East Asian Economics*”, Presentation to Pacific Economic Council Conference, 11-13 August 2002, s.8.

⁸⁶Deloitte, “*Basel II Gereksinimlerinde Neredeyiz?*”, 2004, s.20. <http://www.deloitte.com/dtt/cda/doc/content/Basel%20II.pdf>, (Erişim Tarihi: Aralık 2007)

Bankaların kredi riski için kullanacağı diğer bir yöntem ise denetim otoritelerinin onayına bağlı olarak İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımdır. Bu yaklaşımda bankalar kredi portföylerinin riskini ölçmede ve risk parametrelerini tahmin etmede kendi içsel derecelendirme sistemlerini kullanacaklardır. İçsel Derecelendirmeye Dayalı yaklaşımda bankalar bankacılık portföyü risklerini, farklı risk özelliklerine göre sınıflandırma yapmak durumundadır. Bu gruplar, perakende krediler, kurumsal krediler, hazine ve merkez bankası kredileri, banka kredileri ve yatırım kredileridir.⁸⁷

İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım(İDDY), Temel(TİDDY) ve İleri İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım(İİDDY) olarak ikiye ayrılır. Temel yaklaşımda bankalar, her bir kredi derecelendirme notuna bağlı olarak ÖO'yu tahmin etmek durumundadırlar. Diğer bileşenler(ÖHK ve ÖHB) için ise bankalar denetim otoritelerinin tahminlerini kullanacaklardır. İleri yaklaşımda, bankalar asgari standartlara uymak koşuluyla ÖO, ÖHK ve ÖHB ve vadeyi kendileri tahmin etmek durumundadırlar. Diğer bir tanımla bu varlık kategorisi için temel ve ileri yaklaşımlar açısından bir farklılık söz konusudur. Her bir varlık türüne göre İDDY üç ana unsuru kapsamaktadır.⁸⁸ Bunlar:

- Tahmin edilen risk faktörleri,
- Risk faktörlerinin haritası ve risk ağırlıkları,
- Banka için gerekli minimum sermaye gereksinimi (Asgari standartlar) olarak sayılabilir.

b) Piyasa riski ve sermaye yeterliliği: Piyasa riski banka varlıklarının ya da borçlarının faiz oranları ve/veya döviz kurundaki değişimler vb. sonucunda bankanın zarar ya da sermayesinin azalma olasılığını ifade eder.

⁸⁷Basel Bankacılık Denetim Komitesi, “*Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması*”, Bank of International Settlements, Switzerland, Haziran 2004, s.73.

⁸⁸Jacobson Roszbach, “*Credit Risk Versus Capital Requirements Under Basel II: Are SME loans and retail credit really different?*”, Central Bank of Sweden, Working Paper Series 162, 2005

Sermaye yeterliliği düzenlemeleri piyasa riskini daha özel olarak bankaların alım-satım hesapları ile sınırlandırmıştır. Alım- satım hesapları, bankaların para ve sermaye piyasalarında sürekli alım ve satım işlemlerinde bulunmak amacıyla kısa vadeli olarak, alım ve satım fiyatları arasındaki beklenen veya gerçekleşen fiyat farklılıklarından ya da diğer fiyat ve faiz oranı değişikliklerinden faydalanmak amacıyla veya alım satım aracılık yapma nedeni ile elde bulundurduğu finansal araç ve bu araçlarla ilgili pozisyonlardan kaynaklanan risklerden korunmak amacıyla yapılan türev araçlara ilişkin sözleşmelerden oluşan portföyün izlendiği bilanço içi ve dışı hesapları ve pozisyonları ifade etmektedir.⁸⁹

Piyasa riskinin yönetilmesi bankacılık sektörü için faaliyetlerin sürdürülmesi bakımından oldukça önemlidir. Bu risk, bankaların asli işlevlerinden biri olan kredi vermenin yanı sıra, finansal piyasalarda kar amacına yönelik kısa vadeli alım/satım yapmaları ve bu şekilde eriştikleri işlem hacminin çok büyük boyutlara ulaşması sonucunda çok daha önem kazanmıştır.⁹⁰

Piyasa riski aşağıda belirtilen risk başlıklarından oluşmaktadır:

- **Kur Riski;** bir bankanın döviz kalemleri üzerinden, kur dalgalanmalarına karşı taşıdığı risklerdir.⁹¹ Bankalar tüm döviz varlıkları ve yükümlülükleri, vadeli döviz işlemleri ve kur riski içeren türev işlemleri üzerinden sermaye yükümlülüklerini hesaplamak zorundadırlar. Döviz endeksli varlık ve yükümlülükler de, net pozisyon hesaplamasında(bağlı oldukları para birimi cinsinden) döviz varlık ve yükümlülükleri arasında gösterilmekte; özkaynak hesaplamasında sermayeden indirilen yabancı para varlıklar içinse, kur riskine dönük sermaye yükümlülüğü hesaplanmamaktadır.⁹²

⁸⁹ Ayhan Altıntaş, **Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği**, Turhan Kitapevi, Mart 2006, s.241.

⁹⁰ Oktay Taş ve Sinan Tiftikçi, **“Bankacılıkta Piyasa Riski Yönetimi ve Bir Alım/Satım Portföyü İçin Riskler Maruz Değer Ölçümleri”**, Uluslararası Finans Sempozyumu, İstanbul, 9-10 Haziran 2005, s.1.S

⁹¹ Şenol Babuşçu ve diğerleri, **Kredi Derecelendirmesi ve Finans**, Akademi Yayınevi, Ankara, 2006, s.122.

⁹² BDDK, **“Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesinde Ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik”**, 2002, s.11.

http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/sermaye_yet_y2.doc, (Erişim Tarihi: 30.12.2007)

- **Pay Senedi Fiyat Riski;** bankaların elindeki hisse senetleri pozisyonlarında finansal dalgalanmalar nedeniyle zarar etme olasılığıdır.

Bankalar, alım satım hesaplarında yer alan her türlü pay senedi, yatırım fonu ve katılma belgesi ve pay senedi fiyat değişimlerinden etkilenen bilanço içi ve dışı pozisyonlar ile opsiyonlar dışında kalan pay senedine dayalı diğer türev araçlardan oluşan pozisyonlar üzerinden özel risk ve genel piyasa riski için sermaye yükümlülüğünü hesaplamak zorundadır. Özel risk, bankanın tüm (kısa ya da uzun) pay senedi pozisyonlarının toplamı; genel piyasa riski ise, söz konusu kısa ve uzun pozisyonlar arasındaki farkı tanımlamaktadır.⁹³

- **Faiz Oranı Riski;** bankanın piyasa faiz oranlarındaki değişmeye bağlı olarak daha önceki faiz oranlarından ihraç edilmiş finansal varlıkları üzerinden elde edecekleri getirilerindeki aşınmayı ifade eder.
- **Likidite Riski;** bankanın menkul kıymet satışı veya yeniden borçlanma yoluyla uygun maliyetli nakit sağlama zorluğu içine girmesidir.⁹⁴
- **Ticari Mal Riski;** ticari mal ikincil piyasalarda işlem görebilen fiziksel ürünler olarak tanımlanmaktadır. Piyasa riski konusundaki düzenlemeyle, tarım ürünleri, enerji ürünleri ve altın(altın, kur riski hesaplamaları kapsamında ele alınmaktadır) dışındaki değerli madenlerden oluşan bu varlık sınıfından kaynaklanan riskler için de sermaye yükümlülüğü koşulu geliştirilmiştir. Bu ürünlerin fiyat riski, kur ve faiz riskine oranla daha karmaşık ve dalgalanmaya açıktır. Ayrıca mal piyasaları, döviz ve faiz

⁹³BDDK, a.g.y., s.12.

⁹⁴Evrin Pınar Mandacı , “*Türk Bankacılık Sektörünün Taşıdığı Riskler ve Finansal Krizi Asmada Kullanılan Risk Ölçüm Teknikleri*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 5, Sayı 1, İzmir, 2003, s:12

piyasalarına göre daha düşük likiditeye sahip olduğundan, arz ve talepteki değişimler fiyatlarda daha sert etkiler oluşturabilmektedir.⁹⁵

- **Opsiyon Riski;** bankacılık işlemlerinde geniş bir yeri olması ve fiyat riskinin ölçülmesindeki zorluklar nedeniyle opsiyon riskinin ölçülmesinde bankalara, ulusal denetim otoritesinin gözetiminde çeşitli ölçüm yaklaşımı seçenekleri sunulmaktadır.⁹⁶

Basel II Uzlaşısı, Tablo 8’de de görüldüğü üzere piyasa riskinin ölçülmesinde iki yöntem önermiştir. Bunlar:

- Standart Yaklaşım,
- Riske Maruz Değer(VAR) Yaklaşımı.

Piyasa riskinin ölçülmesinde en çok kullanılan model “Value At Risk”(VAR) modelidir. Özellikle sermaye yeterliliğini belirlemek için piyasa riskinin ölçmede bu modelin kullanılması birçok ülke ve finansal kurumda bir zorunluluk haline gelmiştir. Piyasa riskinin ölçülmesinde kullanılan diğer modellerde zaten VAR tabanlı modellerden oluşmaktadır.⁹⁷

c) Operasyonel risk ve sermaye yeterliliği: Operasyonel risk, Basel dökümanında, yetersiz ve başarısız iç süreçler, insanlar ve sistemler ya da dış kaynaklı olaylar sonucu meydana gelen zarar riski olarak tanımlanmıştır. Bu tanıma yasal risk dahil edilmiş ancak strateji ve itibar riski hariç tutulmuştur.⁹⁸ Operasyonel riskin tamamı için zarar potansiyelinin tahmini ve zarar olayının gerçekleşme olasılığının belirlenmesi mümkün olmadığından sayısallaştırılabilmesi ve buna dayalı olarak da ölçülebilmesi teknik olarak

⁹⁵Basel Committee On Banking Supervision, “*Amendment To The Capital Accord To Incorporate Market Risk*”, 1996, s.27.

⁹⁶Basel Committee On Banking Supervision, **a.e.**, s.32.

⁹⁷Mehmet Başar, **a.g.e.**, s.28-29.

⁹⁸Şenol Babuşçu, **Bankalarda Risk Yönetimi**, s.281.

mümkün değildir. Ancak bu şartlar operasyonel riskin sadece belirli bir bölümü için geçerlidir.⁹⁹

Operasyonel risk ölçümünün gerçekleştirilebilmesi için ölçüm amaçlarına ve ölçüm yöntemine uygun verilerin toplanmış olması gereklidir. Operasyonel risklerle ilgili bir analizin gerçekleştirilebilmesi için riskin kendini gösterdiği olay, bu risk olayının ortaya çıkmasına neden olan etkenlerle koşullar ve olay nedeniyle karşı karşıya kalınan kayıplar hakkında bilgiler olması gereklidir.¹⁰⁰

Tablo 8’de belirtildiği üzere operasyonel riskin hesaplanmasında 3 yöntem kullanılmaktadır:

- Temel Gösterge Yaklaşımı,
- Standart Yaklaşım,
- İleri Ölçüm Yaklaşımlarıdır.

2.3.2.2. İkinci Yapısal Blok: Denetim Otoritesinin Gözden Geçirilmesi

İkinci yapısal blok denetim otoritesinin bankanın risk yönetim yaklaşımını inceleme sürecini içermektedir. Bankanın sermaye yeterliliğinin değerlendirilmesi, asgari sermaye sınırının gerektiğinde yukarı çekilmesi, riskin artması durumunda sermaye sınırı dışında diğer önlemlerinin alınmasının sağlanması temeline dayanır. Öte yandan bu süreçte bankanın iç kontrol sistemi, yönetsel yapısı ve kurumsal yönetim ilkelerine uyumu açısından denetimin de yapılması ve bu alanlarda güçlendirici önlemlerin alınması amaçlanmaktadır.¹⁰¹

⁹⁹Kaan Aksel, “*Finansal Kurumlarda Operasyonel Riskin Ölçümü*”, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Aralık 2001, s.1.

<http://www.makalem.com>, (Erişim Tarihi: Ekim 2007)

¹⁰⁰Murat Mazıbaşı, “*Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı: Risk Verilerine İlişkin Bir Değerlendirme*”, BDDK Araştırma Raporları, No:2005/2, s.1.

¹⁰¹Güler Aras, **a.g.e.**, s.19.

Yeni düzenlemede gözetim ve denetim sürecinin belirlenen ilkeler aşağıda belirtildiği gibidir:¹⁰²

- Bankalar risk profillerine ve stratejilerine uygun sermaye yeterliliklerini değerlendirebilecekleri bir sürece sahip olmalıdırlar. Bu süreç dahilinde banka yönetim kurulu ve yöneticileri tarafından yapılan bir gözden geçirme süreci olmalı, sermaye yeterliliğinin değerlendirilmesi sağlıklı yapılmalı, kapsamlı risk yönetimi gerçekleştirilmeli, iç kontrol gözden geçirilmeli ve izleme ile raporlama yapılmalıdır.
- Denetleyici otoritenin, bankaların içsel sermaye yeterlilik değerlendirmeleri ve stratejilerinin yanında ihtiyati sermaye rasyolarına olan uyumlarının gözden geçirilmesi suretiyle bir değerlendirme yapmalıdır. Dolayısıyla, resmi otoritenin yapacağı değerlendirmenin, yerinde denetlemek, uzaktan izlemek ve değerlendirmek, banka yönetimiyle görüşmeler yapmak, sermaye yeterliliğine ilişkin bağımsız denetim raporlarını dikkate almak ve periyodik raporlamalar istemek gibi bileşenlerden oluşması öngörülmüştür.
- Resmi otoritenin, asgari sermaye yeterliliği rasyosunun tutturulmasının yanı sıra gerekli olduğunu düşündüğü durumlarda bankalarda asgari oranın da üzerinde sermaye tutulmasını talep edebileceği hususu üçüncü ilke olarak belirlenmiştir.
- Son ilke ise, banka sermayesinin belirlenen asgari yükümlülüğün altına düşmemesi için bankanın kendi risk karakteristiğine uygun tedbirlerin resmi otorite tarafından önceden alınmasının sağlanmasına ilişkindir. Bunun gerçekleşmesi için resmi otorite, bankayı yoğun denetime veya yakından izlemeye alabilir, kar payı dağıtımında kısıtlamalara gidebilir

¹⁰²Münir Yayla, Yasemin Türker Kaya, “*Basel II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci*”, BDDK Araştırma Raporları 3, 2005, s.12.

veya bankadan sermayenin arttırılması yönünde bir eylem planı talep edebileceği gibi acilen sermaye artırımını da isteyebilir.

2.3.2.3. Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa Disiplini

Piyasa Disiplini; asgari sermaye yükümlülüklerini (Birinci Yapısal Blok) ve denetim otoritesinin incelemesi sürecini (İkinci Yapısal Blok) tamamlamaktır. Basel Komitesi piyasa katılımcılarının uygulamanın kapsamı, sermaye, maruz kalınan riskler, risk değerlendirme süreci ve bu şekilde bankanın sermaye yeterliliği hakkında önemli bilgilere sahip olmalarına olanak sağlayacak bir dizi kamuyu bilgilendirme yükümlülüğü ihdas ederek piyasa disiplinini teşvik etmeyi amaçlamaktadır.¹⁰³

Piyasa Disiplinin Amacı, ilk iki yapısal blokun tamamlayıcısı olmaktadır. Komite, piyasa disiplinini bir dizi açıklama gereklilikleri oluşturarak güçlendirmeye çalışmaktadır. Bankalar karşılaştıkları risklerin ölçümünde ve dolayısıyla sermaye gerekliliğinde özel yaklaşım veya metodolojiler kullanılmaktadır. Komite, kamuya bu çerçevede açıklama yapılmasının sağlanmasının, piyasayı bankanın riskleri ile ilgili bilgilendirmede etkin bir araç olduğuna inanmaktadır.¹⁰⁴

Basel Komitesi bu çerçevede bir dizi kamuyu bilgilendirme yükümlülüğü ihdas ederek piyasa disiplinini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bunlar arasında uygulamanın kapsamı, sermaye yeterliliği, maruz kalınan riskler, risk değerlendirme süreci yer almakta olup bu şekilde yatırımcıların bankanın risklilik seviyesi ve risklerini nasıl yönettiği hususları hakkında önemli bilgilere sahip olmalarına olanak sağlanmaktadır.

Piyasa disiplini, esas itibarıyla bankaların kamuya açıkladıkları bilgilerin şeffaflık seviyesinin artırılması yoluyla bankaların daha basiretli hareket etmelerinin teşvikini ve bu yolla piyasa disiplininin sağlanmasını da öngörmektedir. Basel Komitesi bu çerçevede yatırımcıların ve ilgili diğer tarafların bankaların sermaye seviyeleri ve bunun detaylarına ilişkin daha fazla anlamlı ve şeffaf bilgi elde edebileceklerine, bu şekilde diledikleri banka

¹⁰³BDDK, “*Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı Basel II’ye Yönelik Eleştiriler*”, 2004, s.239.

¹⁰⁴Şenol Babuşçu, *a.g.e.*, s.293.

hakkında daha sağlıklı bir risk ve kalite değerlendirmesi yapmalarının mümkün olabileceğine inanmaktadır.¹⁰⁵

Piyasa disiplininin sağlanmasına yönelik olan bu blokta prensip olarak bankaların kamuya yapacakları açıklamaların, üst düzey yönetimin ve yönetim kurulunun bankanın risklerini ölçme, değerlendirme ve yönetme tarzlarıyla tutarlı olması öngörülmektedir. Örneğin bankalar birinci yapısal blok kapsamında maruz kaldıkları muhtelif risklerin ölçümü ve bu riskler nedeniyle bulunduracakları asgari sermaye düzeyinin belirlenmesi için belirli yaklaşım ve yöntemler kullanmaktadırlar. Bu yöntemler doğası gereği oldukça kapsamlı ve karmaşık araç ve yöntemler kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Kötü niyet söz konusu olmasa bile hata yapılma ve yanılma olasılığı yüksek olan bu süreçlere ilişkin bilgilerin de kamuya açıklanması ile bankaların daha dikkatli ve basiretli bir şekilde çalışmalarını teşvik edilecektir.¹⁰⁶

2.3.3. Basel-II Uzlaşısına Yönelik Eleştiriler

Basel-II Uzlaşısı önceki Uzlaşya getirilen önemli eleştirilerin giderilmesini sağlamış olsa da birçok yeni eleştirinin de hedefi olmuştur. Bu eleştiriler:¹⁰⁷

- Basel-I Uzlaşısı'nın en fazla eleştirilen yönlerinden biri olan risk katsayılarındaki katılık, kredi derecelendirme kuruluşların devreye konulmasıyla ortadan kalkmış gibi gözüксе de bu durum yeni sorunları da beraberinde getirmiştir. 1997 Asya krizinde yaşandığı gibi derecelendirme kuruluşlarının risklerin boyutlarını doğru bir biçimde ölçememesi(ya da risklerin gerçek boyutlarının farkına gecikmeli olarak varması), krizlere yönelik zamanında önlem alınmasına olanak vermemektedir. Bunun yanı sıra kriz sürecinde ülke ve kurum notlarının aniden düşürülmeye

¹⁰⁵Mehmet Burak Yalkın, *“Basel II Kapsamında Şirket Derecelendirme ve Bankaların Mali Tahlil Birimleri Açısından Değerlendirilmesi”*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007, s.46.

¹⁰⁶Coşkun Küçüközmen, *Basel II, Blok-3: Bilgilendirme Yoluyla Şeffaflığın Arttırılması ve Piyasa Disiplininin Sağlanması*, Ankara, 2006, s.

¹⁰⁷Ebubekir Ayan, *a.g.e.*, s.39-40.

başlanması –yine Asya krizi örneğinde görüldüğü gibi- krizi derinleştiren bir unsur olabilmektedir.¹⁰⁸

- Yeni sermaye Uzlaşısı bankaları piyasa gelişmelerine duyarlı olan benzer risk yönetim sistemleri geliştirmeyi özendirmektedir. Ancak kriz dönemlerinde bankaların birbirine benzer hareket etmeleri krizin yoğunluğunu arttırıcı bir önlem olmaktadır.¹⁰⁹
- Basel-II’de yıllık satış cirosu 50.000.000 Euro’nun altında olan firmalar Küçük ve Orta Boy İşletme(KOBİ) olarak değerlendirilmektedir. Sermaye yeterliliğinin hesaplanması sürecinde ele alınmak üzere, KOBİ’lerin kullandığı 1.000.000 Euro’dan daha düşük krediler Komitece ‘perakende krediler’ kapsamına konulmaktadır. Kurumsal kredilere yönelik risk ağırlıkları, derecelendirme kuruluşların kredi notu veya bankalarca içsel derecelendirme sonucu oluşturulan öngörüler ile belirlenirken, perakende krediler için bu oran %75 olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla Basel-II perakende kredi kullanmakta olan KOBİ’ler için önemli yükler getirmektedir. Kredi değerliliği düşük olan işletmeler için düşük sayılabilecek bu oran, kredi değerliliği yüksek işletmeler açısından yüksek olarak değerlendirilmekte, bu durumun rekabet eşitliğini olumsuz etkileyebileceği düşünülmektedir.¹¹⁰
- Yeni Basel Uzlaşısı standart yaklaşım açısından, dışsal derecelendirmenin henüz yaygınlaşmadığı ülkelerde, dışsal derecelendirmenin yaygın olduğu ülkelere göre önemli bir rekabet eşitsizliğine neden olmaktadır. Yaklaşım çerçevesinde kredi notu olmayan firmalara kredi verilmesinde %100’lük bir risk ağırlığı öngörülmektedir. İçsel derecelendirme yönteminde ise risk ağırlığı güvenilir firmalar için %20’nin altına kadar düşebilmektedir. Yani dışsal kredi notu olmayan ve standart yöntem

¹⁰⁸Stefany Griffith-Jones, Stephen Spratt, “*Will The Proposed New Basel Capital Accord Have A Net Negative Effect On Developing Countries*”, Instit Development Studies, University Of Sussex, 2001, s.6.
<http://www.gapresearch.org/finance/FinalBasel.pdf>, (Erişim Tarihi:Ekim 2007)

¹⁰⁹Münür Yayla, Yasemin Türker Kaya, **a.g.e.**, s.6.

¹¹⁰Münür Yayla, Yasemin Türker Kaya, **a.e.**, s.6.

kullanan güvenilir bir firmayla içsel derecelendirme kullanan güvenilir bir firma arasında önemli bir risk eşitsizliği doğurmaktadır.¹¹¹

- Kredi riskinin hesaplanmasına dönük standart yaklaşımda, kredi notu olmayan firmalar doğrudan %100 ile ağırlıklandırıldığından*, kredi notu hiç olmayan bir firma düşük notlu ve dolayısıyla daha yüksek risk katsayısına sahip firmalara göre üstünlük sağlamaktadır. Örneğin notu BB- olan bir bankaya verilecek kredilerde risk katsayısı %150 olarak belirlenmiştir. Bu durum riskli firmaların dışsal derecelendirmeden kaçınma olasılığını güçlendirmektedir.¹¹² Kredi riski hesaplanmasında kullanılan standart yaklaşımda risk ağırlıkları belirlenirken borçlunun kredi notu dikkate alınmaktadır. Ancak işletmelerin önemli bölümünün herhangi bir kredi notuna sahip olmadığı ülkelerde dışsal derecelendirmenin gelişmesi, kısa vadede olanaklı görülmemektedir. İçsel derecelendirme yaklaşımlarının uygulanmasının zorlukları da dikkate alındığında, Basel II'nin getirdiği bazı yeniliklerin uygulanmasının gelişmekte olan ülkeler açısından oldukça zor olduğu ve geniş bir zamana yayılacağı görülmektedir.
- Sermaye yeterliliği hesaplanmalarında kullanılan katsayı ve formüller gelişmiş ülke koşullarına göre kurgulandığından, gelişmekte olan ülkelere yeni yöntemin kullanılmasıyla sermaye yeterlilik oranların düşmesi beklenmektedir. Buna dönük olarak yapılan sayısal etki çalışmaları da bu tezi doğrulamaktadır.¹¹³

*Söz konusu risk katsayılarının, KOBİ'lerin finansman maliyetini arttırmamak amacıyla bu şekilde tasarlandığı düşünülmektedir.

¹¹¹Melek Acar Boyacıoğlu, “*Basel-II Uzlaşısına İlişkin Eleştiriler ve İyileştirme Önerileri*”, Bankacılar Dergisi, Sayı:41, 2002, s.76.

¹¹²Jon Danielson ve diğerleri, “*An Academic Response To Basel II*”, Financial Market Group, Special Paper Series, No:130, 2001, s.12.

¹¹³BDDK, “*Basel II Sayısal Etki Çalışması*”, 2004

<http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/QIS-TR.pdf>, (Erişim Tarihi: Aralık 2007)

III. BÖLÜM

BASEL II'DE KOBİ'LER İÇİN KREDİLENDİRME SÜRECİ, RATING (DERECELENDİRME) MODELİ VE KOBİ'LER İÇİN ÖNEMİ

3.1. BASEL II VE REEL SEKTÖRE ETKİSİ

Uluslararası piyasalardaki hızlı gelişmeler, global dünyadaki risk çeşitlerin gün geçtikçe daha da artması Basel II düzenlemelerini şirketler için daha da önemli hale getirmiştir. Birinci bölümde yer alan Tablo 1'deki oranlardan da anlaşıldığı gibi ülkemiz ekonomisinin toplam büyüklüğünün yaklaşık % 98'ini oluşturan KOBİ'ler için bu önem daha da özeldir.

Finansal sektörde piyasa denetiminin bir yansıması olan Basel II finansal kurumlarla birlikte kredi kullananları da etkileyecektir. Diğer bir anlatımla bankalarda risk yönetimi kültürünün gelişmesi dolaylı olarak bankaların müşterisi konumunda bulunan reel sektör firmalarına da yansıyacaktır. Bilançoları şeffaf olmayan ve yeterince kurumsallaşamamış firmalar bu süreçte zorlanacaktır. Ancak bu zorlanma Basel II'nin olumsuzluğu olarak değil risk yönetim uygulamalarının doğal bir sonucu olarak ortaya çıkacaktır.¹¹⁴ Bu açıdan bakıldığında Basel II sürecinin uygulamaya girmesiyle kredi müşterisi olarak KOBİ'lerin yaşayabileceği sorunlar kurumsallaşmış firmalara oranla çok daha büyük olacaktır. Kurumsal yönetim ilkelerini benimsemiş işletmeler için sorun kısa sürede çözümlenebilecek iken bu ilkelerden habersiz ve tamamen işletme sahibinin ilkeleri doğrultusunda hareket eden işletmeler açısından bu süreç oldukça sıkıntılı olacaktır.¹¹⁵

3.1.1. Basel II Kriterlerinin KOBİ'lere Etkileri

Basel-II, bankaların riske dayalı bir sermaye yükümlülüğüne tabi olmasını öngören ve bankaların bulundurmaları gereken sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında basitten

¹¹⁴BDDK, "10 Soruda Yeni Sermaye Uzlaşısı", s.3.

¹¹⁵Mehmet Başar, **a.g.e.**, s.46.

gelişmişe doğru giden farklı ölçüm yaklaşımlarının kullanılabilmesine imkân tanıyan kapsamlı bir düzenlemedir. Bu düzenleme 2007 yılı başından itibaren AB üyesi ülkeler başta olmak üzere pek çok ülkede yürürlüğe girecektir. Bu konuya ilişkin olarak açıklanan yol haritası çerçevesinde Basel-II düzenlemesini, standart yöntemler itibarıyla 2008 yılı başından itibaren uygulamaya başlaması planlanmasına rağmen Haziran 2008 tarihinde BDDK tarafından yapılan basın açıklamasıyla ileriki bir tarihe ertelenmiştir. Söz konusu sürece tekrar ne zaman başlanılacağı henüz açıklanmamıştır.

Gelişmiş ülkelerdeki KOBİ'ler ile Türkiye'deki KOBİ'ler karşılaştırıldığında; Türkiye'deki KOBİ'ler ile gelişmiş ülkelerdeki KOBİ'ler arasındaki önemli ekonomik rasyolarda, uçurum ortaya çıkmaktadır. Türkiye'deki KOBİ'lerin toplam kredilerdeki, yatırımdaki ve ihracattaki paylarının gelişmiş ülkelere göre çok düşük olması bir anlamda Türkiye'deki KOBİ'lerin yönetim, pazarlama, finans gibi konularda sorunları olduğunu da ortaya koymaktadır. Türkiye'de KOBİ'lerin büyük çoğunluğu aile şirketleri şeklinde faaliyet göstermekte, kurumsal yönetim mekanizmalarının yaratılamaması nedeniyle de KOBİ'lerin ortalama ticari faaliyet süreleri çok kısa seyretmektedir.¹¹⁶

Bu tezin ana konusu aslında Tablo 3 yer alan bir oranla ilgilidir. Bu oran diğer ülkelere kıyasla Türkiye'de ekonomi içinde yer alan işletmelerin yaklaşık %99 gibi bir oranını oluşturan KOBİ'lerin, bu kadar büyük bir orana rağmen kullandığı kredilerin toplam payının %5-10 civarında olması ile ilgilidir. Bu oran yine aynı tablodaki diğer ülkelere kıyasla en düşük orandır. İşte bu yüzden Basel II Uzlaşısı ülkemiz kredi sistemi için büyük önem arz etmektedir. Bu kriter gerek kredi veren kuruluşları gerek bu krediden yararlanacak kuruluşlara birtakım önemli sorumluluklar yüklemektedir. Özellikle konumuz Türkiye'deki KOBİ'lerin kredi payındaki oranının arttırılıp arttırılmaması ile ilgili olduğundan bu bölümde bu Uzlaşının KOBİ'ler üzerindeki etkisi araştırılacaktır.

¹¹⁶Erkan Doğanlar, *“Bankalar ve Firmalar Perspektifinden Basel II Kriterlerinin Ticari Kredi Sürecine Etkileri ve Tekstil Sektörü Üzerine Bir Uygulama”*, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007, s.89.

Basel II uygulamasında KOBİ'leri etkileyecek şu ana noktalar ön plana çıkacaktır:¹¹⁷

- Öncelikle KOBİ tanımı değişmiştir.
- Kredi fiyatlaması temelde riske göre yapılacaktır.
- Kredi riskinin tespiti için derece almak gerekecektir.
- Teminat gösterilebilecek varlıklar yeniden tanımlanmıştır.
- Kurumsal yönetim ilkelerinin uygulanması önemli hale gelmiştir.
- Mali bilgilerin raporlanması, kayıt altına alınması ve şeffaflık çok daha önemli hale gelmiştir.

3.1.1.1. Basel II Kriterlerine Göre KOBİ Tanımı

Basel II'nin işletmelere ilk etkisi, KOBİ tanımlarında değişiklik ile olmuştur. Basel II'nin yeni KOBİ tanımında ilk belirleyici etken, yıllık cironun ($\leq$)50 milyon € olmasıdır. İkinci belirleyici etken ise işletmelerin kullandıkları krediler tutarına göre sınıflandırılmasıdır. Bu tanımda iki ana unsur vardır. Bu iki ana unsur KOBİ'leri de kendi içinde ikiye ayırmaktadır. Burada bir işletmenin bir dönemde kullandığı kredi 1 milyon €'nın üzerinde ise kurumsal KOBİ, kullandığı kredi tutarı 1 milyon €'nın altında ise perakende KOBİ'dir. Tablo üzerinde gösterecek olursak:

¹¹⁷Güler Aras, **a.g.e.**, s.28.

TABLO 9

Basel II Düzenlemelerine Göre KOBİ Sınıflandırması

Kredi Tutarı (K)	Yıllık Satış Ciro (C)	Sınıflandırma
K > 1.000.000 Euro	C > 50.000.000 Euro	KURUMSAL
K > 1.000.000 Euro	C < 50.000.000 Euro	KURUMSAL KOBİ
K < 1.000.000 Euro	C > 50.000.000 Euro	PERAKENDE
K < 1.000.000 Euro	C < 50.000.000 Euro	PERAKENDE KOBİ

Kaynak: Mehmet Başar, **a.g.e.**, s.49.

Basel II kriterlerine göre KOBİ’ler Perakende KOBİ’ler ve Kurumsal KOBİ’ler olarak iki grupta ele alınmaktadır. Basel I düzenlemesinde bu ayırım mevcut değildir. Tablo 9’dan da anlaşıldığı üzere 50 Milyon Euronun altında ciro (C) bulunan ve bir bankadaki toplam riski (kredi tutarı) 1 Milyon Euro’nun altında olan firmalar “Perakende Kobi” tanımı içerisinde yer almış, ciro (C) 50 Milyon Euronun altında fakat bir bankadaki toplam riski 1 milyon Euronun üzerinde olan firmalar ise “Kurumsal Kobi” olarak tanımlanmıştır.

Basel Komitesinin KOBİ tanımına karşın; Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından çıkarılan ve 18.11.2005 tarih 2005/9617 sayılı Resmi Gazete ile yayımlanan “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik”de belirtilen I.Bölümde tanımı verilmiş olan KOBİ tanımı, küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri ilgilendiren mevzuatın uygulanmasında dikkate alınacaktır. Ancak KOBİ’lere yönelik destek sağlayan kuruluşlar (Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Hazine

Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Eximbank, DIE, DPT, KOSGEB, KGF gibi kuruluşlar,) bu yönetmelikte belirtilen sınırları aşmamak kaydıyla, kendi sektör ve büyüklük önceliklerini belirleyebileceklerdir. Bu yönetmeliğin yürürlüğe girmesi ile birlikte, ülkemizde kısmen de olsa KOBİ tanımı konusunda yeknesaklık sağlanabilecektir.¹¹⁸

3.2. BASEL II UZLAŞISINA GÖRE KOBİ'LERİN KREDİLENDİRİLMESİ

Basel I geleneksel kredi değerlemesinde amaç, iyi kredi vermektir ve firmalar iyi ya da kötü kredi müşterisi olarak değerlendirilir. İyi firmaya düşük fiyattan kredi verilirken, kötü kredi müşterisine kredi verilmez ya da kredi faizi arttırılır. Her iki durumda da kredinin güvencesi için teminat alınır. Burada firmanın riski ölçülmediği için fiyat sadece kredinin bankaya olan maliyeti üzerine kar marjının eklenmesi ile tespit edilmektedir. Basel II'de ise kredi objektif kriterlere göre değerlendirilmekte ve kredinin riski ölçülerek bankaya getireceği maliyet de dikkate alınarak buna göre bir fiyatlama yapılmaktadır. Basel II'de iyi - kötü kredi yerine, “riskli” veya “az riskli” kredi kavramı ön plana çıkmaktadır. Kredinin riskinin hesaplanması, her riske uygun fiyatlama yapılarak kredinin tahsisine olanak sağlamaktadır. Yani, riske göre fiyatlama Basel II uygulamasının temelini oluşturmakta ve kredi riskinin tespiti için de çeşitli yöntemler geliştirilmiş bulunmaktadır.¹¹⁹

Öte yandan, Basel II'de kredilendirmede temel karar konularının başında KOBİ tanımı gelmektedir. Yukarıda tanımlandığı şekilde, firmalar cirolarına göre KOBİ ve büyük ölçekli işletmeler olarak tanımlanmış ve KOBİ ölçeğindeki firmalara farklı uygulama esasları getirilmiştir.

Basel II bankacılık düzenlemesinde, kredi riskinin ölçümü ve kredi değerlendirilmesinde Basel Komitesi tarafından farklı yöntemlerin kullanılması öngörülmüştür. İkinci Bölümde değinilmiş olan bu yöntemler, bu bölümde KOBİ'ler için

¹¹⁸Faik Çelik, İhsan Kızıl, “*Banka Sermaye Yeterliliğinde Basel II Yaklaşımı ve Türk Bankacılığı*”, Doğu Üniversitesi Dergisi, Cilt 9, Sayı 1, 2008, s.27.

¹¹⁹Sibel Türker, “*Basel II Sürecinde KOBİ'ler için Yol Haritası*”, s.10.

incelenecektir. Basit ve Gelişmiş Yöntemler olarak kategorize edilen bu yöntemler kredi riskinin farklı hassasiyette ölçümünde kullanılmakta ve bankanın sermaye yeterliği hesaplamasında temel alınmaktadır. KOBİ'lerin Basel II sonrası karşılaşacakları yeni uygulamaları ve yukarıda sınıflandırılan etkileri kredi değerlemesinde kullanılacak olan farklı yaklaşımlarda ayrı ayrı ele almakta yarar vardır.

3.2.1. Basel II Standart Yaklaşımında KOBİ'ler

Yukarıda Basel II Uzlaşısının KOBİ'leri perakende ve kurumsal olarak ikiye ayırıp tanımladığı üzerinde durulmuş idi. Perakende ve kurumsal KOBİ ayırımının en kritik etkisi, firmaların bu tanıma göre taşıdıkları risk büyüklüğünün farklılaşması ile ilgilidir. Perakende KOBİ'ler, kurumsal KOBİ'lerden farklı olarak kredi derecesi olmasa dahi en fazla %75 risk ağırlığı ile değerlendireceklerdir. Bu nedenle Basel II'de bu ayırımı gidilerek KOBİ'ler için avantaj yaratacak bir ayrıcalık getirilmesi amaçlanmaktadır. Perakende ve kurumsal KOBİ'lere göre belirlenen risk ağırlıkları Tablo 10'da yer aldığı gibidir:

TABLO 10

Basel II Standart Yaklaşım KOBİ'lerin Risk Ağırlıkları

Sınıflandırma	Yıllık Ciro	Kredi Tutarı	Risk Ağırlığı
Kurumsal KOBİ	< 50.000.000 Euro	> 1.000.000 Euro	Derecelendirme Notuna Göre Ağırlıklandırılır
Perakende KOBİ*	< 50.000.000 Euro	< 1.000.000 Euro	Standart %75
*Birbirleriyle aynı risk grubunda olan küçük işletmeler veya şahıslar tek bir işletme olarak kabul edilmektedir. Bu tür firmalara verilen kredilerin toplam perakende kredi portföyünün %2'sini geçmez.			

Kaynak: www.bis.org

Basel II kriterlerine göre Standart Yaklaşımın kullanılması durumunda fiyatlama kredi değerliklerine ve risk ağırlıklarına göre yapılmaktadır(Şekil 3).

ŞEKİL 3

Standart Yöntemde Fiyatlama

$$\text{Standart Yöntem} = (\text{Kredi Tutarı} - \text{Teminatlar}) \times \text{Risk Ağırlığı}$$

Tablo 11'dan da anlaşıldığı üzere, firmaların ratingleri düştükçe, uygulanan risk ağırlıkları artmaktadır. Bu etkinin düşük derecelendirme notuna sahip firmalara kredi maliyetlerinde artış olarak yansıtacağı açıktır. Bununla birlikte, Türkiye'de hemen hiçbir KOBİ'nin dış derecelendirme kuruluşu tarafından verilmiş bir kredi notu bulunmamaktadır. Rating alamamış yani derecelendirilmemiş bir kurumsal KOBİ'nin kredi riski ise %100 olarak kabul edilmektedir. Böyle bir durumda %100 risk ağırlığına sahip kurumsal firmalara kredi veren bankaların risk ağırlıklı aktiflerinde artış olacaktır. Bu durumda

bankalar daha fazla sermaye bulundurma zorunlulukları ile karşı karşıya kalacakları için bu tür firmaları portföylerine almak istemeyeceklerdir.¹²⁰

TABLO 11

KOBİ'lerin Derecelendirme Notuna Göre Risk Ağırlıkları

Kurumsal Krediler*					
Kredi Değerliliği	AAA / AA-	A+ / A-	BBB+ / BB-	BB- 'nin altı	Derecelendirilmemiş
Risk Ağırlığı	% 20	% 50	% 100	% 150	% 100
Perakende Krediler*					
Risk Ağırlığı	% 75				
* Kurumsal krediler, proje finansmanı, duran varlık finansmanı, emtia ve gelir getiren gayrimenkul finansmanı özel amaçlı krediler ve diğer krediler olarak ayrılmaktadır.					

Kaynak: www.bis.org

Standart yaklaşımda derecelendirme notu bulunmayan ve herhangi bir teminat vermeyen bir firmaya açılan 100 YTL'lık kurumsal KOBİ kredisi, % 100 risk ağırlığına tâbi tutularak $(100\text{YTL} \times \%100 \times \%8 = 8)$ 8 YTL'lık sermaye ayrılması gerekirken, herhangi bir teminat vermeyen bir firmaya açılan 100 YTL'lık perakende KOBİ kredisi ise % 75 risk ağırlığına tâbi tutularak $(100\text{YTL} \times \%75 \times \%8 = 6)$ 6 YTL'lık sermaye ayrılması gerekmektedir.¹²¹

Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım'da KOBİ kredilerinin tâbi olacağı sermaye yükümlülüğü herhangi bir derecelendirme notu ile ilişkilendirilmemiş olup, aynı portföyde yer alan tüm KOBİ kredileri aynı sermaye yükümlülüğüne tabi tutulmaktadır. Bu

¹²⁰Güler Aras, **a.g.e.**, s.30.

¹²¹Hatice Biçen Yılmaz, "**Basel II ve KOBİ'ler Üzerindeki Etkileri**", s.6.
http://www.paradoks.org/makale/yil3_sayil/hbyilmaz31.pdf, (Erişim Tarihi: 22.03.2008)

erevede, perakende portföyde sınıflandırılan KOBİ kredileri %75, kurumsal portföyde sınıflandırılan KOBİ kredileri ise %100 risk ağırlığına tabi tutulmaktadır.¹²²

Şekil 3’de görüldüğü gibi Standart Yaklaşım formülünde teminatlar yer almaktadır. Bu teminatlar KOBİ için geçerli risk azaltıcı rol oynar. Basel II Standart Yaklaşımında geçerli olacak teminatlar Tablo 12’de yer almaktadır:

¹²²Ayhan Yüksel, **a.g.e.**, s.18.

TABLO 12**Basel II–Standart Yaklaşımında Risk Azaltıcı Olarak Kabul Edilebilecek Teminatlar**

Teminat Türleri	Basel I Risk Ağırlığı(%)	Basel II Risk Ağırlığı(%)
Nakit, Mevduat Veya Mevduat Sertifikası	0	0
Altın	0	0
Belli Şartları Taşıyan Borçlanma Senetleri	100	İhraç Eden Firmanın Ratingine Göre
Ana Endekste(İMKB 100 gibi) Hisse Senetleri	100	İhraç Eden Firmanın Ratingine Göre
Yatırım Fonları	100	Fonun İçinde Bulunan Enstrüman Tipine Göre
Ana Endeks Dışında, Fakat Organize Piyasalarda İşlem Gören Senetler	100	Ratinge Göre
Ana Endeks Dışında, Fakat Organize Piyasalarda İşlem Gören Senetleri de Barındıran Fonlar	100	Fonun İçinde Bulunan Enstrüman Tipine Göre
Taşınmaz Mal İpoteği	50	İkametgah Amaçlı %35 Ticari Amaçlı %100
Belli Şartları Taşıyan Garanti(A- Ve Üzeri Ratinge Sahip Firmalar)	100	Ratinge Göre

Kaynak: www.bis.org

Mevcut uygulamada ülkemizde banka kredilerinin teminatına genellikle müşteri çek ve senedi alınmaktadır. Yukarıda görüldüğü gibi standart yaklaşım teminatları arasında müşteri çek ve senedi yer almamaktadır. İlk aşamada standart yaklaşımın kullanılacak olması nedeniyle kredi kullanacak firmaların yukarıda belirtilen teminatları sağlamaları gerekmektedir. Standart yaklaşımda risk azaltıcı unsur olarak müşteri çek ve senedi kabul edilmezken, içsel derecelendirme yaklaşımında ülke kararına göre teminat olarak kabul görebilecektir.¹²³

3.2.2. Basel II İçsel Derecelendirme Yaklaşımında KOBİ'ler

Basel II İçsel Derecelendirme Yöntemine (Internal Rating Based Approach-IRB-IDD) göre bankalar risk ağırlıklarının belirlenmesi için, firmaları kendileri değerleyerek derecelendirme yapacaklardır. Bu yöntemde de standart yöntemde olduğu gibi, perakende portföy içerisinde yer alan KOBİ'ler bankalara getirecekleri risk ağırlıkları açısından kurumsal KOBİ portföy işletmelerine göre daha avantajlı durumda olacaklardır.¹²⁴

İçsel Derecelendirme Yöntemlerine göre, firmaların kredi riskinin belirlenebilmesi için banka tarafından farklı kredi risk göstergeleri kullanılmaktadır. Bankalar İçsel Derecelendirme Yaklaşımlarında kredi talep eden firmaların “temerrüde düşme olasılıkları”nı kendileri hesaplamaktadır. Şekil 4’de görüleceği üzere bunlar girdi olarak; kredinin temerrüde düşme olasılığı ile birlikte; temerrüde düşmüş kredide kayıp oranı, temerrüt anında maruz kalınan risk tutarı, kredinin vadesi olarak belirlenmiş ve bu girdiler aracılığı ile kredi kayıp oranı ve bankanın buna bağlı olarak hesaplayacağı sermaye yükümlülüğü öngörülmüştür.

¹²³Hatice Biçen Yılmaz, “*Basel II ve KOBİ’ler Üzerindeki Etkileri*”, s.8.

¹²⁴Güler Aras, **a.g.e.**, s.33.

ŞEKİL 4

İçsel Derecelendirme Yaklaşımında Risk Bileşenleri

GİRDİLER	NİTELİĞİ
Temerrüt Olasılığı(PD)	Bankanın firmaya verdiği dereceye göre hesaplanır ve en az 5 yıllık veri gerektirir.
Temerrüt Halinde Kayıp(LGD)	Temerrüde düşmüş kredide teminatlardan tahsil edilemeyen oran, en az 7 yıllık geriye dönük veri gerektirir.
Temerrüt Halinde Kredi(Risk) Tutarı(EAD)	Bankanın temerrüt halinde riskteki tutarını gösterir ve en az 5 yıllık veri gerektirir.
Vadesi(M)	Kredinin vadesi
Çıktı	
Beklenen Zarar(EL)	Provizyon
Beklenmeyen Zarar(UL)	Sermaye gereksinimi
Bu hesaplamaların yapılabilmesi için bankaların, en az 3 yıldır rating sistemi kullanıyor olması gerekir.	

Kaynak: www.deloitte.com

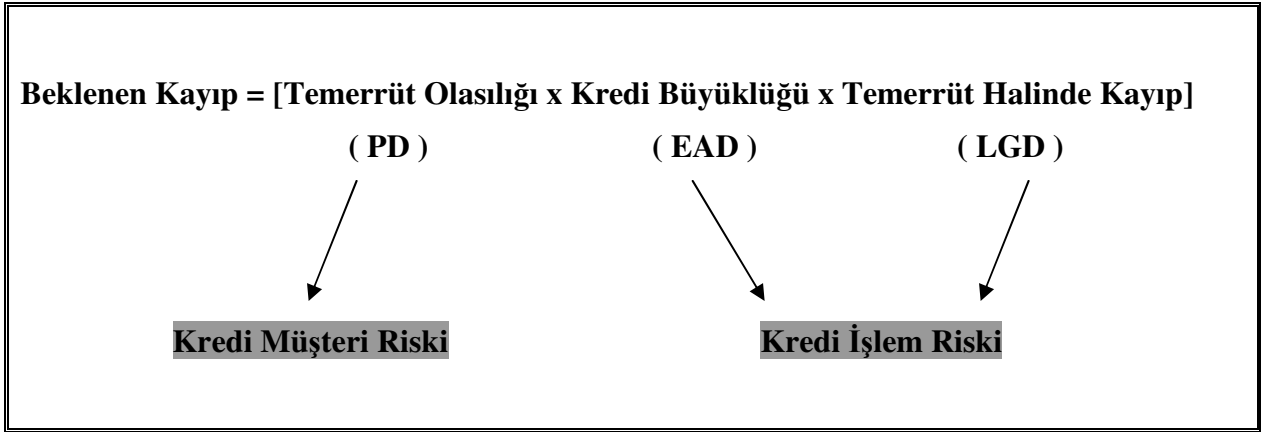
Basel II’de bankalar risk bileşenlerini büyük ölçüde kendi geliştirecekleri yöntemle hesaplamaktadır. Bunların hesaplama yükümlülüğü ile farklılık içsel derecelendirme yaklaşımının farklı uygulama modellerinde ortaya çıkmaktadır. Bunlar;

- Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (Foundation Internal Ratings Based Approach-IRB)
- Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (Advanced Internal Ratings Based Approach-IRB)

Modellerde risk bileşenlerinin bankanın kendisi tarafından veya bankacılık otoriteleri tarafından hesaplanması konusunda farklılık bulunmaktadır. Temel İçsel Derecelendirme yaklaşımında, firmanın kredi risk göstergeleri Basel Komitesi tarafından belirlenirken, Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımında ise, bankaların kendisi tarafından hesaplanmaktadır. Basel Komitesi tarafından öngörülen İçsel Derecelendirme Yaklaşımları, temelde oldukça teknik ve karmaşık hesaplamaları içermekte, farklı ve çok sayıda girdinin kullanılmasını öngörmektedir. Bu yöntemde kredi müşterisinin riski ve kredi işlem riski birlikte dikkate alınmaktadır. Risk bileşenleri içerisindeki kredi temerrüt olasılığı kredi müşteri riskini, temerrüt anındaki kayıp olasılığı ve temerrüt anında kredi tutarı ve kredinin vadesi ise kredi işlem riskini içermektedir. Bu yöntemlerle kredi işlemi ve firma riskinin birlikte ele alınması ile daha etkin bir risk değerlemesinin yapılabilmesinin olanaklı olacağı düşünülmektedir.¹²⁵

ŞEKİL 5

İçsel Derecelendirme Yaklaşımı İle Sermaye Gereksinimi Hesaplaması

Kaynak: www.deloitte.com

Şekil 5’de görüldüğü gibi İDD yaklaşımında, Standart Yönteme göre daha etkin bir risk değerlemesi olanaklı hale gelmiştir. Çünkü bu yöntemde hem kredi müşterisinin

¹²⁵Sibel Türker, “*Basel II Sürecinde KOBİ’ler için Yol Haritası*”, s.13.

riski hem de kredi işleminin riski hesaplanmakta ve maruz kalınan risk bu çerçevede belirlenmektedir.

İçsel Derecelendirme Yaklaşımında teminat olarak Standart Yöntemde kabul edilen teminatların tamamı kabul edilmekte, buna ilave olarak; endekse dahil olmayan, tanınmış bir borsada kote edilmiş olan hisse senetleri, borsaya kote olmuş hisse senetleri içeren yatırım fonları da teminat olarak kabul edilecek değerler arasında sayılmıştır.

3.3. RATING (DERECELENDİRME) MODELİ

3.3.1. Genel Olarak Rating (Derecelendirme) Tanımı

Doktrinde derecelendirme(rating) kavramı, özelliği olan bir borçlunun kredi değerliliğinin ölçülmesi ve gelecekte bu borçlunun ödeme yükümlülüklerini yerine getirip getirmeyeceğinin belirlenmesi olarak tanımlanabilir. Diğer bir anlatımla derecelendirme, kredilere ilişkin katlanılacak riskin sayısal olarak ölçülmesi işlemidir.¹²⁶

En basit olarak, not vererek değerlendirme şeklinde ifade edilebilecek olan rating kavramını uygulamada üç önemli derecelendirme şirketi -Moody's Investors Service, Standard and Poor's ve FitchIBCA- şu şekilde tanımlamıştır:¹²⁷

Moody's Investors Service'e göre derecelendirme: "Bir ihraççının borcundan doğan anapara ve faizi tam olarak ve zamanında ödeyebilme yeteneğine ilişkin görüştür." Derecelendirme, borç ödemelerindeki aksama olasılığının bir göstergesidir. Bu aksama ödemenin gecikmesi veya tamamen/kısmen ödememe şeklinde gerçekleşir.

Standard and Poor's ise derecelendirmeyi şu şekilde tanımlamaktadır: "Derecelendirme, borçlunun belirli bir finansal yükümlülüğten ya da finansal programdan (orta vadeli borç senedi ve finansman bonusu programları gibi) kaynaklanan kredibilitesine

¹²⁶ Mehmet Başar, **a.g.e.**, s.54.

¹²⁷ Melek Acar Boyacıoğlu, **"Bankalarda Derecelendirme(Rating) ve Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Ampirik Bir Çalışma"**, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul, 2005, s.56.

ilişkin fikirdir.” Bu süreçte ihraççı ile birlikte, garantörün ve borcu sigorta edenin de kredi değerliliği tespit edilir ve ayrıca borcun düzenlendiği para birimi de dikkate alınır.

Üçüncü önemli derecelendirme şirketi olan FitchIBCA’nın tanımına göre ise derecelendirme: “Bir menkul kıymet ihracından doğan anapara, faiz, imtiyazlı kar payı dağıtımı gibi finansal yükümlülüklerin zamanında karşılanabilmesi yeteneğiyle ilgili değerlendirmedir.” Derecelendirme yatırımcı tarafından yatırdığı parayı geri alabilme olasılığının bir göstergesi olarak kullanılmaktadır.

Derecelendirmenin Mevzuattaki tanımına bakacak olursak: “SPK tarafından 6 Mart 1997 tarih ve 22925 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan tebliğe göre derecelendirme;¹²⁸

- Ortaklıkların ve sermaye piyasası kurumlarının risk durumları ve ödenabilirliklerinin,
- Borçluluğu temsil eden sermaye piyasası araçlarının anapara, faiz ve benzeri yükümlülüklerinin vadelerinde karşılanabilme riskinin, derecelendirme kuruluşları tarafından değerlendirilmesi ve sınıflandırılması faaliyetidir.” Yine tebliğde ; "Derecelendirme faaliyeti, bu tebliğ hükümlerine uygun olarak ortaklıkların veya sermaye piyasası kurumlarının organizasyonunun, likiditesinin, mali yükümlülüklerini karşılama gücünün, karlılığının ve mali yapısının sektörel, ekonomik, politik ve sosyal koşullar dikkate alınarak incelenmesi, değerlendirilmesi ve sınıflandırılması suretiyle yapılır" şeklinde belirtilmektedir.

3.3.2. Derecelendirmenin Tarihçesi

Derecelendirme ilk olarak 19. yüzyılda ABD’de kullanılmaya başlanmıştır. O dönemde ekonomideki hızlı gelişme ve sanayileşme yabancı sermayeye olan ihtiyacı

¹²⁸Resmi Gazete, 06.03.1997, sayı.22925

artırmıştır. Özellikle ülkenin demiryolları ile döşenmesi borçlanılarak finanse edilince, bu borçlanmadan kaynaklanan riskin tahmini, bilgiye ulaşmanın güçlüğünden dolayı zorlaşmıştır. Bu durum çok sayıda iflas ve dolandırıcılık olaylarının gerçekleşmesine neden olmuştur. İşte derecelendirme, bu tür tehlikelerden korunmak üzere borçlanmayı değerlendirerek, yatırımcının bilgi ihtiyacını karşılamak amacıyla ortaya çıkmıştır.¹²⁹

Derecelendirme, ortaya çıktığı 1920'lerin ortalarında günümüzdeki kadar olmamakla birlikte belli bir kullanım alanı bulmuştur. 1922'lerde Amerika mahkemeleri, fonların yatırımlara yönlendirilmesinde, yatırımcıların güvenine ilişkin davalarda dereceleri önemli kanıtlar olarak kabul etmişlerdir. Diğer taraftan önde gelen yatırım dergileri yatırımcıların dikkatlerini derecelendirmeye çekmiş ve derecelendirmenin yaygın kabul görmesini sağlamışlardır.

Derecelendirmenin finansal bir düzenleme aracı olarak kullanımı, 1929 ekonomik bunalımından sonra 1930'ların ortalarında başlamıştır. Bu konudaki düzenlemeler 1936 tarihli ABD Bankacılık Yasası'nın yürürlüğe girmesinden sonra başlamıştır. Söz konusu yasaya göre yatırım yapılabilir dereceli tahvilleri en az "Baa" derecesine sahip; spekülasyon dereceli tahviller ise "BB" ve daha düşük dereceli tahviller olarak kabul edilmiştir.

1938'den sonraki gelişmeler, derecelerin finansal düzenleme aracı olarak kullanımını arttırmıştır. 1949'da "Eyalet Bankaları Deneticileri Ulusal Birliği"ni temsil eden bir komite, 3 federal kanun koyucu komite ile birlikte 1938 düzenlemesinin yeni bir versiyonunu geliştirmiştir. 1951'de, Sigorta Komisyoncuları Ulusal Birliği, "Baa" ve daha iyi derecelere sahip tahvilleri niteleyen bir terim olarak "yatırım derecesi" terimini kullanmaya başlamıştır.¹³⁰

Avrupa derecelendirme kavramıyla ancak 1983'te tanışmış, Türkiye ise ilk derecelendirme faaliyeti 1991 yılında devlet borçlanma kağıtları hakkında gerçekleştirilmiştir.

¹²⁹Reha Tanör, **Türk Sermaye Piyasası, Taraflar**, 1.Cilt, Beta Basım, İstanbul, 1999, s.361.

¹³⁰Yaşar Yılmaz, **"Derecelendirme ve Derecelendirme Faktörünün Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesinde Uygulanabilirliği"**, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, İstanbul, 1994, s.43.

3.3.3. Derecelendirme Sistemlerine Olan İhtiyaç

Basel II' den önce kredilendirmede kullanılan mevcut yaklaşımda önemli sakıncalar bulunmakta idi. Bunları şöyle sıralamak mümkündür:¹³¹

- Kredilendirme, uzman görüşleri ile yapıldığı için sonuçlar subjektif olmakta, bir uzmanca “kötü” bulunan firma diğer bir uzmanca “iyi” bulunabilmekte,
- Kredilendirme, taşınan risklerin sayısallaştırılmasına dayanmadığı için riskler fiyatlanamamakta ve riskleri yönetebilen iyi firmalar bunun avantajlarından yararlanamamakta,
- Farklı bankaların farklı değerlendirme kriterleri bankacılık sektöründe ortak bir fiyatlamanın oluşmasını engellemektedir.

Kredilendirmeye ilişkin bu mevcut yaklaşımdan farklı olarak Basel II ile birlikte gerek kredi kullanan gerekse kredi işleminin riskliliği kredi kullandırmada büyük önem kazanmış ve söz konusu parametreler doğrudan kredi maliyetini etkileyen unsurlar olmuştur.

Yukarıda Basel II çerçevesinde geçen iki önemli kredi fiyatlama yönteminden bahsedilmiştir. Bunlar Standart ve İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımdır. Basel II uygulamasında kredilerin derecelendirilmesi temel unsurdur. Derecelendirme modeli sayesinde elde edilen derecelendirme notları ve kredi olayları dikkate alınarak bankaların maruz kalabilecekleri riskler hesaplanabilmektedir. Bu çerçevede; Standart Yaklaşım metodunda derecelendirme firmalarının, İçsel Derecelendirme Yaklaşım metodunda ise bankaların kendilerinin yapacakları değerlendirme sonucunda verilmiş olan bir derece notu söz konusu olacaktır. Basel II'nin getirmiş olduğu bu yeni yaklaşımla birlikte özellikle KOBİ'lerin kredilendirme sürecinde temel amacın iyi derecelendirme notu almak olacağı aşikardır.

¹³¹TBB, “Risk Yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri”, s.11.

Bankaların veya diğer borç veren kredi kuruluşlarının derecelendirme sistemlerini kullanmalarının gerçekte iki sebebi vardır. Bunlardan birincisi ve önemlisi, verilecek olan kredinin şeffaflığını artırmak, ikincisi ise maliyetleri düşürmektir. Şöyle ki bankalar dış derecelendirme kuruluşlarından faydalandıklarında ya da dış dereceleme satın aldıklarında gerekli olan teknoloji yatırımlarını yapmak durumunda kalmayacak ve aynı zamanda teknolojiyi en ucuz bir biçimde kullanmış olacaklardır.¹³²

3.3.4. Derecelendirme(Rating) Sisteminin İşleyişi ve KOBİ'lerin Derecelendirilmesi

Kredi derecelendirmesi, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından 4.12.2003 Tarih, Seri VIII ve 40 Numaralı “*Sermaye Piyasalarında Derecelendirme Faaliyetleri ve Derecelendirme Kuruluşları İlişkin Esaslar Tebliği*” ile düzenlenmiştir. Tebliğin 5. maddesinde kredi derecelendirmesi; “*ortaklıkların ve sermaye piyasası kurumlarının risk durumlarını ve ödeyebilirliklerini veya borçluluğu temsil eden sermaye piyasası araçlarının anapara, faiz ve benzeri yükümlülüklerinin vadelerinde karşılanabilme riskini derecelendirme kuruluşları tarafından bağımsız, tarafsız ve adil olarak değerlendirilmesi ve sınıflandırılması faaliyeti*” olarak tanımlanmıştır. Tebliğ aynı zamanda, derecelendirme faaliyeti kapsamını, kredi derecelendirmesi ve kurumsal yönetim ilkelerine uyum derecelendirmesi faaliyetleri olarak belirlenmiştir.¹³³

Derecelendirme, kredilendirme sürecini ilgilendiren bir kavramdır. Derecelendirme sürecinin işleyişine geçmeden önce Basel I ve Basel II'deki kredilendirme sürecini incelemek, rating modelinin işleyişini anlamak için önemlidir.

Kredilendirme süreci kredi müşterisinin kredi sorumlusuna kredi talebini iletmesi ile başlar. Kredi talebine istinaden gerekli belgeler müşteriden temin edilir ve kredi komitesinde veya en üst düzey olan banka yönetim kurulunda kredi karara bağlanır. Şekil 6'da Basel I uygulamasında geçerli olan kredilendirme süreci söz konusudur.

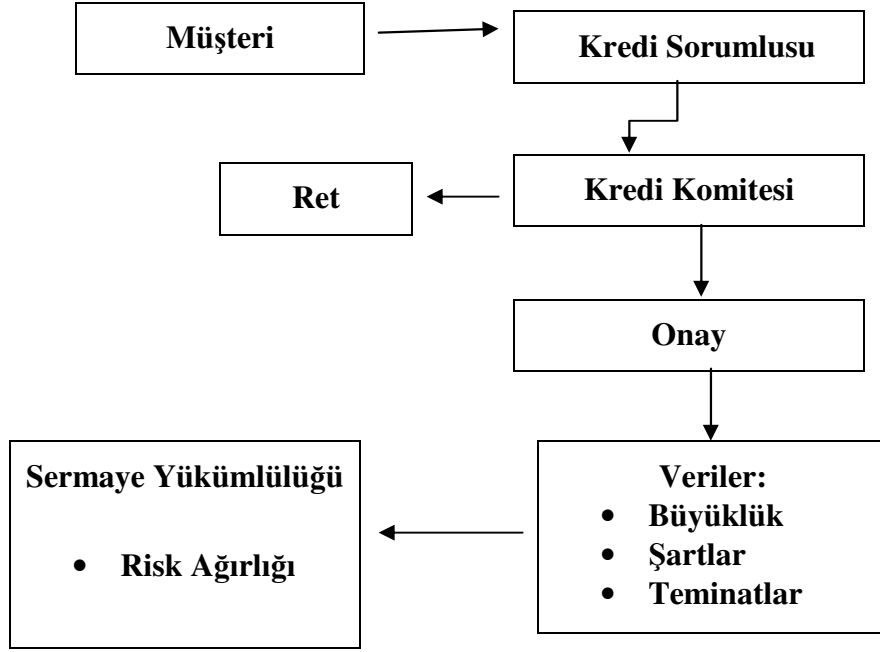
¹³²Allen Berger, W.Scott Frame, “*Small Business Credit Scoring and Credit Availability*”, Federal Reserve Bank of Atlanta, Working Paper Series, 2005, s.4.

<http://www.microfinancegateway.org>, (Erişim Tarihi: Şubat 2008)

¹³³<http://www.spk.gov.tr>

ŞEKİL 6

Basel I’de Kredilendirme Süreci

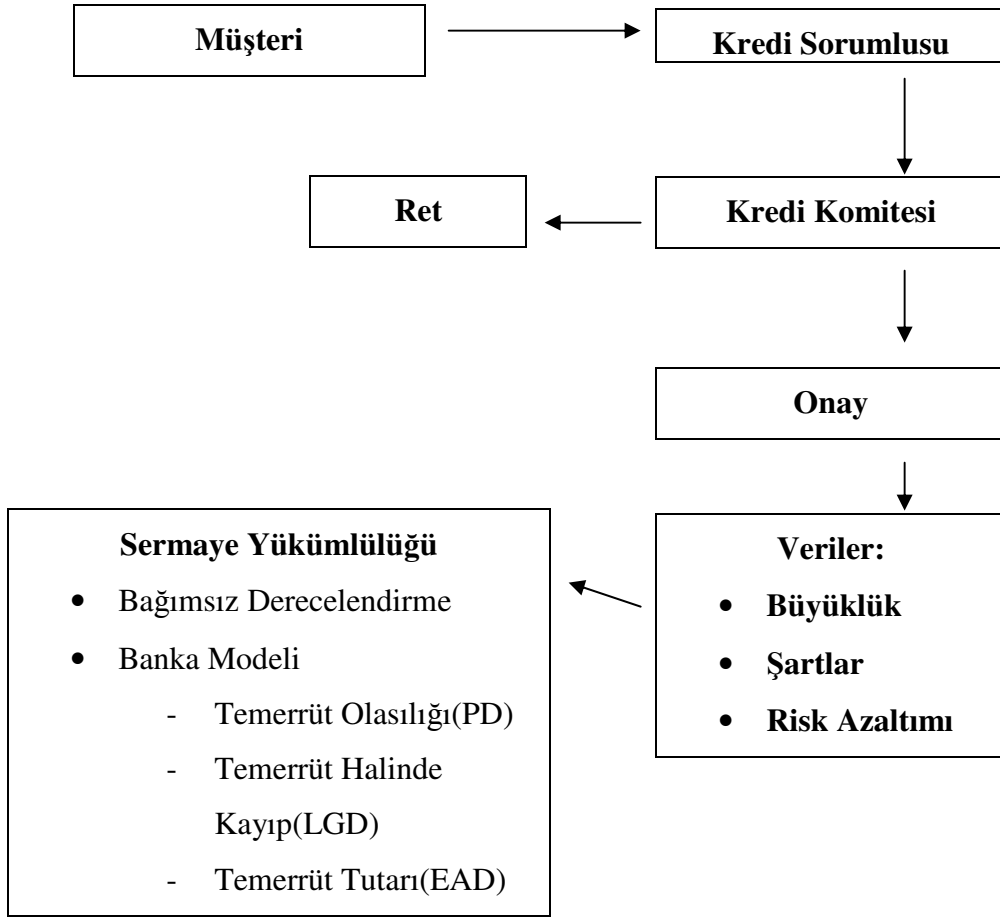

Kaynak: Rıdvan Çabukel, “Bankaların Kurumsal Kredileri Açısından Kredi Riski Yönetimi ve Basel II Uygulaması”, TBB Yayın No: 250, Mart 2007, s.25.

Basel II ile Basel I’de kullanılan süreçte önemli değişiklikler olmuştur. Bu değişiklikler Şekil 7’de görüldüğü gibi teminatın yerini, daha kapsamlı bir kavram olan risk azaltım tekniklerin ve derecelendirme sisteminin sürece dahil olmasıdır.

ŞEKİL 7

Basel II’de Kredilendirme Süreci

Kaynak: Rıdvan Çabukel, **a.g.e.**, s.26.

Bankalar tarafından kullanılan derecelendirme sistemleri, istatistik tabanlı sistemler ve yargısal sistemler olarak iki ana gruba ayrılmaktadır. Derecelendirme sistemlerinin İçsel Derecelendirme Yaklaşımlarında kullanılmasında ortaya çıkan önemli problemlerden birisi sağlıklı ve yeterli tarihsel uzunlukta verilerin elde edilememesidir. Tarihsel verilerin hangi aralığı kapsayacağı bankaların kredi portföylerine ve İçsel

Derecelendirme Yaklaşımlarının hangisinin kullanılacağına bağlıdır. Bu süre 2 ile 7 yıl arasında değişmektedir.¹³⁴ Basel II uygulamasının her ne kadarda 1 Ocak 2008’de başlayacağı söylene de hala hazırlık aşamasında olması KOBİ’ler için veri tabanını oluşturmaya yönelik bu süreyi daha uzatmaktadır. Nitekim İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım(IDD) 2009 yılı başı için uygulanması planlanmakta idi. Ama son zamanlardaki olumsuz gelişmeler ve dünyadaki küresel kriz bu uygulamayı ileriki bir tarihe erteletmiştir.

Banka, bir istatistiksel temerrüt(tahmin) modelinin girdisi olan verilerin doğrulanması için, bir sürece ve sonuçta hesaplanan risk derecelendirme notlarının doğruluğu, eksiksizliği ve uygunluğuna ilişkin bir değerlendirmeye sahip olmalıdır. Banka, ayrıca modelin insan gözüyle incelenmesine ilişkin usullere, prosedürlere ve düzenli bir model doğrulama döngüsüne sahip olmalıdır.¹³⁵

Derecelendirme modelinde ilgili KOBİ’ye kredi notu; Standart Yaklaşım Yönteminde bir derecelendirme kuruluşu tarafından, İçsel Derecelendirme Yönteminde ise ilgili banka tarafından verilir. Bu notu kim verirse versin öncelikle ilgili KOBİ hakkında bir veri tabanının oluşturulması gerekmektedir. Bu veri tabanının oluşturulması için iki tür bilgiye ihtiyaç vardır. Bunlar, niteliksel ve niceliksel bilgilerdir.

Ağırlıklı olarak niteliksel faktörlere dayanan analiz temelde 3 alanda firmanın konumunda değerlendirme yapar;

1. İş (veya endüstri) Riski,
2. Rekabet,
3. Yönetim/Firma Sahipleri/Kurumsal Yönetişim.

Ağırlıklı olarak niceliksel faktörlere dayanan analiz ise;

¹³⁴ Ayhan Yüksel, **a.g.e.**, s.35.

¹³⁵ “*Moody’s KMV İçsel Derecelendirme Platformu ve Basel II*”, Mayıs 2007, s.14.

http://www.moodyskmv.com/products/files/MKMV_IR_Platform_and_Basel_II_Turkish.pdf, (Erişim Tarihi: Mayıs 2008)

4. Finansal Analizi kapsar.

Bu faktörleri sırasıyla açıklayacak olursak:¹³⁶

1. İŞ RİSKİ analizi temelde iş alanı (veya endüstrinin) ne kadar risk taşıdığına bakar. Bu amaçla sektörü etkileyen faktörler incelenir. Örneğin,

- Sektördeki değişiklikler,
- Konjonktürel dalgalanmalar,
- Müşteri tercihlerinde değişimler
- Teknolojik yenilikler, gibi faktörler nedeniyle firmanın gelir kaybetme riski bulunmakta mıdır?

İş riski analizi firmanın faaliyette bulunduğu ortamın araştırılması ile başlar. Bu amaçla,

1. Ülkenin genel durumu,
2. Endüstri/Sektörün özellikleri,
3. Üretilen ürünün (veya hizmetin) nasıl bir gelecek gösterdiği incelenir.

1. Ülke koşullarının değerlendirilmesinde aşağıdaki alanlara bakılır;

- Ekonomik gelişmeler,
- Ekonomik ve finansal yönetimin kalitesi,
- Ekonomi politikalarının istikrarlılığı,

¹³⁶İstanbul Uluslararası Derecelendirme Kuruluşu A.Ş., “*TAYSAD Üyelerine Basel II’nin Şirketlere Etkileri Konusunda Sunum*”, Türkrating, 18 Ocak 2007, s.9-10.

- Politik sistemin istikrarı ve hükümetin kararlılığı,
- Uzun vadeli eğilimler ve gelecek dönemde beklenen gelişmeler.

2. İşletmenin faaliyette bulunduğu iş alanı (alanları) veya sektörde (sektörlerde) risklerin değerlendirilmesinde ise, örneğin;

- Sektöre özgü koşullara (hem bugünün riskleri hem ileride doğabilecek riskler açısından) bakılır,
- Talep beklentileri – Satış ve gelir beklentileri incelenir,
- Sektörün ne gibi trendler gösterdiği tespit edilmeye çalışılır.

Belirli sektörler sürekli daralma veya sürekli büyüme halinde olabilir, dışsal etkenlere daha çok duyarlı olabilir, mevsimsel koşullardan ve/veya müşteri tercihlerinin değişmesinden etkilenebilir. Bu tür duyarlılıkların ne tür kırılganlıklar yarattığı, ilerisi için ne ölçüde risk taşıdığı ölçülür.

Bazı sektörlerde giriş-çıkış engellerinin bulunması rekabet gücünü etkiler. Büyük sermaye gereği, müşteriye ulaşım gibi zorluklar olabileceği gibi, yasal engeller de bulunabilir.

Sektörün hem uluslararası sözleşme hükümlerinden hem de yerel yasal düzenlemelerden etkilenmesi doğaldır. Ayrıca, fiyat/tarife kısıtlamaları, ihale koşulları, mali denetim, kuruluş izni gibi alanlarda çeşitli düzenleyici kuruluşların rolü dikkate alınmaktadır.

2. REKABET analizi bir firmanın rekabetçi gücünü, faaliyette bulunduğu ortamdaki rakipleri ile kıyaslandığındaki mukayeseli konumunu inceler.

Burada firmanın geçmiş yıllarda gösterdiği performansdaki tutarlılık ve istikrar iki anahtar kavramdır. Ancak, istikrarlı satışlar ve istikrarlı karlılık oranları geleceğe güven

verebilir. En önemli alanlardan biri yönetimin bu istikrarı kanıtlayabilmeleri, mevcut istikrarın nasıl devam edeceğini açıklayabilmeleridir.

Firma hedeflerinden biri rakiplerinin etkisi altında kalmamak için piyasaya hakim olmaktır. Rakipler firmanın satışlarının ve/veya fiyatının düşmesine neden olabilirler. Bu açıdan firma ne kadar piyasaya hakim olabilmektedir? İstikrarlı müşterilere sahip olma, fiyatlama gücüne sahip olma ve bu iki gücü sürdürebilme rekabet gücünü incelerken bakılan önemli faktörlerdir. Ayrıca, firmanın hangi alanlarda (fiyat, kalite, imaj, marka gibi) rekabet üstünlüğü taşıdığı önemlidir.

Rekabette maliyet faktörü önemli olacağından, enerji maliyetleri, hammadde, finansman, işçilik, gibi belli başlı maliyetlerin işletmenin verimliliği açısından nasıl yapılandırıldığı önemlidir.

Firmanın birden fazla ürün ve hizmet çeşitliliği, müşteri çeşitliliği, gelir ve tedarikçi kaynaklarının çeşitliliği, müşteri çeşitlendirilmesi finansal esnekliği arttırabilir ve konjonktürel dalgalanmalarda gelirleri dengeleyebilir.

Firmanın Operasyonel risklere karşı duyarlılığı da önemle dikkate alınır. Bu bağlamda,

- Deprem, terör, yangın, sel, doğal afet,
- İnsan sağlığı ve güvenliği, insan hataları,
- Teknolojik aksaklık,

gibi nedenlerin ortaya çıkması müşteri güvenini sarsmakta ve gelir kayıplarına yol açabilmektedir. Anılan konularda da yönetimin tecrübesi ve izledikleri yol araştırılmaktadır.

3. YÖNETİM VE KURUMSAL YÖNETİŞİM ANALİZİ

Performans sonuçları ne ölçüde yönetim becerilerine bağlıdır?

- Organizasyon,
- Ortaklar, yönetim kurulu üyeleri ve yöneticiler arasındaki ilişkiler, (kurumsal yönetim)
- Çalışanlar, müşteriler, tedarikçiler ve kreditorlerle olan ilişkiler, (kurumsal yönetim)
- İstikrar ve kurumsallaşma – devamlılık,
- Kurumsal sosyal sorumluluk,
- Mali tabloların kalitesi – verilerin düzeyi ve zamanında bilgilendirme,
- Mali politikalarda yaklaşım risk alma yönünde mi?, muhafazakar mı?
- Büyüme stratejisi tutarlı mı, gelişmelere adapte olabiliyor mu, B planı var mı?

Derecelendirmede ön planda tutulan kurumsal yönetim özellikleri;

- Ortaklık yapısının şeffaflığı ve ortaklarla ve ilgili taraflarla iş yapılması,
- Bağımsız denetimin kalitesi dahil olmak üzere her türlü bilgi verilmesinde zamanında bilgi temini ve bilgilerin kalitesi,
- Yönetim Kurulunun yapısı, sorumluluklar ve etkinliği,

Firma Eşitlik, Şeffaflık, Hesap Verebilirlik ve Sorumluluk ilkeleri doğrultusunda; pay sahiplerine, menfaat sahiplerine, tedarikçilere, yabancı kaynak kullandıkları banka ve

finans kuruluşlarına, çalışanlarına, kamu kurum ve kuruluşlarına, diğer faydalananlara karşı bilgi aktarmada ne ölçüde hazırdır?

4. FİNANSAL RİSK ANALİZİ

Aşağıdaki temel konuların ölçülmesi amacı ile finansal rasyo analizleri yapılır;

- Karlılık,
- Nakit yaratma kabiliyeti / Borç ödeme kapasitesi, (Bilanço dışı varlık ve güçler dahil.)
- Sermaye yeterliliği,
- Finansal esneklik.

Finansal yapıya yönelik olarak KOBİ'lerden beklenenler üç temel noktada odaklanmaktadır; Bunlar;

- Kayıt dışı işlemlerin engellenmesi ve rapor edilen finansal bilgilerin doğruyu tam olarak yansıtması,
- Finansal performans göstergeleri,
- Risk yönetim performansı.

Basel II'de firmaların finansal bilgilerinin doğru, zamanında raporlanması ve standart raporlama sistemine uyumlu olması temel gereklerdendir. Basel II ile KOBİ'lerden daha şeffaf bir raporlama sistemine sahip olmaları ve kayıt altında olmayan işlemlerinin kayıt altına alınması beklenmektedir.

. Firmaların derecelendirilmesinde etken olan niceliksel faktörleri oluşturan başlıca finansal kriterler ise şunlardır;¹³⁷

A. Finansal kaldıraç derecesi; Firmanın borç yapısını ve borçlanma derecesini gösterir. Firmaların borç ağırlıklı finansmanı riski artıran önemli bir göstergedir. Bununla firmaların borç özkaynak oranının kabul edilebilir sınırlar içerisinde olup olmadığına bakılır. Firmaların sermayesinin güçlü olması Basel II’de onlar için önemli avantaj oluşturmaktadır. Güçlü sermaye yapısı kredi riskini azaltan önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir.

B. Sürdürülebilir karlılık; Kar firma faaliyetlerinin başarısının bir göstergesi olduğu gibi, aynı zamanda firmanın kendi kaynaklarını yaratabilme potansiyelini de gösterir. Faaliyet sonucu yaratılan kaynaklar, işletmenin sadece fırsat maliyeti olan, geri ödemesiz, firma faaliyetlerinin ve yatırımlarının finansmanında kullanabileceği ve yükümlülüklerini rahatça karşılayabileceği kaynaktır. Öte yandan, artık işlemlerin tek başına karlı olmaları yeterli değil, önemli olan karların sürdürülebilir ve istikrarlı olmasının sağlanabilmesidir.

C. Faaliyet döngüsü; Firmalarda paranın bağlı kalış süresini, başka bir bakış açısı ile, ana faaliyet konusuna ilişkin iş döngüsünün ne kadar sürede tamamlandığını gösterir. Elbette bu döngünün kısa olması firmanın likiditesini ve nakit akış hızını etkileyecek, bu da ihtiyaç duyulan fon miktarına ve kaynak maliyetine yansımaktadır.

D. Satışların trendi; Satışlar, firmanın ana faaliyet konusundaki performansının göstergesidir. Firmanın satışlarının istikrarlı artışı aynı zamanda sürdürülebilir karlılığın da ön koşulunu oluşturur. Elbette satışların istikrarı firmanın pazara hitap etmesi, ulaşması, mamullerine olan talep, fiyatlama politikası gibi faktörlerle doğrudan ilişkilidir.

¹³⁷ Sibel Türker, “*Basel II Sürecinde KOBİ’ler için Yol Haritası*”, s.19.

Yukarıda bahsedilen niteliksel ve niceliksel faktörler hakkında bilgiler için bazen başka kuruluşlardan faydalanılabilir. Örneğin belli bölgelerin ve sektörlerin ticaret ve sanayi odaları, işletmenin bankadaki kayıtları, tapu sicil kayıtları vs. gibi.

Derecelendirme sistemi içerisinde, niteliksel faktörlerin önemi firmanın ve kredinin büyüklüğüne göre değişmektedir. Genelde niteliksel faktörler büyük ölçekte faaliyet gösteren firmalar açısından daha önemlidir. Derecelendirme sistemi değerlendirme sürecinde büyük tutarlı krediler için daha fazla bilginin derlenmesi önem kazanır. Başlangıç aşamasındaki işletmeler açısından ise durum daha farklıdır. Çünkü bu işletmeler tarihi açıdan finansal veri sağlayacak durumda değildirler. Bu işletmeler için daha çok iş planları bu süreçte önem kazanır.

Derecelendirme modelinin KOBİ kredileri üzerine etkisine yönelik yapılan çalışmalarda derecelendirme sistemleri ile KOBİ borçlanmaları arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve derecelendirme sistemlerinden faydalanan bankaların diğerlerine nazaran daha fazla kredi kullandıkları belirtilmektedir. Bu çalışmalardaki bir diğer önemli bulgu KOBİ borçlanmalarına ilişkin vadeyi uzatmaya yardımcı olduğu ve emniyet marjını artırarak kredi uygunluğunu arttırdığı şeklindedir.¹³⁸ Ayrıca derecelendirmenin KOBİ'ler üzerine yaratacağı bir diğer olumlu etki ise bankalarca standart kriterlere göre objektif değerlendirmenin yapılacak olması ve bu sayede uluslararası kabul görmüş mali tabloların üretilerek, uluslararası rekabet olanağının ortaya çıkmasıdır.¹³⁹

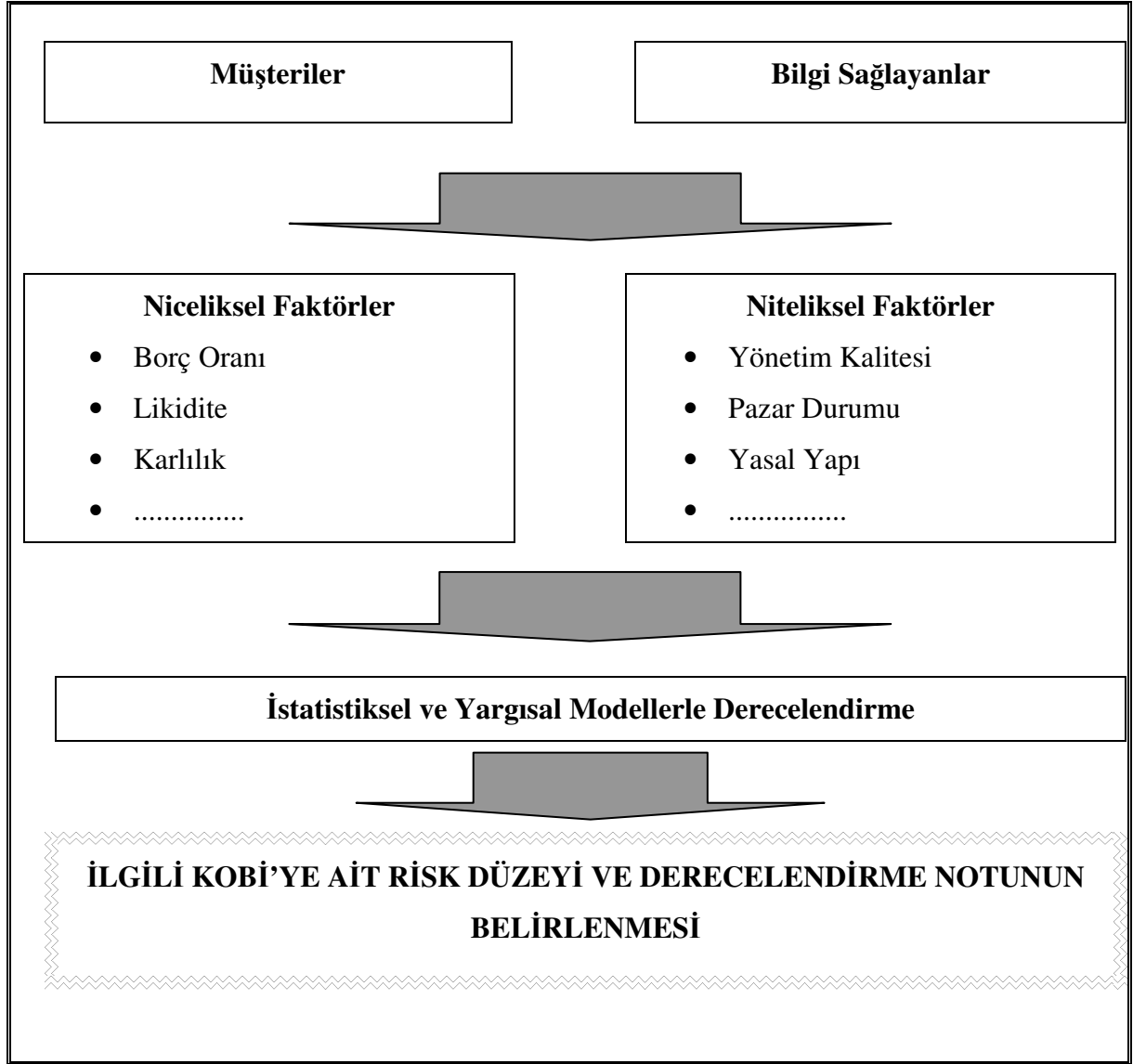
Aşağıdaki şekilde derecelendirme sistemin işleyiş süreci görülmektedir:

¹³⁸ Mehmet Başar, **a.g.e.**, s.59-60.

¹³⁹ Bülent Uygun, H.Meder Çakır, *“Basel II'ye Uyum Kapsamında Denizli KOBİ'lerine İlişkin Bir Uygulama”*, s.6.
<http://www.denizliso.tobb.org.tr/>, (Erişim Tarihi: Aralık 2007)

ŞEKİL 8

Derecelendirme Sürecinin İşleyişi

Kaynak: “*How to deal with the new rating culture, European Commission*”, s.14.
<http://www.microfinancegateway.org/content/article/detail/30272>, (Erişim Tarihi: Nisan 2008)

Creditreform, Moodys, Standart & Poor`s v.s. gibi Rating ajansları şirket verilerini niteliksel ve niceliksel kriterleri temel alarak bir değerlendirmeye tabi tutarlar. Rating

ücretini şirket kendisi karşılar. Bu ücretin tutarı, Orta ölçekli bir şirket için 30.000 ile 50.000 Euro arasında olabilir. Bu yüzden bu tarz yapılan bir Rating daha ziyade Borsa ile alakalı çalışan şirketler için geçerli olur.¹⁴⁰ Bu yüzden özellikle ülkemiz koşulları için KOBİ'lerin bu gibi dış derecelendirme kuruluşlarından faydalanması çok zordur. Bu durumda özellikle bankaların kendi bünyelerinde kuracakları derecelendirme ve risk seviyesini ölçen departmanlar daha da önem kazanmaktadır. Şekil 8'de görüldüğü gibi ister dış derecelendirme kuruluşu olsun isterse banka kendisi derecelendirme yapmış olsun sonuçta KOBİ işletmesi için bir derecelendirme notu ve buna bağlı olarak aynı işletmeye ait bir risk seviyesi belirlenecektir.

Basel II Kriterleri çerçevesinde bankalar ya da dış derecelendirme kuruluşları tarafından verilecek olan derecelendirme notları ve risk seviyelerini şu şekil üzerinde göstermek mümkündür:

¹⁴⁰ BTGE INFO, *“Tıptancı ve Perakendeci Hakkında Aktüel Bilgiler”*, s.5.
<http://www.bteu.de/www.bteu.de/download/BTGE-Info-Januar03.pdf>, (Erişim Tarihi: Mayıs 2008)

ŞEKİL 9

Basel II Çerçevesinde Risk Ağırlıkları

DERECELENDİRME NOTU	RİSK AĞIRLIĞI (PEREAKENDE)	RİSK AĞIRLIĞI (DİĞER)
AAA'dan AA- ye kadar	% 75	% 20
A+'dan A- ye kadar		% 50
BBB+'dan BB- ye kadar		% 100
BB-'den düşük		% 150
Derecelendirilmemiş		% 100

Kaynak: http://www.sekerbank.com.tr/basel_kobi.pdf, s.11.

Bankalar ya da dış derecelendirme kuruluşları tarafından KOBİ'lere verilen yukarıdaki derecelendirme notları sayesinde KOBİ işletmeleri için mevcut riskler sayısallaştırılır. Bu notlar şu anlamlara gelmektedir:¹⁴¹

A Notu: Oldukça güçlü bir bilançoya sahip ve geçmiş yıllarda yüksek karlılık göstermiş, ödeme dengesinin çok iyi olduğu ve rahatlıkla finansman sağladığı anlamını vermektedir.

A/B Notu: Kurumun sağlam bir mali yapıya sahip olduğu, olumlu gelişme gösterdiği ve görünürde bir zayıflığın olmadığını belirtir. Taşıdığı risk düşük olmakla birlikte yüksek derecelendirme kategorisindeki kurumlar kadar güçlü düşünülemez.

B Notu: Kurumun güçlü bir finansal yapıya sahip olduğu ve para piyasalarında kabul gördüğü belirtir. Bünyesinde bazı önemsiz zayıf yönleri itibariyle uzun vadeli

¹⁴¹ Erkan Doğanlar, “Bankalar ve Firmalar Perspektifinden Basel II Kriterlerinin Ticari Kredi Sürecine Etkileri ve Tekstil Sektörü Üzerine Bir Uygulama”, s.102.

performansından sapması kısa süreli olacak ve sınırlı kalacaktır. Ciddi problemlerin ortaya çıkma olasılığı düşük olmakla birlikte üst derecedeki kurumlara göre yüksektir.

C Notu: Temelde sağlam kurumdur, belirli bir ödeme dengesi bozukluğu yüzünden daha iyi bir derece alamamaktadır.

C/D Notu: Kurumun bazı önemli zayıflıkları bulunmakla birlikte mali bünyesinin daha da bozulması halinde sorunların altından kalkması zor olacaktır.

D Notu: Tamamen istikrarsız, mali bünyesinde belirgin aksaklıklar bulunmaktadır. Sorunlar genelde aktif kalitesinin bozukluğundan veya zayıf bilanço yapısından kaynaklanabilir. İleriye dönük olarak önemli ölçüde bir belirsizlik bulunmaktadır.

D/E Notu: Fonlama ve likidite gibi çok ciddi zayıf yönleri bulunmaktadır.

E Notu: Kurumun çok ciddi sorunlarının olduğunu, dış yatırımlar olmaksızın devamlılığını sürdürmede zorluk çekeceği anlamına gelmektedir.

Basel II'nin getirmiş olduğu rating modeli sayesinde artık “iyi” ya da “kötü” kredi değil, “çok riskli” ya da “az riskli kredi vardır. Bu nedenle KOBİ işletmeleri için yüksek notlar almak önem kazanmaktadır. Aşağıdaki şekilde Basel II kriterlerini uygulayan bir banka için bir kredilendirme örneği mevcuttur:

ŞEKİL 10

Basel II Sonrası Kullanılan Bir Kredilendirme Örneği

ÖRNEKTİR!	
Rating Notu	Kredi Faiz Oranı
AAA	%23,2
AA	%24,3
A	%24,4
BBB	%26,0
BB	%27,0
B	%27,5
CCC	%29,1
CC	%33,0

Yukarıdaki tablo, tamamen örnek rakamlarla rating notunun kredi faizini nasıl etkileyeceğini göstermektedir. Daha düşük rating'li firmalara verilen kredilerde risk daha fazla olacağı için firmanın rating notu düştükçe kredi faiz oranı artmaktadır. Firmalar, kredibilitelerindeki düşüşe bağlı olarak artan faiz yükleri ile karşı karşıya kalabileceklerdir.

Kaynak: www.kobifinans.com.tr

3.4. BASEL II SÜRECİNDE KOBİ'LERDEN BEKLENENLER VE KRİTİK BAŞARI FAKTÖRLERİ

İşletmelerin güçlü bir sermaye yapısına sahip olması her zaman uygun olanaklarla ve düşük maliyette kredi sağlanması konusunda avantaj sağlamaktadır. Basel II sürecinde bu durum daha da önem kazanmaktadır. Güçlü sermaye yapısına sahip olan işletmeler kredi maliyetleri açısından mevcut uygulamaya göre Basel II'de daha fazla avantaj sağlayabileceklerdir. Ancak Türkiye'deki KOBİ'lerin büyük ölçüde özkaynak problemi ve sermaye yetersizliği sorunu yaşadıkları bilinmektedir. Bu durumda çok az sayıda KOBİ'nin güçlü sermaye yapısı kriterini sağlaması beklenmelidir. Bu konuda KOBİ'lerden kısa vadede beklenebilecek; işletmelerine yeni sermayedar bulmaları ya da firma birleşmeleri yoluyla daha sağlam bir sermaye yapısına sahip olmalarıdır. Ancak bunu işletmelerin

kolayca sağlaması olanaklı olmayabilir.¹⁴² Bu nedenle Basel II sürecinde ülkemiz KOBİ'lerinin kredi riskini azalmak için başka faktörler öne çıkmaktadır. Bu yeni kredilendirme sürecindeki başarı faktörlerini şu şekilde açıklamak mümkündür:¹⁴³

a) Risk Temelli Fiyatlamamanın Anlaşılması ve Etkin Risk Yönetimi: Basel II düzenlemesinde, esasında risk bazlı kredi fiyatlaması temel alınmaktadır. Krediler için taşıdıkları ya da bankayı maruz bırakacakları riske göre fiyatlanacak ve riski azaltıcı faktörler fiyata da yansıtılacaktır. Firmaların etkin risk yönetimi uygulamaları, maruz kaldıkları riskleri yönetebilmelerine ve bu sayede sermaye yapılarının korunmasına ve güçlendirmesine olanak sağlayacağı gibi, gelecek krizler ve sorunlar için de erken uyarı görevi görecektir. Bu nedenle, firmaların etkin bir risk yönetim sistemini yapılandırılmaları, risklerini yönetmek ve önlemek için gerekli tedbirleri almaları Basel II'de önem taşıyan temel konulardan birisidir.

b) Derecelendirmenin Gerekleri: Basel II, gerek Standart Yaklaşımda, gerekse İçsel Derecelendirme Yaklaşımında firmaların kredi değerliklerinin belirlenmesi için gösterge derecelendirmeye dayalı olarak değerlendirme yapmaktadır. Standart Yaklaşımda, dışsal derecelendirme firmaları tarafından verilen dereceler, İçsel Derecelendirme Yaklaşımında ise bankanın firmayı derecelendirmesi yoluyla olmaktadır. Bu nedenle, aslında firmalar daha iyi ya da daha yüksek derece alabilmek için yapılması gerekenler üzerine odaklanacaklardır. Aslında yüksek kredi derecesi için gerekli olanlar, firmaların niteliksel ve niceliksel göstergelerini ve performanslarını iyileştirmelerinden başka bir şey değildir.

c) Niteliksel Göstergelerin İyileştirilmesi, Kurumsal Yönetim: Kredilendirmede bir diğer önemli faktör de, firmaların kredi değerliklerinin belirlenmesinde sadece finansal göstergelerinin değil, aynı zamanda yönetsel ve diğer niteliksel göstergelerinin de birlikte dikkate alınacak olmasıdır. Bu faktörlerin arasında kurumsal yönetim uygulamalarının varlığı, firma yönetiminin kalitesi, tecrübesi, firmanın yaşı, sektördeki konumu vb.

¹⁴²Güler Aras, **a.g.e.**, s.35.

¹⁴³Sibel Türker, **“Basel II Sürecinde KOBİ'ler için Yol Haritası”**, s.14

bulunmaktadır. Bu açıdan konuya bakıldığında da firmalar artık bu göstergelerin iyileştirilmesi konusunda daha duyarlı olmak durumundadır.

d) Daha Güçlü Özkaynak Yapısı: Firmaların özkaynaklarının güçlü olması kredi riskini azaltmakta ve kredi fiyatını düşürmektedir. Zira yeterli özkaynağın varlığı firmanın temerrüde düşme olasılığını azaltmaktadır. Temerrüde düşme olasılığı bankanın kredi değerlemesinde firmaya ilişkin olarak kullandığı en temel risk bileşenidir ve bunu banka kendisi hesaplamaktadır. Güçlü sermaye yapısına sahip olan işletmeler, kredi maliyetleri açısından mevcut uygulamaya göre Basel II’de daha fazla avantaj sağlayabilecektir.

e) Şeffaf ve Doğru Raporlama Sistemi: Doğru ve zamanında raporlama, şeffaflık, bütün işlemelerin tam ve doğru olarak kayıt altına alınması firmaların kredi değerliğini etkileyen son derece önemli faktörlerindendir. Bu temel kriterler aynı zamanda Basel II’de önemi artan kurumsal yönetim uygulamalarının temel ilkeleri arasında bulunan şeffaflık ve hesap verebilirlik kriterlerinin amacı içerisinde yer almaktadır. Derecelendirmenin gerektiği gibi doğru yapılabilmesi ve firmanın taşıdığı riski tam olarak yansıtabilmesi için firmanın tüm finansal işlemlerinin kayıt altında olması ve sağlıklı bir raporlama sistemine sahip olması gereklidir.

f) Teminat Yapısının İyileştirilmesi: Basel II’de teminat yapısının ve olanaklarının iyileştirilmesi öne çıkan bir diğer faktördür. Teminat gösterilebilir varlıkların risk azaltıcı etkisi Basel II’de son derece önemlidir. Basel II’de risk bazlı kredi fiyatlamasının temel alınması nedeniyle, firmaların kredi riskini azaltacak uygun teminatlandırma koşullarını sağlamaları maliyetlerin düşürülmesi açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle KOBİ’lerin teminat olanaklarını arttırmaları konusunda bilinçli olmaları gereklidir. Krediler için teminat ve garanti oluşturacak ya da teminatın gücünü arttıracak mekanizmaların (kredi garanti fonu, kredi sigorta sistemi gibi) işlevsel hale getirilmesi önemli hale gelecektir.

IV. BÖLÜM

KOBİ'LERİN MEVCUT DURUMU VE BASEL II KRİTERİ ÇERÇEVESİNDE RATING MODELİ HAKKINDA SAHİP OLDUKLARI BİLGİ DÜZEYİNİN TESPİTİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bölüm 1'de yer alan Tablo 3'den görüldüğü gibi Türkiye'deki küçük ve orta ölçekli işletmelerin(KOBİ) tüm işletmelere oranı yaklaşık %99 olarak görülmektedir. Bu durum ülkemizdeki KOBİ'lerin finansman sorunlarını daha da önemli hale getirmektedir. Üretim ve istihdamın önemli aktörleri olan KOBİ'lerin finansman sorunlarını şu başlıklar oluşturmaktadır:

- Özsermaye yetersizliği,
- İşletme sermayesi yetersizliği,
- Kredi temin edilmesinde karşılaşılan güçlükler,
- Sermaye piyasasından fon elde edilmesinde karşılaşılan güçlükler vb.

Bu finansman sorunları işletmelerin yatırım döneminde başlayıp işletme döneminde de devam etmektedir. Bu işletmelerin finansman sorunlarının nedenlerini belirlemek bu sorunların çözümünde önemli bir aşama oluşturur. Yukarıdaki finansman sorunlarının nedenlerine baktığımızda şu faktörler karşımıza çıkmaktadır:

- Ülkemizdeki bankacılık sisteminin daha çok büyük ölçekli firmaların elinde olması,
- Ekonomik ve siyasi istikrarsızlık,

- Ağır teminat koşulları,
- Vade yapısı,
- Yüksek faiz ve enflasyon,
- Kredi miktarının yetersizliği ve maliyetinin yüksekliği vb.

İncelendiğinde ülkemizdeki KOBİ'lerin bu sorunların nedenlerinin içinde en çok kendilerinden istenen teminatlarda sıkıntı yaşadıkları görülmektedir.

KOBİ'ler faaliyetlerini sürdürürken iki kaynaktan yararlanırlar. Bunlardan birincisi özkaynak, ikincisi yabancı kaynaktır. KOBİ bilançolarının pasif kısmını oluşturan bu iki kaynaktan özkaynakların fırsat maliyeti bulunduğundan faaliyetlerde kullanılması doğru bir davranış değildir. Bu yüzden faaliyetler yerine getirilirken yabancı kaynak kullanımı esastır. Yabancı kaynaklar içinde bankalardan alınan krediler önemli yer tutar. Bu yüzden banka kaynaklarının artırılmasına yönelik bir düzenleme doğrudan ya da dolaylı olarak KOBİ'lerin finansman sorunların çözümüne katkıda bulunacaktır. Basel II başka bir ifadeyle Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı bankaların güçlü bir sermaye yapısına sahip olması gerektiğini vurgulayan bir çalışmadır. Bu yüzden KOBİ'lerin bankalar tarafından kredilendirmesine doğrudan etki edecektir. 1988 yılından itibaren başlayan Basel çalışmalarına ülkemizde uygulanabilirliği için 2005 yılında BDDK tarafından bir yol haritası çizilmiştir. Ancak Basel II'nin ülkemizde uygulanabilirliği birçok kez ertelenmek zorunda kalmıştır. Son olarak da Haziran 2008'de BDDK tarafından yapılan bir açıklamayla Basel II uygulaması ileri bir tarihe(tarih belirtilmemiş) ertelenmiştir. Erteleme gerekçesi ise 2008 yılında yaşanan küresel kriz ve belirsizlikler ile henüz bu çalışmalara gerekli alt yapının oluşmadığı şeklinde olmuştur.

Basel II, iki yönlü bir çalışmadır. Bu çalışmanın birinci ayağını bankalar, ikinci ayağını KOBİ'ler oluşturmaktadır. Ülkemizdeki bankaların önemli bir kısmı bu süreç hazır duruma getirilmiştir. Ancak KOBİ'ler için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Özellikle Basel II'nin getirmiş olduğu derecelendirme(rating) KOBİ'ler için uzak bir

kavram olarak görülmektedir. Yapılacak olan bu anket çalışması ile KOBİ'lerin bu sürece hazır olup olmadıkları ve hazır değiller ise neden hazır olmadığını incelemek amacı güdülmektedir.

Kısacası bu araştırma ile güdülen amaç; Basel II'nin bankalar dışındaki ayağını oluşturan Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin bu sürece ve bu sürecin getirdiği yeniliklere hazır olup olmadıklarını tespit etmek, içinde bulundukları şartları, sermaye yapıları, finansman sorunlarını, çözüm önerilerini, isteklerini tespit etmektir.

4.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Coğrafi kapsam olarak 2008 yılında İstanbul'da faaliyet gösteren ve Bakanlar Kurulu'nun 18.11.2005 tarih 2008/9617 sayılı resmi gazete ile yayınlanan yönetmelikte yer alan KOBİ tanımına uygun işletmeler seçilmiştir.

Anket çalışmasına değişik faaliyet alanlarında çalışan ve tesadüfi olarak belirlenen 50 kadar işletme dahil edilmiştir.

Bu anket çalışmasına katılan işletmelerden 10 kişiden az çalışanı olanlar Mikro İşletme, 10-50 arasında çalışanı olanlar Küçük Ölçekli İşletme, 50-250 kişi arasında çalışanı olanlar Orta Ölçekli İşletme olarak kabul edilmiştir.

4.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırmada anket yöntemi kullanılmıştır. Bu anket çalışması tesadüfi olarak belirlenen 50 işletme ile yapılmıştır. Bu işletmelerden 40 tanesi ile yüz yüze görüşülerek anket çalışması yapılmıştır. Kalan 10 işletme ise kendilerine e-posta yoluyla gönderilen anket formunu internet üzerinden doldurarak cevaplamıştır.

4.3.1. Anket Formundaki Sorular ve Gruplandırılması

Ankette yer alan sorular, literatür taraması ve konu hakkında bilgi sahibi olan akademisyenler ile yapılan görüşmeler neticesinde hazırlanmıştır.

Anket formunda 15 adet soru bulunmaktadır. Bu sorularda kendi içinde A, B ve C şeklinde gruplandırılmıştır.

A Grubu: 5 Soru, çalışmaya katılan Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin yapısal özelliklerini ortaya koymak için düzenlenmiştir.

B Grubu: 5 Soru, bu işletmelerin kredi ve finansman özelliklerini tespit etmek için düzenlenmiştir.

C Grubu: 5 Soru, bu işletmelerin finansman sorunlarını, bunlara getirilen çözüm önerilerine ve Basel II sürecine hazır olup olmadıklarını incelemek için düzenlenmiştir.

Anket çalışmasında açık uçlu ve kapalı uçlu olmak üzere iki farklı soru tipi kullanılmıştır.

4.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu tez çalışmasının en önemli sınırlılığı KOBİ'lerin bilgi verme konusundaki isteksiz tutumlarıdır. Ayrıca her ülkenin gerek ekonomik gerek toplumsal yapılarının farklı olması Basel II kriterlerinin uygulanabilirlik derecesini tartışılır kılmıştır.

Anket verilerinin analizinde SPSS programı kullanılmıştır.

4.5. ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRME

Bu başlık altında İstanbul'da faaliyet gösteren ve tesadüfi olarak belirlenen 50 adet Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeye uygulanan anket çalışmasından elde edilen bulgulara ve bu bulguların değerlendirilmesine yer verilecektir.

4.5.1. İşletmelere Ait Genel ve Yapısal Özellikler İle İlgili Bulgular

Bu başlık altında anket çalışmasında A Grubu Soru Tipi olan ve anket uygulanan işletmelerin daha çok yapısal özelliklerini ortaya koymak ve işletmeler hakkında genel olarak bilgi sahibi olmak için yapılmıştır.

4.5.1.1. Anket Çalışmasını Yanıtlayan Kişilerin İşletme İçindeki Pozisyonları

Uyguladığımız anketi cevaplayan kişilerin işyeri içindeki pozisyonuna ilişkin verilen cevaplar Tablo 13 ve Şekil 11 görülmektedir.

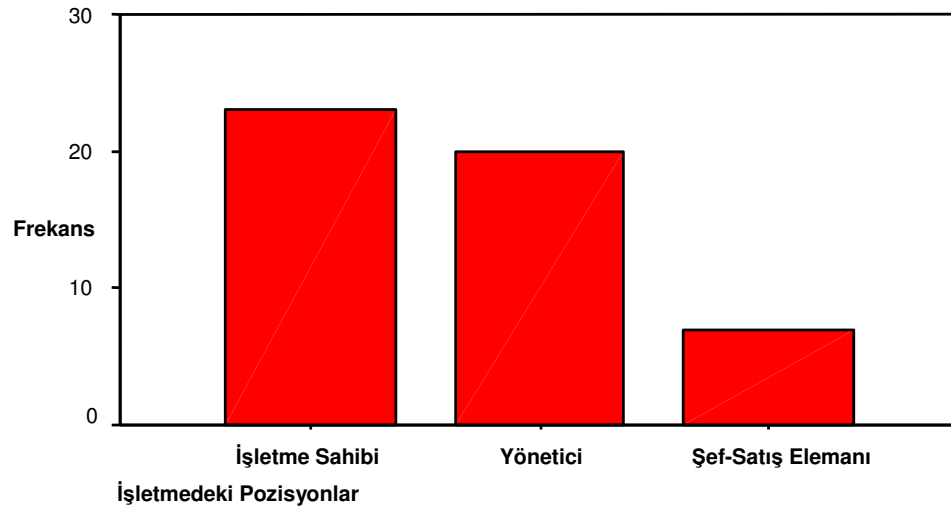
TABLO 13

İşyerindeki Pozisyon

Örneklem Grupları	Frekans	Yüzde(%)	Yığılımlı Yüzde
İşletme Sahibi	23	46	46
Yönetici	20	40	86
Şef- Satış Elemanı	7	14	100
TOPLAM	50	100	

ŞEKİL 11

İşyerindeki Pozisyon

Tablo 13 ve Şekil 11’den anlaşılacağı üzere anketimizi cevaplayan kişilerin önemli bir kısmı işletme sahibi(%46) ve yöneticilerden(%40) oluşmaktadır. Sadece %14’lük

kısmını işletmedeki şef ve satış elemanları doldurmuştur. İşletme sahip ve yöneticilerinin toplam cevap verenler içerisindeki oranının %86 olması anketimize aldığımız cevapların güvenilirlik oranını arttırması açısından olumludur.

4.5.1.2. Çalışan Sayısına Göre KOBİ'lerin Sınıflandırılması

BASEL II süreciyle birlikte KOBİ'lere getirilen en önemli özelliklerden bir tanesi de yukarıdaki bölümlerde bahsedilen KOBİ tanımına ilişkin kısımdır. Bakanlar Kurulunun 18.11.2005 tarih 2005/9617 sayılı Resmi Gazete ile yayınlanan “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik” ile KOBİ tanımı yapılmıştır.

KOBİ'lerin sınıflandırılmasında en önemli kriter çalışan sayıdır. Bu bağlamda anket çalışmasına katılan 50 KOBİ, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından yapılan tanım esas alınarak sınıflandırılmıştır. İşletme içindeki çalışan sayısı nedir, sorusuna verilen cevaplar Tablo 14 ve Şekil 12’de görüldüğü gibidir.

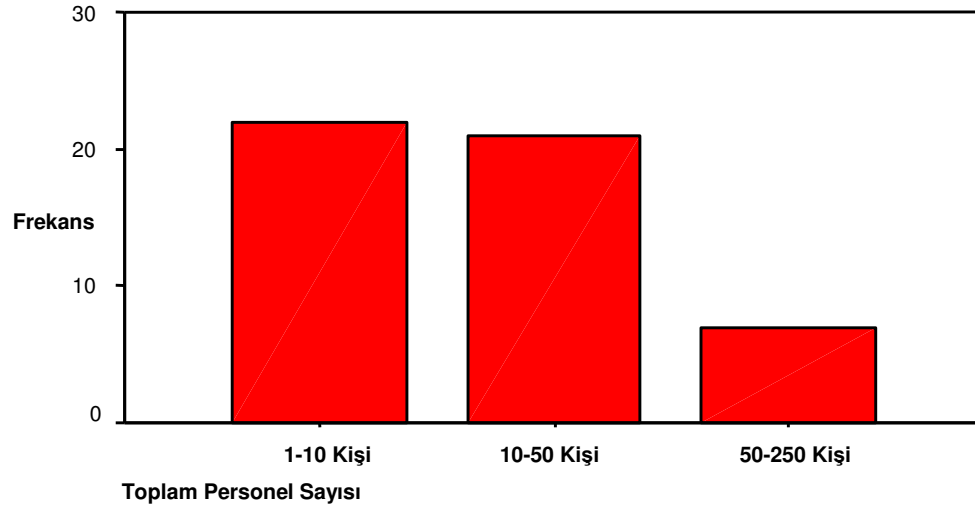
TABLO 14

Ankete Katılan KOBİ'lerdeki Toplam Personel Sayısı

Örneklem Grupları	Frekans	Yüzde(%)	Yığılımlı Yüzde
1-10 Kişi	22	44	44
10-50 Kişi	21	42	86
50-250 Kişi	7	14	100
TOPLAM	50	100	

ŞEKİL 12

Ankete Katılan KOBİ'lerdeki Toplam Personel Sayısı

Tablo 14'ten anlaşılacağı üzere ankete katılan işletmelerden 22 tanesi Bakanlar Kurulunun 2005/9617 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan tanımına göre Mikro İşletme, 21 tanesi Küçük Ölçekli İşletme, 7 tanesi de yine aynı tanıma göre Orta Ölçekli İşletme sınıfına girmektedir.

Çalışan sayısı açısından cevap verenlerin dağılımına baktığımızda işletmelerin %44'ü 1-10 kişi arasında personel, %42'si 10-50 kişi arasında personel, %14'ü ise 50-250 kişi arasında personel çalıştırmaktadır. Ankete cevap verenlerin %86'sının mikro ve küçük işletme olması araştırmanın homojenliği açısından önemlidir.

4.5.1.3 Ankete Katılan KOBİ'lerin Hukuki Yapısına İlişkin Bulgular

Anketimize katılan işletmelerin hukuki şekillerine ilişkin verdikleri yanıtlar Tablo 15 ve Şekil 13 de yer almaktadır.

TABLO 15

Ankete Katılan KOBİ'lerin Hukuki Şekli

Örneklem Grupları	Frekans	Yüzde(%)	Yığılımlı Yüzde
Şahıs Şirketi	13	26	26
Limited Şirket	26	52	78
Anonim Şirket	11	22	100
TOPLAM	50	100	

ŞEKİL 13

Ankete Katılan KOBİ'lerin Hukuki Şekli

Ankete katılan işletmelerin hukuki yapılarına baktığımızda en fazla karşılaştığımız şirket tipi %52 ile Limited Şirkettir. 50 katılımcıdan 26'sı Limited Şirkettir. Anonim Şirket sayısı 11(toplam içinde oranı %22), Şahıs Şirket sayısı 13(toplam içinde payı %26)tür. Anket çalışmamıza katılan işletmelerin içinde Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirket bulunmamaktadır.

4.5.1.4. Ankete Katılan KOBİ'lerin Faaliyet Konularına İlişkin Bulgular

Ankete katılan işletmelerin hangi sektörde faaliyet gösterdiklerine ilişkin bulgular Tablo 16 ve Şekil 14'de yer almaktadır.

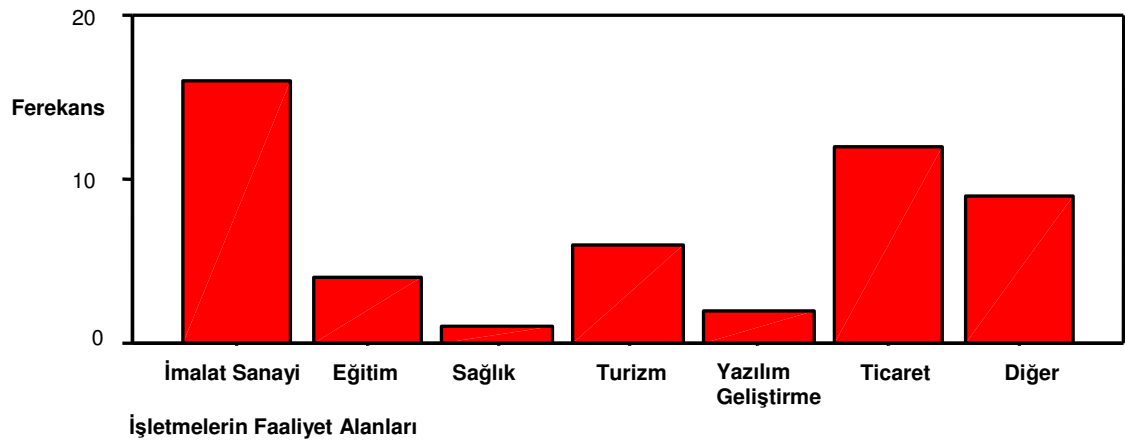
TABLO 16

Ankete Katılan KOBİ'lerin Faaliyet Alanı

Örneklem Grupları	Frekans	Yüzde(%)	Yığılımlı Yüzde
İmalat Sanayi	16	32	32
Eğitim	4	8	40
Sağlık	1	2	42
Turizm	6	12	54
Yazılım Geliştirme	2	4	58
Ticaret	12	24	82
Diğer(...)	9	18	100
TOPLAM	50	100	

ŞEKİL 14

Ankete Katılan KOBİ'lerin Faaliyet Alanı

Ankete katılan işletmelerin faaliyet alanlarına baktığımızda genel bir yoğunlaşmanın olmadığını görmekteyiz. Fakat İmalat Sanayi ve Ticaret sektörlerine gelen cevaplar toplamda diğerlerine oranla fazladır. Bu iki sektörün toplamı %56'dır. 50 katılımcıdan 16'sı %32 oranında cevap alan İmalat Sanayidir. Ticaret sektöründe faaliyet gösteren katılımcı sayısı ise 12 ve toplamda payı %24'tür. Bunun dışında Eğitim sektöründen 4, Sağlık sektöründen 1, Turizm sektöründen 6, Yazılım Geliştirme sektöründen 2 firma ankete katılmıştır. Bu faaliyet alanların dışında olan sektörlerden ise 9 firma katılmıştır. Bu diğer seçeneğinde yer alan faaliyet alanları ise, elektronik, temizlik, madencilik, iletişim, yiyecek sektörlerini kapsamaktadır.

4.5.1.5. Ankete Katılan KOBİ'lerin Faaliyette Bulundukları Pazar Alanları

Anket çalışmamıza katılan işletmelerin yurtiçi yada yurtdışı pazarlardan daha çok hangisinde faaliyette bulunduklarını ortaya koyabilmek için sorulan sorumuza verilen cevaplar, Tablo 17 ve Şekil 15'de yer almaktadır.

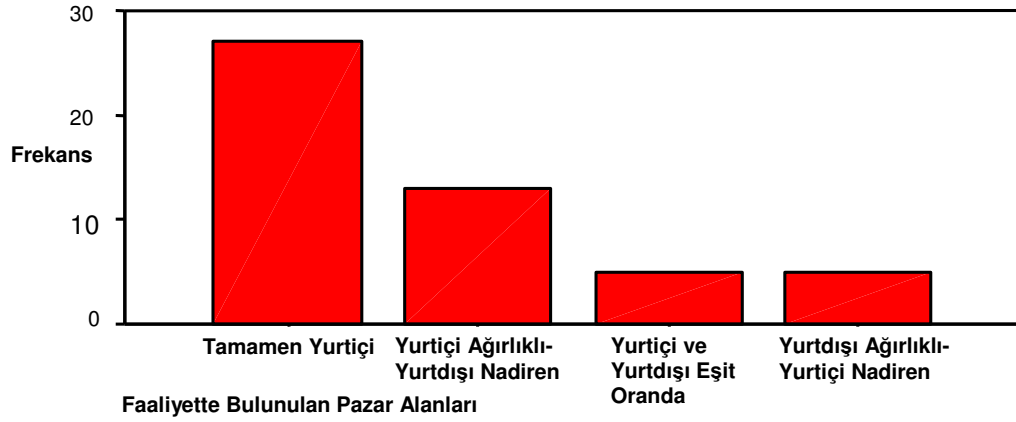
TABLO 17

Ankete Katılan KOBİ'lerin Faaliyette Bulundukları Pazar Alanı

Örneklem Grupları	Frekans	Yüzde(%)	Yığılımlı Yüzde
Tamamen Yurtiçi	27	54	54
Yurtiçi Ağırlıklı – Yurtdışı Nadiren	13	26	80
Yurtiçi ve Yurtdışı Eşit Oranda	5	10	90
Yurtdışı Ağırlıklı – Yurtiçi Nadiren	5	10	100
TOPLAM	50	100	

ŞEKİL 15

Ankete Katılan KOBİ'lerin Faaliyette Bulundukları Pazar Alanı

Katılımcıların faaliyette bulundukları pazar alanlarına baktığımızda genelde yurtiçi pazarında çalışan firmaların ağırlıkta olduğunu görmekteyiz. Bu soruda dikkat edilmesi gereken nokta hiçbir katılımcının tamamen yurtdışına çalışmamasıdır. Tamamen yurtiçi pazar alanında çalışan firma sayısı 27 ve oranı ise %54'tür. Yurtiçi ağırlıklı ve nadiren yurtdışı pazar alanına çalışanların sayısı da 13'tür. Katılımcıların yüzde 80'i bu iki şıkta toplanması anket katılımcı şirketlerin çoğunluğunun yurtiçi pazara çalıştığını gösterir.

4.5.2. İşletmelere Ait Kredi Ve Finansman Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında sorulan sorular B Grubu Soru Tipi olarak anket katılımcılarına uygulanmıştır. Bu soru grubunda amaç anket uygulanan firmaların mevcut sermaye ve kredi yapılarını ortaya koymaktır.

4.5.2.1. Ankete Katılan KOBİ'lerin Kuruluş Sermaye Yapılarına İlişkin Yanıtları

Ankete katılan KOBİ'lerin kuruluş sermaye nereden sağladıklarını belirlemek için sorulan soruya verilen yanıtlar Tablo 18 ve Şekil 16'da yer almaktadır.

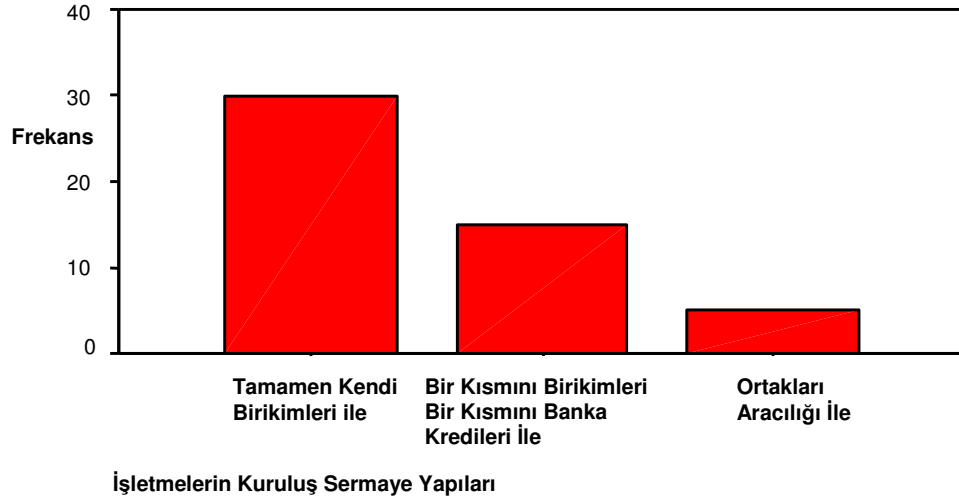
TABLO 18

Ankete Katılan KOBİ'lerin Kuruluş Sermaye Yapıları

Örneklem Grupları	Frekans	Yüzde(%)	Yığılımlı Yüzde
Tamamen Kendi Birikimleri İle	30	60	60
Bir Kısımını Birikimleri Bir Kısımını Banka Kredileri İle	15	30	90
Ortakları Aracılığı İle	5	10	100
TOPLAM	50	100	

ŞEKİL 16

Ankete Katılan KOBİ'lerin Kuruluş Sermaye Yapıları

Katılımcı işletmelerin kuruluş sermayelerini sağladıkları yerleri incelediğimizde yüksek oranda(%60) tamamen kendi birikimleri ile kuruluş sermayesi sağladıklarını görmekteyiz. Ülkemizde kuruluş sermayelerinin çoğunlukla firma sahiplerinin

birikimleriyle sağladıkları tezini bu soru için ileri sürebiliriz. Kuruluş sermayelerinin bir kısmını kendi birikimleri ile bir kısmını da banka kredileriyle sağlayanlar ise toplam içinde %30'luk bir paya sahiptir. Burada kendi birikimlerini kullanmayarak kuruluş sermayesi sağlayanlar sadece %5 ile sermayesini ortaklarından sağlayan firmalardır. Firmaların kuruluş sermayelerini kendi birikimleri olmaksızın sağlamalarının oldukça zor olduğu tezini de burada destekler oranlarla karşılaşmaktayız.

Yukarıdaki tablo ve şekilden anlaşılaçağı üzere ülkemizdeki KOBİ'ler daha çok kendi birikimleri kullanılarak açılan ve faaliyetlerini sürdüren firmalardır. Ancak bu sermayelerin fırsat maliyetini düşünürsek özellikle Basel II süreciyle bu yapı daha da önem kazanacaktır. Basel II süreciyle birlikte firmalar için güçlü bir sermaye yapısına sahip olmak onlar için avantaj sağlayacaktır. Dolayısıyla KOBİ'lerin bu süreçten olumsuz etkilenmemeleri için sermaye yapılarını çok daha güçlendirmeleri beklenmektedir.

4.5.2.2. Ankete Katılan KOBİ'lerin Finansal Planlama Faaliyetleri

İşletmelerin gelecek yıllardaki varlık ve kaynak yapısının belirlenmesinde tahmini tablolardan yararlanılmaktadır. Özellikle geleceğe yönelik stratejilerin belirlenmesinde bu durum önem arz etmektedir. Araştırmaya katılan işletmelerin hangi tahmini tabloları düzenlediklerine ilişkin soruya verdikleri cevaplar Tablo 19 ve Şekil 17'de yer almaktadır.

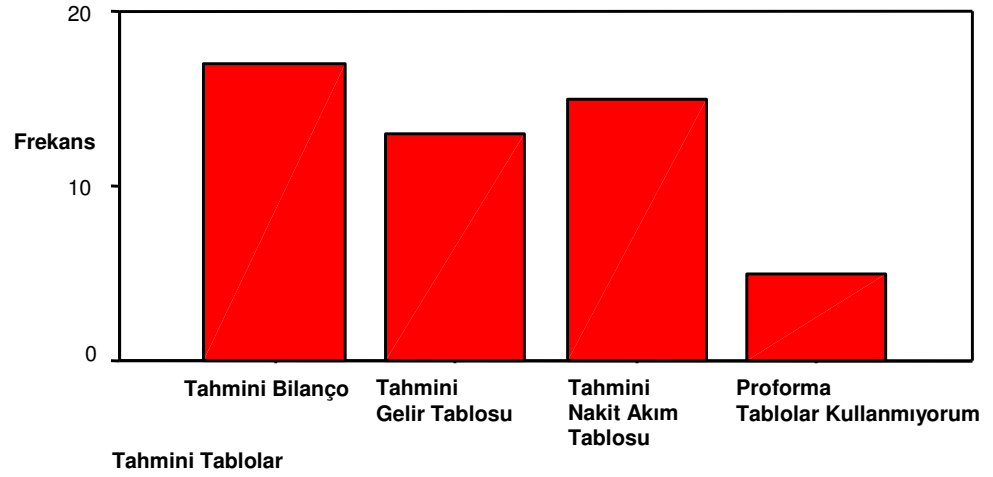
TABLO 19

Ankete Katılan KOBİ'lerin Proforma Tablo Düzenleme Durumu

Örneklem Grupları	Frekans	Yüzde(%)	Yığılımlı Yüzde
Tahmini Bilanço	17	34	34
Tahmini Gelir Tablosu	13	26	60
Tahmini Nakit Akım Tablosu	15	30	90
Tahmini Tablo Kullanmıyorum	5	10	100
TOPLAM	50	100	

ŞEKİL 17

Ankete Katılan KOBİ'lerin Proforma Tablo Düzenleme Durumu

Katılımcıların kullandıklarını bildirdikleri tahmini mali tablolar arasında dengeli bir dağılım vardır. Tahmini bilanço kullananların sayısı 17 ile en fazladır. Tahmini nakit akım tablosunu 15 firma kullanmaktadır. Tahmini gelir tablosunu kullananların sayısı ise 13'tür. Tahmini tablolardan yararlanmayan şirket sayısı ise sadece 5'tir ve toplam içinde payı %10'dur. Firmaları tahmini tablodan yararlananlar ve yararlanmayanlar olarak ikiye ayırırsak tahmini finansal tablo kullananlar oldukça yüksektir(%90). Buradan ankete katılan şirketlerin finansal öngörülere ve gelecek tahminlerine dikkat ettiklerini fkrini ileri sürebiliriz.

Basel II süreciyle birlikte şeffaf bilanço düzenleyen firmalar düşük maliyetli kredi olanağına sahip olacaklarından tahmini tablolardan yararlanılması sürece katkıda bulunacağı gibi ilgili KOBİ'ye de maliyet avantajı sağlayacaktır.

4.5.2.3. Ankete Katılan KOBİ'lerin Yaptıkları Finansal Analiz ve Planlamalar

Bu başlık altında araştırmaya katılan firmalardan finansal analiz ve planlama sürecinde hangi analizlerden yararlandığı sorusuna yanıt aranmıştır. Bu soruya verilen cevaplar bir önceki soruda yanıtı aranan finansal planlama açısından önemlidir. Soruya verilen yanıtlar Tablo 20 ve Şekil 18'de yer almaktadır.

TABLO 20

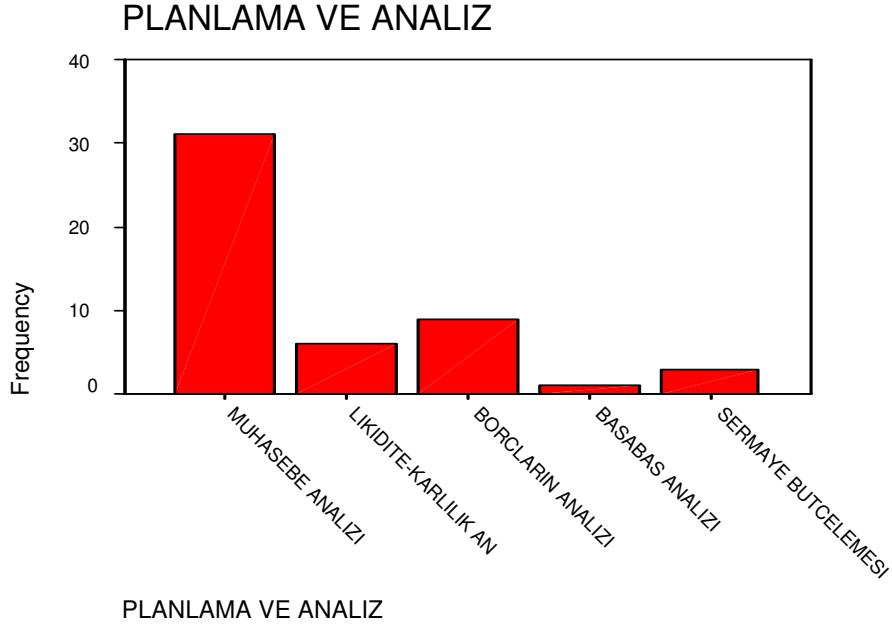
Ankete Katılan KOBİ'lerin Yaptıkları Finansal Analizler

Örneklem Grupları	Frekans	Yüzde(%)	Yığılımlı Yüzde
Muhasebe Analizi*	31	62	62
Likidite-Karlılık Analizi	6	12	74
Borçların Analizi	9	18	92
Baş-Baş Noktası Analizi	1	2	94
Sermaye Bütçelemesi	3	6	100
TOPLAM	50	100	

* Burada muhasebe analizi, ilgili işletmenin günlük işlemlerinin muhasebe kayıtlarına doğru kaydedildiği bilanço, gelir tablosu vb. gibi mali tablolarının yapıldığını anlatmaktadır.

ŞEKİL 18

Ankete Katılan KOBİ'lerin Yaptıkları Finansal Analizler

Firmaların finansal analiz ve planlama sürecinde faydalandıkları en önemli analiz olarak verdikleri cevap muhasebe analizidir ve 50 kişiden 31'i bu cevabı vermiştir. Yüzde içinde payı 62'dir. Firmaların sermaye bütçelemesi ve başa baş analizlerine verdikleri cevap ise toplamda 4'tür. Muhasebe analizinin ardından en fazla yapılan analiz ise borçların analizidir. Buradan çıkarabileceğimiz hipotez firmaların analiz konusunda daha eski ve daha yaygın analizler olan muhasebe ve borçların analizini tercih ettikleridir.

Ülkemizdeki firmaların büyük bir bölümü finansal analizin muhasebe analizi olduğunu düşünür. Ülkemizdeki vergilendirme sistemi de maalesef firmaları buna zorlamaktadır. Yine yapılan muhasebe analizi sadece ödenecek verginin hesaplanması için çoğunlukla yapılmaktadır. BASEL II süreciyle birlikte işletmenin karlı bir yapıya geçmesi için diğer analiz ve tablolara önem göstermesi gerekmektedir. Örneğin bir nakit akım tablosu analizi firmanın faaliyetlerinde etkin olup olmadığının önemli bir kanıtı olacaktır.

4.5.2.4. Ankete Katılan KOBİ'lerin Varlıklarının Finansmanında Kullandığı Kaynaklar

Bu başlık altında anket çalışmasına katılan KOBİ'lerin sahip olduğu varlıkları nereden sağladığı sorgulanmıştır. İlgili soruya verilen yanıtlar Tablo 21 ve Şekil 19'da yer almaktadır.

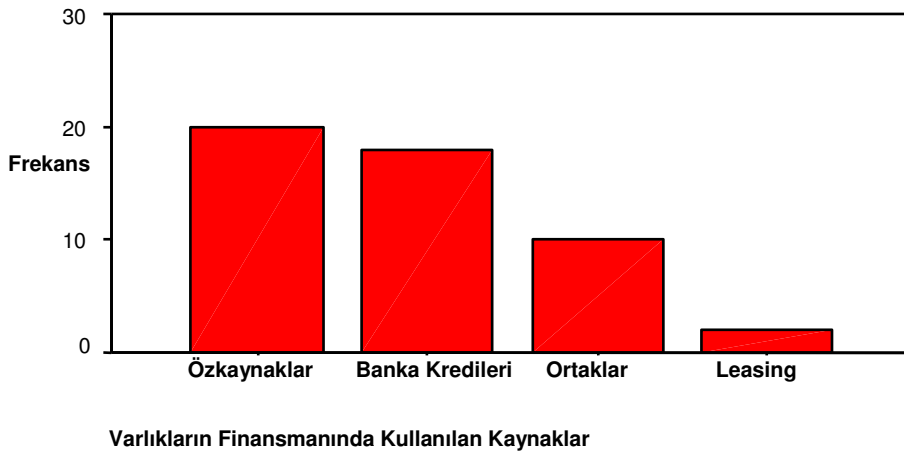
TABLO 21

Ankete Katılan KOBİ'lerin Varlık Finansmanında Yararlandığı Kaynaklar

Örneklem Grupları	Frekans	Yüzde(%)	Yığılımlı Yüzde
Özkaynaklar	20	40	40
Banka Kredileri	18	36	76
Ortaklar	19	20	96
Leasing	2	4	100
TOPLAM	50	100	

ŞEKİL 19

Ankete Katılan KOBİ'lerin Varlık Finansmanında Yararlandığı Kaynaklar

Varlıkların finansmanında kullanılan kaynaklara baktığımızda en fazla kullanılan finansman yönteminin özkaynak yoluyla finansman olduğunu görmekteyiz. Katılımcı

firmalardan 20'si özkaynak yoluyla finansmanı daha öncelikli görmektedir. Özkaynağın ardından %36 oranında banka kredileri yoluyla finansman cevabı gelmektedir. Varlıkların finansmanında önceliği ortaklardan alınan kaynaklara veren firma sayısı 10'dur. Leasing cevabını ise yalnızca 2 firma yetkilisi vermiştir.

Ülkemizde yaygın finansman tekniği ankette de çıktığı üzere özkaynaklardır. Ancak bu iyi bir finansman tekniği değildir. Zira yukarıda da bahsedildiği gibi özkaynakların fırsat maliyeti yüksektir. İşletmelerin bu süreçte rakiplerine üstünlük sağlayabilmeleri için kaynak yapılarını değiştirmeye kendilerini zorlamalıdır.

4.5.2.5. KOBİ'lerin Kredi Kullanırken Karşılaştıkları Sorunlar

Uygulamamıza katılan ve kredi kullanan işletmelerin kredi kullanırken karşılaştıkları sorunlara ilişkin bulgular bu başlık altında incelenecektir. Bu soru altında KOBİ'lere altı başlık sunulmuş olup bunları çok önemliden önemsiz doğru sıralanması istenmiştir. Bu yüzden her bir başlık ayrı ayrı incelenilecektir.

a) Yüksek Faiz Oranı:

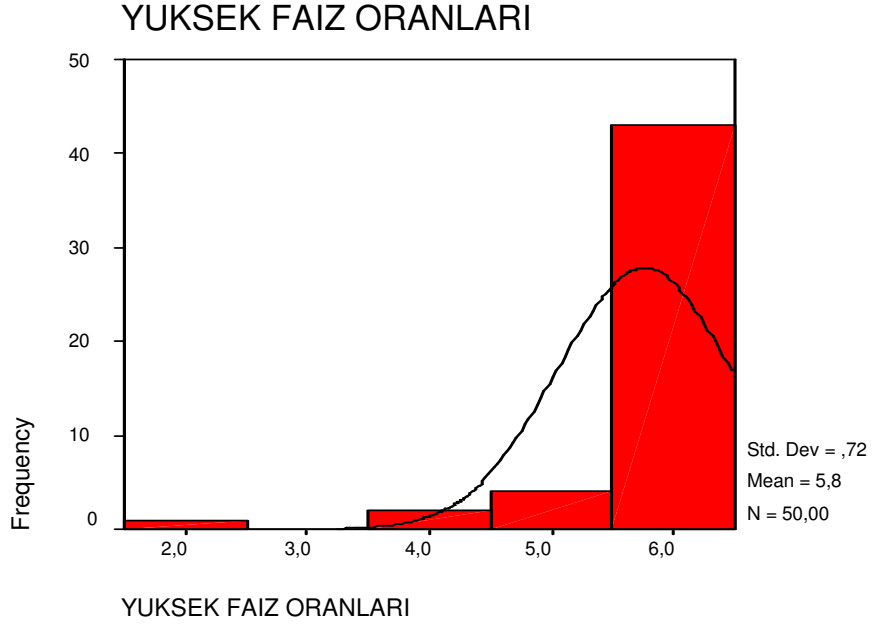
TABLO 22

Kredi Kullanılırken En Büyük Sorun Yüksek Faiz Oranı

Örneklem Grupları	Frekans	Yüzde(%)	Yığılımlı Yüzde
2.00	1	2	2
4.00	2	4	6
5.00	4	8	14
6.00	43	86	100
TOPLAM	50	100	

ŞEKİL 20

Kredi Kullanılırken En Büyük Sorun Yüksek Faiz Oranı

İşletmelerin kredi kullanırken karşılaştığı sorunlara verdikleri cevaplar arasında yüksek faiz oranı problemini %86 gibi çok yüksek oranla en önemli sorun olarak gördükleri aşıkardır. Firma temsilcilerinin 43'ü en önemli sorun olarak kredi faiz oranlarının yüksekliğini işaret etmişlerdir.

b) Teminat Bulma Sorunu:

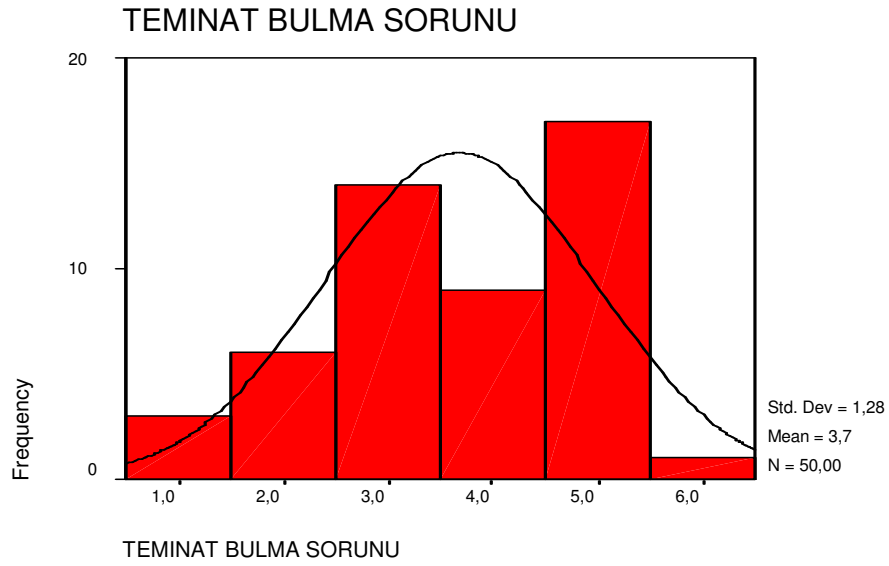
TABLO 23

Kredi Kullanırken En Önemli Sorun Teminat Bulma

Örneklem Grupları	Frekans	Yüzde(%)	Yığılımlı Yüzde
1.00	3	6	6
2.00	6	12	18
3.00	14	28	46
4.00	9	18	74
5.00	17	34	98
6.00	1	2	100
TOPLAM	50	100	

ŞEKİL 21

Kredi Kullanırken En Önemli Sorun Teminat Bulma

Teminat bulma problemine verilen puanları incelediğimizde, 17 firmanın 5 puan verdiğini görmekteyiz. Yine 14 firma 3 puan vermiştir.

c) Bürokratik İşlemler:

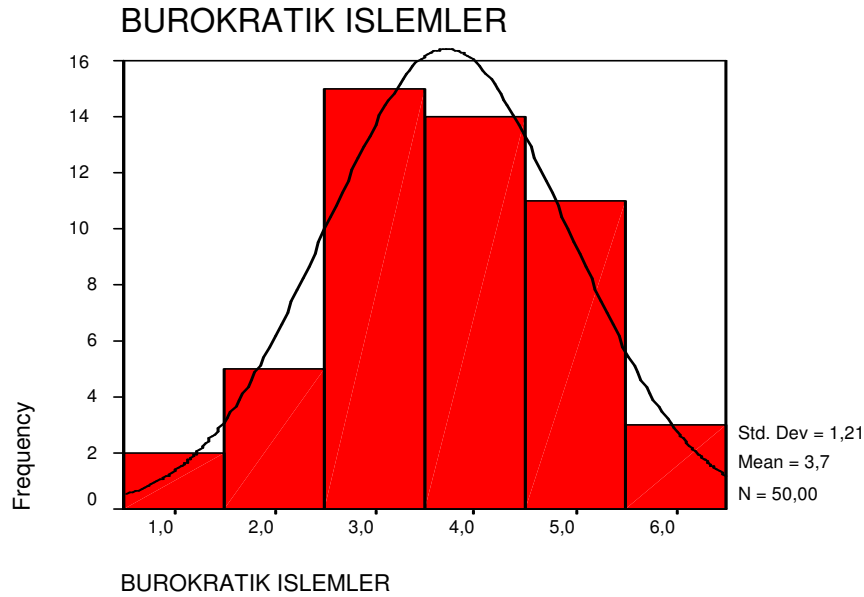
TABLO 24

Kredi Kullanırken En Önemli Sorun Bürokratik İşlemler

Örneklem Grupları	Frekans	Yüzde(%)	Yığılımlı Yüzde
1.00	2	4	4
2.00	5	10	14
3.00	15	30	44
4.00	14	28	72
5.00	11	22	94
6.00	3	6	100
TOPLAM	50	100	

ŞEKİL 22

Kredi Kullanırken En Önemli Sorun Bürokratik İşlemler

Bürokratik nedenlerin kredi kullanırken karşılaşılan sorunlar içinde aldığı puanlara baktığımızda bir önceki problemde olduğu gibi en fazla alınan puan 15 kişiyle 3'tür. Yine

14 kişi 4 puan vermiştir. Buradan çıkaracağımız sonuç firmaların ortak tavrının bu problemi 3 ve 4 puan seviyesinde görmeleridir.

d) Vade Süreleri:

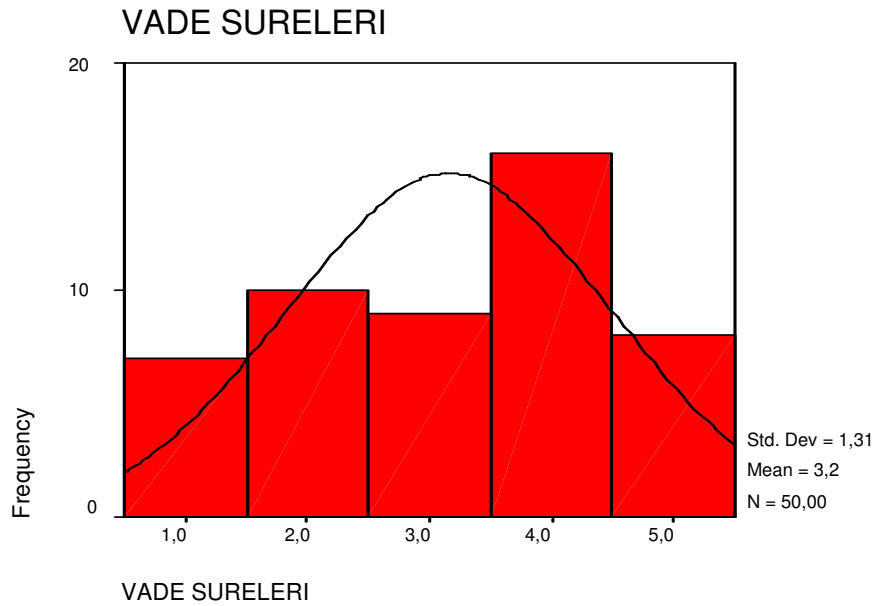
TABLO 25

Kredi Kullanırken En nemli Sorun Vade Sürelerinin Kısılığıdır

Örneklem Grupları	Frekans	Yüzde(%)	Yığışımly Yüzde
1.00	7	14	14
2.00	10	20	34
3.00	9	18	52
4.00	16	32	84
5.00	8	16	100
TOPLAM	50	100	

şEKİL 23

Kredi Kullanırken En nemli Sorun Vade Sürelerinin Kısılığıdır

Firmalar vade sürelerine ilişkin problem hakkında ortalama bir karar göstermemektedirler. Cevaplar düzenli olarak dağılmıştır. Bunun anlamı firma temsilcileri kimi problemleri çok önemli kimi problemleri önemsiz bulurken vade süresi problemini ortalama bir problem olarak görmüş ve 3 etrafında dağılımına neden olmuştur.

e) Kefil Bulma Sorunu:

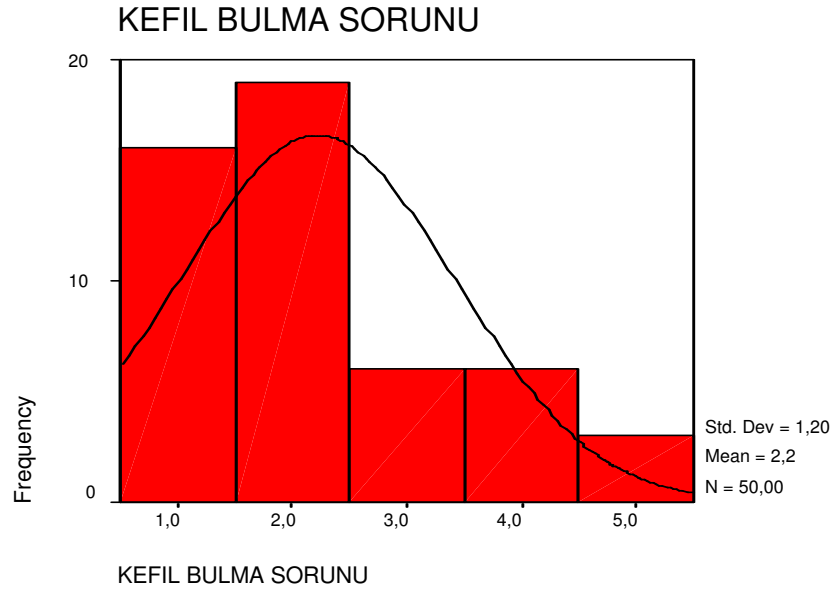
TABLO 26

Kredi Kullanırken En Önemli Sorun Kefil Bulmaktır

Örneklem Grupları	Frekans	Yüzde(%)	Yığılımlı Yüzde
1.00	16	32	32
2.00	19	38	70
3.00	6	12	82
4.00	6	12	94
5.00	3	6	100
TOPLAM	50	100	

ŞEKİL 24

Kredi Kullanırken En Önemli Sorun Kefil Bulmaktır

Katılımcı firmalar kefil bulmayı kredi kullanırken karşılaştığı sorunlar içinde önemsiz buluyorlar. %70 katılımcı bu cevaba 1 ve 2 puan vermiştir. Firmaların hiçbiri kefil sorununu en önemli sorun olarak görmemektedir.

f) Kredi Miktarının Yetersizliği:

TABLO 27

Kredi Kullanırken En Önemli Sorun Miktarın Yetersizliğidir

Örneklem Grupları	Frekans	Yüzde(%)	Yığılımlı Yüzde
1.00	22	44	44
2.00	9	18	62
3.00	5	10	72
4.00	4	8	80
5.00	7	14	94
6.00	3	6	100
TOPLAM	50	100	

ŞEKİL 25

Kredi Kullanırken En Önemli Sorun Miktarın Yetersizliğidir

Firmalar kredi miktarının yetersizliği problemine 1 ve 2 puanları %62 oranında vererek bu problemi önemsiz bir problem olduğu görüşlerini göstermişlerdir. 50 katılımcı firma temsilcisinden 22'si en önemsiz problem olarak gördüklerini bildirmişlerdir.

Kredi kullanırken firmaların karşılaştığı sorunlara verdikleri cevaplardan sonra firmaların bu problemlere verdikleri önem sıraları en önemliden en önemsiz aşağıdaki gibi olmuştur:

1. Yüksek faiz oranı,
2. Bürokratik işlemler,
3. Teminat bulma sorunu,
4. Vade süreleri,
5. Kredi miktarının yetersizliği,
6. Kefil bulma sorunu.

Yukarıda verilen tablo ve şekillerden hareketle ülkemizdeki KOBİ'ler kredi konusunda en önemli sorunu yüksek faiz oranları, bürokratik işlemler ve teminat bulma sorunundan dolayı yaşadıklarını söyleyebiliriz. Yukarıda verilen soruya varlıkların finansmanında banka kredilerini kullanmayan işletmeler de cevap vermişlerdir. Bu durum kredi kullanmayan işletmelerin kredi kullanmak konusunda yaptıkları girişimlerin yukarıdaki nedenlerden dolayı olumsuz cevap aldıklarını göstermektedir.

Yukarıda yanıtı aranan soru aslında ülkemizdeki KOBİ'lerin banka kredilerine bakış açılarını da yansıtmaktadır. Basel II, KOBİ'ler için yeni bir kredi fiyatlama süreci olduğundan yukarıdaki soru, ülkemizdeki KOBİ'lerin mevcut durumunu ortaya koyması açısından önemlidir.

4.5.3. İşletmelere Ait Yatırım Tercihleri, Finansman Çözümleri ve Rating Sürecine Bakış Açılarına İlişkin Bulgular

Bu başlık altında sorulan sorular anket formunda C Grubu Soru Tipi olarak yer almıştır.

4.5.3.1. Ankete Katılan KOBİ'lere Ait Yatırım Tercihleri

Burada uygulamaya katılan KOBİ'lere yatırım yapabilecekleri kadar bir sermayeye sahip olsalar idi yatırımlarını hangi alanda kullanırlardı sorusuna cevap aranmıştır. Verilen yanıtlar Tablo 28 ve Şekil 26'da yer almaktadır.

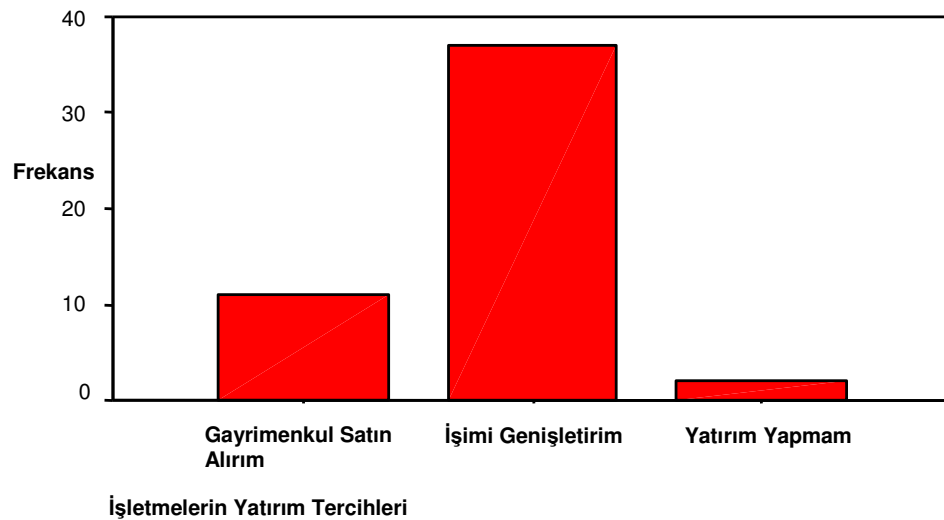
TABLO 28

Ankete Katılan KOBİ'lerin Yatırım Tercihleri

Örneklem Grupları	Frekans	Yüzde(%)	Yığılımlı Yüzde
Gayrimenkul Satın Alırım	11	22	22
Repo Yaparım	0	0	22
İşimi Genişletirim	37	74	96
Yatırım Yapmam	2	4	100
TOPLAM	50	100	

ŞEKİL 26

Ankete Katılan KOBİ'lerin Yatırım Tercihleri

Yatırım tercihi sorusuna KOBİ'ler %74 ile en fazla işimi genişletirim yanıtı ile cevap vermişlerdir. Firma yetkilileri yatırım yapabilecekleri kadar bir sermayeleri olsa işlerini genişletecek yatırımları yapma eğilimindedirler. Ardından en fazla cevabı ise gayrimenkul yatırımları almıştır. Burada şıklar arasında bulunan repo yaparım cevabını hiçbir firma yetkilisinin vermemesi dikkat çekicidir.

Yukarıdaki tablo ve şekilde işimi genişletirim oranının %74 kadar yüksek bir orana sahip olması yatırım ortamının uygunluğu ile KOBİ'lere orta ve uzun vadeli bir finansman olanağının hem ilgili işletme açısından hem de ülke açısından bir yatırım olacağı aşıkardır. Basel II sürecinin de KOBİ'lere yatırım ortamı uygunluğu sağladığı düşünülürse bu soruya verilen cevap daha da önem kazanacaktır.

4.5.3.2. Ankete Katılan KOBİ'lerin 2008 Yılı Krizinden Etkilenme Durumu

Son dönemde yaşanan ekonomik kriz maalesef KOBİ'ler için önemli bir süreç olan BASEL II'nin ülkemiz için uygulamasını uzatmıştır. BDDK'nın 25 Haziran 2008 tarihli basın açıklamasıyla kamuoyuna duyurulan haberde özellikle son dönemde yaşanan kriz ve belirsizlik dolayısıyla BASEL II ve derecelendirme modelinin uygulanabilirliği ileri bir tarihe ertelenmiştir. İşte bu yüzden bu krizin KOBİ'lere etkileri bu başlık altında incelenmiş olup verilen yanıtlar Tablo 29 ve Şekil 27'de yer almaktadır.

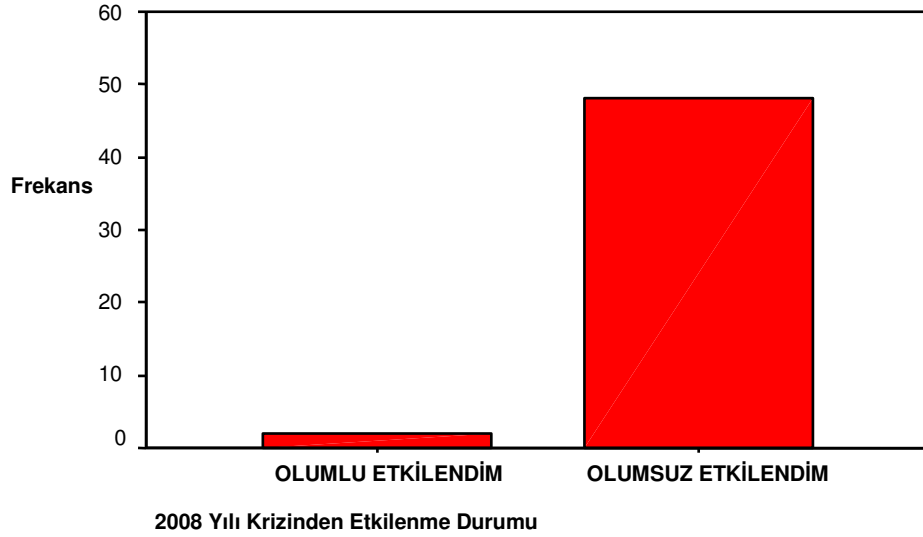
TABLO 29

İşletmelerin 2008 Yılı Ekonomik Krizinden Etkilenme Durumu

Örneklem Grupları	Frekans	Yüzde(%)	Yığılımlı Yüzde
Olumlu Etkilendim	2	4	4
Olumsuz Etkilendim	48	96	100
TOPLAM	50	100	

ŞEKİL 27

İşletmelerin 2008 Yılı Ekonomik Krizinden Etkilenme Durumu

Bu soruya verilen cevap her ne kadar belli olsa da, uygulamaya katılan iki katılımcının olumlu etkilendiğini söylemesi ilginçtir. Ayrıca bu işletmelere etkilenme durumları da sorulmuş olup alınan yanıtlar şu şekilde olmuştur:

a) Olumsuz Etkilendim: Olumsuz etkilenen işletmeler bu olumsuzlukları önemliden önemsiz e şu şekilde ağırlıklandırmışlardır:

1. Özkaynaklarım azaldı,
2. Alacaklarımın tahsil süresi uzadı,
3. Karlarım azaldı,
4. Yatırım planlarım bozuldu,
5. Kapasite kullanım oranım düştü.

Bu soruyla aslında yukarıda bahsedilen BDDK'nın Basel II sürecinin KOBİ'ler için uygulanabilirliğini ileri bir tarihe ertelemesinin haklı bir neden olarak ortaya çıkarmaktadır. Çünkü Rating Modelinin uygulanabilirliğinin ön şartı olan güçlü bir özkaynak yapısı 2008 yılı ekonomik kriziyle olumsuz etkilenmiştir. Yine 2008 yılı ekonomik krizi işletme faaliyet döngüsünü de olumsuz etkileyip alacakların tahsil süresini uzatmıştır.

b) Olumlu Etkilendim: 2008 yılında yaşanan ekonomik krizden olumlu etilendiğini söyleyen iki işletme ise bu olumlu etkilenmelerini “Özkaynaklarımın değerini anladım” şeklinde açıklamışlardır.

4.5.3.3. Ankete Katılan KOBİ'lerin Kullandıkları Finansal Danışmanlar

Burada araştırmaya katılan KOBİ'lerden kullandıkları finansal danışmanlar sorulmuş olup alınan cevaplar Tablo 30 ve Şekil 28'de yer almaktadır.

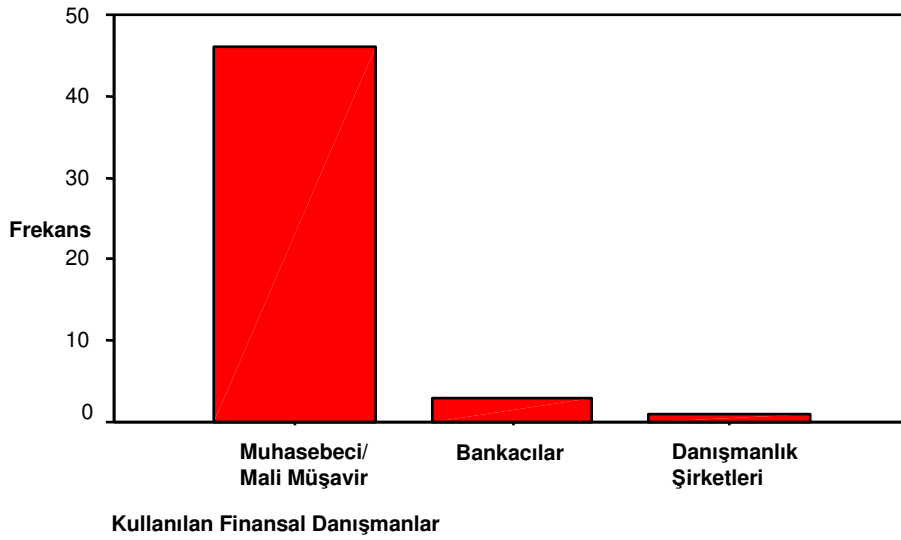
TABLO 30

KOBİ'lerin Kullandıkları Finansal Danışmanlar

Örneklem Grupları	Frekans	Yüzde(%)	Yığılımlı Yüzde
Muhasebeci/Mali Müşavir	46	92	92
Bankacılar	3	6	98
Danışmanlık Şirketleri	1	2	100
Vergi Elemanları	0	0	
Üniversiteler	0	0	
TOPLAM	50	100	

ŞEKİL 28

KOBİ'lerin Kullandıkları Finansal Danışmanlar

KOBİ'ler finansal danışman olarak muhasebeciler ve mali müşavirleri görmektedirler. Bu meslek grubuna gelen cevap %92'dir. Finansal danışman olarak danışmanlık şirketlerinden yararlanan sadece 1 firmanın olması da dikkat çekicidir.

Ülkemizde Basel II ile ilgili bilgilendirme süreci başlamış olmakla birlikte yeterli değildir. Bu konuda bankalara büyük görevler düşmektedir. Bu nedenle bankaların Basel II süreciyle ilgili KOBİ'lere gerekli danışmanlığı yapması kendi karlılığı ve risk yapısı için de önemlidir.

4.5.3.4. BASEL II Hakkında Sahip Olunan Bilgi Düzeyi İle İlgili Bulgular

KOBİ'lerin Basel II süreci hakkında bilgi sahibi olup olmadıklarının irdelendiği bu soruya ilişkin verilen cevaplar Tablo 31 ve Şekil 29'da yer almaktadır.

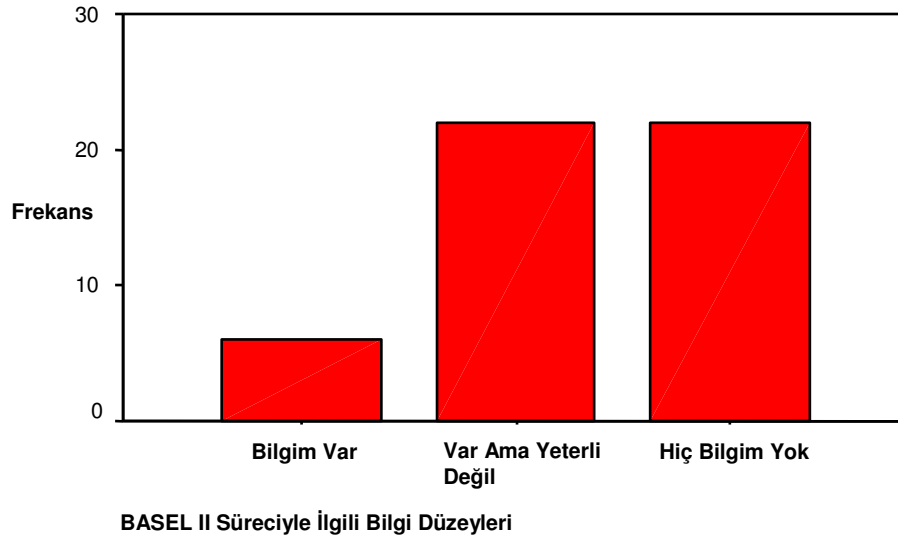
TABLO 31

Ankete Katılan KOBİ'lerin BASEL II'ye İlişkin Bilgi Düzeyleri

Örneklem Grupları	Frekans	Yüzde(%)	Yığılımlı Yüzde
Bilgim Var	6	12	12
Evet Ama Yeterli Bilgim Yok	22	44	56
Hiç Bilgim Yok	22	44	100
TOPLAM	50	100	

ŞEKİL 29

Ankete Katılan KOBİ'lerin BASEL II'ye İlişkin Bilgi Düzeyleri

Bu soru ise KOBİ'lerin Basel II Süreci ile ilgili yeterli bilgilerinin olmadığını göstermektedir. Bilgim var diyen firma yetkilisi yalnızca 6'dır ve bu toplamda %12'ye tekabül etmektedir. Yeterli bilgisi olmayanların ve hiç bilgisi olmayanların oranı toplam içinde hayli yüksektir(%88). Buradan çıkaracağımız çarpıcı sonuç Basel II sürecinde ülkemizde KOBİ'lerin yeterli bilgiye sahip olmadıkları gerçeğidir.

Basel II ve derecelendirme modeli hakkında KOBİ'lerin bilgi düzeyleri yeterli değildir. Yukarıdaki tablodan çıkan sonuç budur. Ayrıca bu süreç hakkında az bilgilerinin olduğunu söyleyen firma yetkililerinin sürece ilişkin bilgilerinin sadece basındaki haberlerden oluştuğunu düşünürsek bu sürece ilişkin gerekli altyapının ülkemizde hala oluşturulmadığını söyleyebiliriz.

4.5.3.5. Ankete Katılan KOBİ'lerin Kredi Derecelendirme ve Rating Modeline Bakış Açıları

Anket formumuzun son sorusu olan bu soruda araştırmaya katılan firma yetkililerine kredi olanaklarından herhangi bir banka yada kredi derecelendirme kuruluşu tarafından firmanın derecelendirilmesi fikrine nasıl baktıkları araştırılmış olup ilgili yanıtlar Tablo 32 ve Şekil 30'da yer almaktadır.

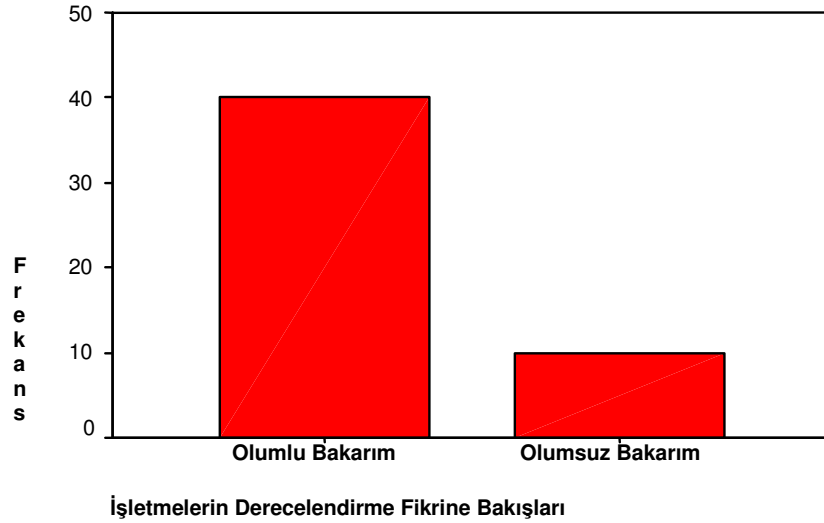
TABLO 32

Ankete Katılan KOBİ'lerin Derecelendirme Fikrine Bakış Açıları

Örneklem Grupları	Frekans	Yüzde(%)	Yığılımlı Yüzde
Olumlu Bakarım	40	80	80
Olumsuz Bakarım	10	20	100
TOPLAM	50	100	

ŞEKİL 30

Ankete Katılan KOBİ'lerin Derecelendirme Fikrine Bakış Açıları

Firma yetkilileri derecelendirme kuruluşu tarafından şirketlerinin derecelendirilmesine büyük oranda sıcak bakmaktadırlar. Sıcak bakanların oranı %80'dir. Oranın bu kadar yüksek olması KOBİ'lerin bu süreçte kendilerinden istenenleri yerine getirebileceğini gösterir. Olumsuz bakanlara da gerekli bilginin verilmesi durumunda bu kanaatlerini değiştirebileceklerdir.

4.6. SONUÇ VE ÖNERİLER

KOBİ'ler ülke ekonomilerinin üretim ve istihdam sorunlarının çözümünde çok önemli role sahiptir. Özellikle ülkemizdeki KOBİ'leri toplam işletmelere oranı %99 gibi çok büyük bir orana sahiptir. Türkiye ekonomisi yükünün büyük bir bölümünü üstlenen KOBİ'lerin buna rağmen banka kredilerinden aldığı pay %5-10 civarında olmaktadır. Bu oran diğer ülkelerdeki KOBİ'lerin kredilerden aldığı payın çok ama çok altında kalmaktadır(Tablo 3). Ekonomik kalkınmada önemli bir işlevi üstlenen KOBİ'lerin bu faaliyetlerini daha da etkin bir şekilde yerine getirebilmeleri için güçlü bir sermaye yapısına

sahip olması gerekmektedir. Basel II uygulamasıyla birlikte derecelendirme modeli bu sürece önemli katkıda bulunacaktır. Araştırmamızın ana konusu da zaten budur.

Basel II'nin getirmiş olduğu rating modeli KOBİ'lerin özellikle banka kaynaklarından yararlanırken karşılaşacağı bir süreçten ibarettir. Bu süreçte bankalar işletmelere kredi verirken yeni bir kredi fiyatlama tekniği uygulayacaktır. Bu teknik risk odaklı kredi fiyatlama tekniğidir. Risk odaklı kredi fiyatlama tekniğinde işletmelerin kredi talepleri kredi riskine göre belirlenecektir. Kredi riski ise Basel II süreciyle birlikte firmanın finansal verileri yanında firma faaliyetleri ve yönetimini de içeren bütün göstergelerin bir arada değerlendirilmesi sonucu tespit edilen “*firma derecelendirme(rating) notu*” ile belirlenmektedir. Basel II süreci bu notun belirlenmesi işlemini iki yöntemle yerine getirmektedir. Bunlar; Standart Yaklaşım ve İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım. Standart Yaklaşımında bu notu ilgili KOBİ'ye yada işletmeye bağımsız derecelendirme kuruluşu vermektedir. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımında ise bu notu ilgili banka vermektedir. Öte yandan bankanın kredi verdiği firmanın riskinin yüksek olması kendisinin maruz kaldığı riski arttıracaktır. Banka, maruz kaldığı kredi riski arttıkça Basel II'ye göre daha fazla sermaye bulunduracaktır. Banka da bu kaybını kredi fiyatına yansıtarak kendini koruyacaktır. Sonuçta yine maliyet kredi talep eden ilgili işletmeye kesilecektir.

Basel II süreciyle birlikte bağımsız derecelendirme kuruluşları yada bankalar tarafından KOBİ'lere verilen rating notlarının düşüklüğü yada yüksekliği verilen kredinin fiyatını değiştirecektir. Düşük derecelendirme notuna sahip firmalara verilen kredilerin maliyeti daha da yüksek olacaktır. Bu yüzden KOBİ'lerin Basel II sürecinde amaçları yüksek derecelendirme notuna sahip olmak olacaktır. KOBİ'lerin firma notunu yükseltmeleri için bir takım kritik başarı faktörleri mevcuttur. Bunları şöyle özetlemek mümkündür:

- Firmaların esas faaliyet konularında çalışması,
- Kayıt dışı ekonominin kayıt içine alınması,

- Faaliyetlerinden doğan risklerini azaltacak finansal enstrümanların kullanılması,
- KOBİ'lerin Basel II'nin öngördüğü teminat yapısına uyum sağlaması (Firmaların düşük maliyetli kredi kullanmalarına imkan sağlar.)
- KOBİ'lerin sermayelerini güçlendirmeleri (Bağımsız derecelendirme kuruluşlarından ve bankalardan alacakları derecelendirme notlarını yükselterek düşük maliyetli kredi olanakları sağlar.)
- Şeffaf bilanço düzenlenmesi,
- Uluslararası kabul görmüş standartlarda, güvenilir mali tabloların üretilmesi,
- Raporlama, veri tabanı konularında yeni teknolojik yatırımların tamamlanması,
- Kurumsal yönetim kültürünün en üst yöneticiden tüm çalışanlara kadar yerleştirilmesi,
- Risk yönetimi konusunda uzmanlaşmayı sağlamak üzere nitelikli insan kaynağına yatırım yapılması,
- Karar almada her türlü riskin dikkate alınmasını sağlayan bir sistemin kurulması,
- Basel II ile öngörülen değişimlerin KOBİ'lere olan etkilerinin bilinmesi

Anket çalışmamızda ülkemizin önemli aktörlerinden olan KOBİ'lerin mevcut yapıları incelenerek rating sürecine hazır olup olmadıkları araştırılmıştır. Ayrıca KOBİ'lerin sermaye ve kredi yapıları ortaya konarak ilgili sürece bakışları da araştırılmıştır.

Araştırma sonuçlarına baktığımızda ankete katılan KOBİ'lerin %86'sı 50 kişinin altında personel çalıştıran işletmelerden oluşmaktadır. Bu KOBİ'lerin çoğunluğunun

hukuki statüsü limited şirkettir(%52). Ankete katılan KOBİ'lerin %56'sı imalat ve ticaret alanlarında faaliyet göstermektedir. Ankete kalın KOBİ'ler ağırlıklı olarak yurtiçindeki pazar alanına yönelmektedirler.

Anket katılan KOBİ'ler kuruluş sermayesi olarak çoğunlukla kendi birikimlerinde faydalanmaktadır(%60). Bu durum özellikle ülkemizdeki bankaların işletmelere kuruluş sermayesi kolay vermemesinden kaynaklanır. Ankete katılan KOBİ'ler her ne kadar finansal öngörülere ve gelecek tahminlerine dikkat etseler de finansal analiz sürecinde çoğunlukla muhasebe analizi(%62) yapması özellikle rating sürecinde derecelendirme notunun düşmesine neden olabilecek bir faktördür.

Araştırmaya katılan KOBİ'lerin %40'ı varlıkların finansmanında özkaynakları kullanmaktadır. Ülkemizdeki yaygın finansman tekniği bu olsa bile doğru bir teknik değildir. Özellikle Basel sürecinde yüksek rating notu almak için önemli bir başarı faktörü olan firmaların güçlü sermaye yapısının, varlıkların finansmanında kullanılması bu yapıya zarar verecektir. Varlıkların finansmanında daha çok banka kredileri, leasing vb. kullanılması ilgili firmanın yüksek derecelendirme notu alması için önemlidir.

KOBİ'ler kredi kullanırken en büyük sorunu bankaların uyguladıkları yüksek faiz oranlarından, teminatlardan ve bürokratik işlemlerden çekmektedir. Bu soru kredi verecek bankalar için önemlidir. Ancak rating modelinde yukarıda bahsedildiği gibi işletme için risksiz bir yapının oluşturulması durumunda ilgili banka bu sorunların ilgili işletmeye maliyetini düşürecektir.

Baktığımızda uygulamaya katılan KOBİ'ler yeterli bir sermayeye sahip olsalar idi çoğunlukla(%74) bunu işlerini genişletmek için kullanacaklarını söylemişlerdir. Basel II süreci işletmelere yatırım ortamı uygunluğu sağlar. Ancak ülkemizdeki bankalar çoğunlukla tüketiciyi kredilendirdiklerinden(üretimi kredilendirmediklerinden) dolayı verdikleri krediler yatırımdan üretime dönüşmeden geri istedikleri için işletmelere bu imkanın sağlanması zor olmaktadır.

Ülkemizdeki KOBİ'ler son dönemde yaşanan ekonomik krizden büyük oranda(%96) olumsuz etkilenmişlerdir. Bu etki kendisini özellikle yüksek derecelendirme notu için önemli kriterler olan özkaynakların azalması, alacakların tahsil süresinin uzaması, karlarının azalması şeklinde kendisini göstermiştir. Zaten BDDK'da son zamanlarda yaşanan ekonomik kriz ve belirsizlikleri kanıt göstererek Basel II sürecinin ülkemiz için uygulanabilirliğini ileriki bir tarihe ertelemiştir.

Ankete katılan KOBİ'lerin büyük bir kısmı(%92) finansal konularda danışman olarak muhasebeci ve mali müşavirleri kullandıkları görülmektedir. Bir sonraki soruda ise ilgili KOBİ'ler çoğunlukla(%88) Basel ve derecelendirme süreci hakkında ya hiç bilgiye sahip değiller yada az bir bilgi birikimleri vardır. Bu iki soru birbiriyle ilgilidir. Basel ve rating süreci hakkında ülkemizdeki KOBİ'lerin bilgilendirmesi sürecine en büyük katkıyı bankalar yapacaktır. Bu sürecin doğru anlatılması sürecin uygulanabilirliği ve verimliliği açısından önemlidir. Zaten KOBİ'ler kredi almak için bir banka yada derecelendirme kuruluşu tarafından derecelendirme fikrine %80 gibi bir oranla olumlu bakmaktadırlar. Dolayısıyla KOBİ'ler kendilerinden beklenenleri yerine getirme istek ve arzusuna sahiptirler.

Sonuçta öngörülerimize göre küreselleşme sürecinde KOBİ'lerin önemi giderek artacak ve bu bağlamda onları finanse eden bankalar da başarılı kredi yönetimi örnekleri sergileyecektir.

EKLER

EK 1 - Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik

KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELERİN TANIMI, NİTELİKLERİ VE SINIFLANDIRILMASI HAKKINDA YÖNETMELİK

Amaç

Madde 1 - Bu Yönetmeliğin amacı; küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin tanımına, niteliklerine ve sınıflandırılmasına ilişkin esasların belirlenmesi ve bu tanım ve esasların tüm kurum ve kuruluşların uygulamalarında esas alınmasını sağlamaktır.

Kapsam

Madde 2 - Bu Yönetmelik; küçük ve orta büyüklükteki işletmeler ile bu işletmelerin tanımlarına, niteliklerine ve sınıflandırılmasına ilişkin uygulama usul ve esaslarının belirlenmesini kapsar.

Küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri ilgilendiren mevzuatın uygulanmasında bu Yönetmelik hükümleri esas alınır. Ancak; KOBİ'lere yönelik destek sağlayan kuruluşlar, bu Yönetmelikte belirtilen sınırları aşmamak kaydıyla, kendi sektör ve büyüklük önceliklerini belirleyebilirler. Devlet yardımları dışındaki uygulamalar için sadece çalışan sayıları dikkate alınabilir.

Dayanak

Madde 3 - Bu Yönetmelik; 8/1/1985 tarihli ve 3143 sayılı Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun ek 1 inci maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4 - Bu Yönetmeliğin uygulanmasında;

a) a) İşletme: Yasal statüsü ne olursa olsun, bir veya birden çok gerçek veya tüzel kişiye ait olup, bir ekonomik faaliyette bulunan birimleri,

b) b) Küçük ve orta büyüklükte işletme (KOBİ): İkiyüzelli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu yirmibeş milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan ve bu Yönetmelikte mikro işletme, küçük işletme ve orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılan ve kısaca "KOBİ" olarak adlandırılan ekonomik birimleri,

c) c) Mali bilanço: Bir işletmenin belirli bir tarihte sahip olduğu varlıklar ile bu varlıkların sağlandığı kaynakları gösteren mali tabloyu,

d) d) Net satış hasılatı: Bir işletmenin brüt satışlarından satış iskontoları ve iadeleri ile diğer indirimlerin düşülmesi sonucu bulunan tutarı,

e) e) Yıllık iş birimi (YİB): Bir yıl boyunca tam zamanlı olarak işletmede veya işletme adına çalışan bir kişiyi,

f) f) Yakın piyasa: İlgili piyasanın akış zincirinin başlangıç veya bitiminde yer alan ürün veya hizmet piyasasını, ifade eder.

Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin sınıflandırılması

Madde 5 - KOBİ'ler aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır.

a) a) Mikro işletme: On kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu bir milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan çok küçük ölçekli işletmeler,

b) b) Küçük işletme: Elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu beş milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan işletmeler,

c) Orta büyüklükteki işletme: İkiyüzelli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu yirmibeş milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan işletmeler.

Sınıf değiştirme ve vafın kaybı

Madde 6 - Hesaplarının kapanış tarihinde, işletme sınıfları ve KOBİ vasfı belirlenirken dikkate alınan kriterlerden herhangi birini, birbirini takip eden iki hesap döneminde de kaybeden veya aşan işletmeler sınıf değiştirir veya KOBİ vafını kaybeder.

İşletme türleri

Madde 7 - KOBİ'ler, çalışan sayıları veya mali bilgilerinin tespitine yönelik olarak; diğer işletmeler ile olan sermaye veya oy hakkı ilişkilerine göre bağımsız işletmeler, ortak işletmeler ve bağlı işletmeler olmak üzere üçe ayrılır.

Bağımsız işletme

Madde 8 - Gerçek veya tüzel kişilerin sahip olduğu ve bu Yönetmeliğe göre ortak veya bağlı işletme sayılmayan bir işletme;

a) a) Başka bir işletmenin % 25 veya daha fazlasına sahip değilse,

b) b) Herhangi bir tüzel kişi veya kamu kurum ve kuruluşu veya birkaç bağlı işletme tek başına veya müştereken bu işletmenin % 25 veya daha fazla hissesine sahip değilse,

c) Konsolide edilmiş hesaplar düzenlemiyorsa ve konsolide hesaplar düzenleyen başka bir işletmenin hesaplarında yer almıyorsa ve bu nedenle bağlı bir işletme değilse,

bağımsız işletme kabul edilir.

Ortak işletme

Madde 9 - Bir işletmenin tek başına veya bağlı işletmeleriyle birlikte hakim etki yaratmayacak şekilde, başka bir işletmenin oy hakları veya sermayesinin % 25'inden fazlasına ve % 50'sinden azına sahip olması, yahut kendisinin oy hakları veya sermayesinin % 25'inden fazlasına ve % 50'sinden azına başka bir işletmenin hakim etki yaratmayacak şekilde sahip olması durumunda bunlar ortak işletme sayılır. Sermaye ve oy hakları payından yüksek olan esas alınır.

Birinci fıkrada belirtilen % 25 oranı;

a) a) Kamu yatırım şirketleri, girişim sermayesi yatırım ortaklıkları ve bir işletmedeki toplam yatırımları iki milyon YTL'yi aşmamak şartıyla kendi fonlarını borsaya kote edilmemiş işletmelere yatıran ve düzenli olarak risk sermayesi yatırımlarında bulunan gerçek kişiler veya kişi grupları,

b) b) Üniversiteler, üniversitelerin kurduğu vakıflar ve kâr amacı gütmeyen araştırma merkezleri,

c) c) Bölgesel kalkınma fonları da dahil kurumsal yatırımcılar,

d) d) Yıllık bütçesi onsekiz milyon YTL'den az olan veya nüfusu beşbinden az olan yerlerdeki; belde belediyeleri dahil belediyeler ve köy tüzel kişilikleri,

tarafından asılsa bile bu işletme bağlı işletme ilişkilerine sahip olmaması şartıyla bağımsız işletme sayılır.

Bağlı işletme

Madde 10 - Bir işletme;

a) a) Başka bir işletmenin sermaye veya oy haklarının çoğunluğuna sahip olma,

b) b) Başka bir işletmenin yönetim, yürütme veya denetim kurulu üyelerinin çoğunluğunu atama veya azletme yetkisine sahip olma,

c) Başka bir işletmenin hissedarı veya ortağı olup, bu işletmenin diğer hissedarları veya ortaklarıyla yaptığı anlaşma ile bunların oy haklarının çoğunluğunu tek başına kontrol etme hakkına sahip olma,

şartlarından en az birini taşıması halinde bağlı işletme sayılır.

9 uncu maddenin ikinci fıkrasında sayılan yatırımcıların; hissedarlık hakları saklı kalmak kaydıyla, söz konusu şirketlerin yönetiminde doğrudan veya dolaylı olarak yer almaması halinde, hiçbir hakim etkinin olmadığı kabul edilir ve bu işletmeler bağımsız işletme sayılır. Ancak söz konusu yatırımcıların bir veya birden fazla işletme ile bağlı işletme ilişkilerinden herhangi birine sahip olması durumunda bunlar bağlı işletme sayılır.

Müşterek hareket eden gerçek kişi veya gerçek kişi grupları yoluyla bağlı işletme ilişkilerinden bir veya birkaçına sahip olan işletmeler, faaliyetlerinin bir kısmını veya tamamını aynı piyasa veya yakın piyasalarda gerçekleştiriyorlarsa bağlı işletme sayılırlar.

Kamu kontrolündeki işletmeler

Madde 11 - Bir işletmenin, sermayesinin veya oy haklarının % 25'inden fazlasının doğrudan veya dolaylı olarak, müştereken veya tek başına, 9 uncu maddenin ikinci fıkrasında sayılan yatırımcılar dışında bir veya birden fazla kamu kurum veya kuruluşunun kontrolünde olması halinde bu işletme KOBİ sayılmaz.

İşletme türünün beyanı

Madde 12 - Herhangi bir destek programına başvuran işletmeler, bağımsız işletme, ortak işletme ve bağlı işletme olarak 5 inci maddede belirtilen eşik değerlerle ilgili verileri içeren statü beyanında bulunabilirler.

Sermayenin kime ait olduğunun tam olarak belirlenemeyecek şekilde dağılmış olduğu ve bu işletmede, bir işletme veya birbirine bağlı işletmeler tarafından müştereken % 25 veya daha fazla sermaye hissesine sahip olunmadığının beyan edilebildiği durumlarda, işletme statü beyanında bulunabilir.

Bu beyanlar, kanunların izin verdiği kontrol ve incelemeler saklı kalmak kaydıyla ilgili kuruma yapılır.

Çalışan sayısı, finansman tutarı ve referans dönemi için kullanılan veriler

Madde 13 - 5 inci maddeye göre işletmelerin mali durumları ve çalışan sayılarının belirlenmesinde yıllık olarak hesaplanan en son veriler esas alınır.

Yeni kurulan ve ilk yıl hesapları henüz onaylanmamış işletmelerde sadece çalışan sayısı dikkate alınır.

Çalışan sayısı ve yıllık iş birimleri

Madde 14 - Bir işletmede çalışanların toplam sayısı, o işletmedeki yıllık iş birimlerinin toplam sayısına göre belirlenir. Hangi süre ile olursa olsun, yılın veya günün belirli bölümlerinde veya mevsimlik işlerde çalışan kişiler yıllık iş biriminin kesirlerini oluştururlar. Doğum izni ve birinci dereceden yakınların ölümü veya hastalık sebebiyle kullanılan izinler hesaba katılmaz.

Bu Yönetmeliğin uygulanmasında;

- a) a) İlgili işletmede çalışan işçi, işveren vekilleri ve işverenler ile işletme sahipleri,
- b) b) İşletmede düzenli olarak bir iş gören ve bunun karşılığında bir ücret alan ortaklar, çalışan olarak dikkate alınırlar.

Çıraklık ve mesleki eğitim sözleşmesi kapsamında işletmede mesleki eğitim gören çıraklar ve staj yapan öğrenciler çalışan sayısına dahil edilmez.

İşletme verilerinin bulunması

Madde 15 - Bağımsız işletmelerin çalışan sayılarını da kapsayan verileri, sadece o işletmenin hesaplarına göre belirlenir.

Bağlı veya ortak işletme ilişkisine sahip bir işletmenin başvurusunda kullanacağı veriler; işletmenin hesapları ve varsa işletmenin konsolide hesapları veya işletmenin konsolidasyon yoluyla dahil olduğu başka konsolide hesaplar ile ek-2'de belirtilen diğer verilere göre belirlenir.

İkinci fıkrada belirtilen verilere, varsa ilgili işletmenin ürettiği ürün veya hizmet piyasasının akış zincirinin başında veya sonunda yer alan herhangi bir ortak işletmesinin verisi eklenir. Eklenecek oran oy hakkı veya sermayedeki hisselerin (hangisi büyükse) oranıdır. İki veya daha çok şirketin karşılıklı katılma durumlarında her birinin yapacağı başvuruda büyük olan katılma oranı uygulanır.

Bağlı veya ortak işletme ilişkisine sahip bir işletme ile doğrudan veya dolaylı olarak bağlı olan herhangi bir başka işletmenin verilerinin tamamı, bu verilerin daha önce konsolidasyon yoluyla hesaplara dahil edilmediği durumlarda ikinci ve üçüncü fıkrada atıf yapılan veriye eklenir.

Bu madde kapsamında hesaplamalar yapılırken, başvuran işletmelerin bağlı veya ortak işletmelerinin başka işletmelerle sahip olduğu bağıllık veya ortaklık ilişkileri de göz önüne alınır.

Başvuran işletmenin ortak işletmelerine bağlı olan işletmelerin verileri, konsolidasyon yoluyla daha önceden dahil edilmemişse, ortak işletmenin verilerine % 100 olarak eklenir. Başvuran işletmenin ortak işletmelerine ortak olan işletmelerin verileri, eğer bu işletmeler başvuran işletmenin piyasa akış zincirinin hemen önünde veya arkasında yer

alıyorsa ve konsolidasyon yoluyla daha önceden dahil edilmemişse ortak işletmenin verilerine büyük olan ortaklık yüzdesi ile eklenir.

Başvuran işletmenin bağlı işletmelerine ortak olan işletmelerin verileri, eğer bu işletmeler başvuran işletmenin piyasa akış zincirinin hemen önünde veya arkasında yer alıyorsa ve konsolidasyon yoluyla daha önceden dahil edilmemişse bağlı işletmenin verilerine büyük olan ortaklık yüzdesi ile eklenir. Başvuran işletmenin bağlı işletmelerine bağlı olan işletmelerin verileri, eğer konsolidasyon yoluyla daha önceden dahil edilmemişse bağlı işletmelerin verilerine % 100 olarak eklenir.

Bir işletmenin konsolide hesaplarında çalışanlara ilişkin verilerin bulunmadığı durumlarda çalışan sayıları; ortak işletmelerin çalışan sayıları ortaklık oranında, bağlı işletmelerin çalışan sayıları % 100 olarak eklenerek hesaplanır.

İstatistik çalışmaları

Madde 16 - Devlet İstatistik Enstitüsü, işletmelerde yıllık çalışan sayılarının belirlenmesinde aşağıda belirtilen gruplandırma ve sayıları esas alır.

- a) a) Yıllık çalışan sayısı 0'dan büyük -1 kişi,
- b) b) Yıllık çalışan sayısı 2-9 kişi,
- c) c) Yıllık çalışan sayısı 10-19 kişi,
- d) d) Yıllık çalışan sayısı 20-49 kişi,
- e) e) Yıllık çalışan sayısı 50- 249 kişi,
- f) f) Yıllık çalışan sayısı 249'dan fazla.

Beyan

Madde 17 - Bu Yönetmelik ekinde yer alan formlar ilgili işletme tarafından beyan esasına göre doldurulur. Bu Yönetmelik kapsamında yapılacak işlemlerde esas alınan belge ve formların içerdiği her türlü bilgiden başvuran işletme sorumludur. Yanlış ve yanıltıcı bilgilere ve belgelere dayanılarak yapılan işlemlerle elde edilen menfaatler kazanılmış hak sayılmaz.

Yetki

Madde 18 - Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, bu Yönetmeliğin uygulanmasına ilişkin esasları belirlemeye ve tebliğ çıkarmaya yetkilidir.

Yürürlük

Madde 19 - Bu Yönetmelik yayımı tarihinden altı ay sonra yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 20 - Bu Yönetmelik hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

EK 2 - BDDK Tarafından 25 Haziran 2008 Tarihinde Yapılan BASEL II Sürecinin Ertelenmesine İlişkin Basın Açıklaması

BASEL - II UYGULAMASININ ERTELENMESİNE İLİŞKİN BASIN AÇIKLAMASI

Bilindiği üzere, kamuoyunda Basel-II olarak anılan Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması çalışması, Haziran 2004'te yayımlanmış, Haziran 2006'da ise genişletilerek yürürlükteki diğer sermaye düzenlemelerini de içerecek şekilde nihai halini almıştır. Söz konusu çalışma Avrupa Parlamentosu ve Konseyinin 14 Haziran 2006 tarihli, 2006/48 ve 2006/49 sayılı Direktifleri ile de Avrupa Birliği (AB) müktesebatına dâhil edilmiştir.

Basel-II hükümlerinin AB müktesebatına dâhil edilmesi sonucunda Kurumumuz uygulamalarının da AB müktesebatı esas alınarak yürütülmesi gereği hâsıl olmuştur. Mevcut durumda, Türk Bankacılık Sisteminde sermaye yeterliliğinin hesaplanması 1 Kasım 2006 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan "Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik" esas alınarak yapılmaktadır. Söz konusu Yönetmelik ile Basel-II'nin getirdiği temel değişikliklerden biri karşılanmış ve Haziran 2007 itibarıyla operasyonel risk kalemi sermaye yeterliliği hesaplamalarına dâhil edilmiştir. Dolayısıyla, Kurumumuzca Basel-II'ye ilişkin AB Direktiflerine kısmen uyumlu sermaye yeterliliği hesaplamasına geçilmiştir.

Hali hazırda, dünya çapındaki birçok ülkede Basel-II'ye uyum çalışmaları devam etmektedir. Ülkemizde de, Basel-II'nin Türkiye'de faaliyet gösteren bankalarca uygulanmasına ilişkin çalışmalar bir program dâhilinde Kurumumuzca yürütülmektedir. Buna ilişkin bir yol haritası daha önce kamuoyuna açıklanmış ve bu çerçevedeki çalışmalar halen sürdürülmektedir.

Türk Bankacılık Sektörünün Basel-II'ye 01.01.2009 tarihinde geçişine yönelik Kurumumuzca yürütülen çalışmalar sonucunda önemli mesafeler kaydedilmiş olmakla

beraber, son dönemde uluslararası finansal piyasalarda yaşanan sebepleri ve etkileri derin ve belirsiz gelişmeler ışığında özellikle seküritleşme ve likidite riski açısından Basel- II uzlaşısında eksiklikler tespit edilmiştir. Söz konusu eksikliklerin giderilmesi amacıyla ilgili dokümanlarda değişiklik çalışmalarının uluslararası düzeyde devam ettiği bilinmektedir. Bahsi geçen değişiklik çalışmaları yanında, uygulama sonuçları bu süreçte oldukça önemli olan Türk Ticaret Kanunu tasarısının henüz yasalaşmaması, finans ve reel sektör temsilcilerinin Basel-II'nin uygulanma zamanlamasına ilişkin görüşleri de dikkate alınarak bankaların sermaye yeterliliğinin ölçümünde esas alınacak kredi riskinin derecelendirmeye dayalı olarak hesaplanmasına ilişkin uygulamanın ileri bir tarihe ertelenmesi uygun görülmüştür.

Kamuoyuna saygıyla duyurulur

EK 3 – Anket Formu

ANKET FORMU

Anketi Hazırlayan: Fuat BERKTAŞ

Marmara Üniversitesi

Finansal Piyasalar ve Yatırım Yönetimi Yüksek Lisans Öğrencisi

Danışman : Yard. Doç.Dr. M. Altan MASUN

İşletmenin

Adı:.....Tel:.....

Cevaplayan Kişinin Adı Soyadı:.....

ANKET SORULARI

1. İşletme içindeki pozisyonunuz nedir?

- ☐ İşletme Sahibi
- ☐ Yönetici
- ☐ Şef-Satış Elemanı

2. İşletme içindeki çalışan sayısı nedir?

- ☐ 1 - 10 Kişi
- ☐ 10 - 50 Kişi
- ☐ 50 - 250 Kişi

3. Sahibi ya da çalışanı olduğunuz işletmenin hukuki şekli nedir?

- ☐ Şahıs Şirketi(Kolektif, Adi Komandit Şirket)
- ☐ Limited Şirket
- ☐ Anonim Şirket
- ☐ Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirket

4. İçinde yer aldığınız işletmenin faaliyet alanı nedir?

- ☐ İmalat Sanayi (tekstil, makine imalat vs.)
- ☐ Eğitim
- ☐ Tarımsal Sanayi
- ☐ Sağlık
- ☐ Turizm
- ☐ Yazılım Geliştirme
- ☐ Diğer (Lütfen belirtiniz)

5. İşletme faaliyetlerini hangi pazar alanında gerçekleştirmektedir?

- ☐ Tamamen Yurtiçi
- ☐ Yurtiçi Ağırlıklı – Yurtdışı Nadiren
- ☐ Yurtiçi ve Yurtdışı Eşit Oranda
- ☐ Yurtdışı Ağırlıklı – Yurtiçi Nadiren
- ☐ Tamamen Yurtdışı

6. İçinde bulunduğunuz işletme kuruluş sermayelerini nerelerden sağlamışlardır?

- ☐ Tamamen Kendi Birikimleri İle
- ☐ Bir Kısmını Kredilerle Bir Kısmını Banka Kredileri İle
- ☐ Tamamen Banka Kredileri İle
- ☐ Eşit-Dosttan Sağlanan Borçlar İle
- ☐ Ortaklar Aracılığı İle
- ☐ Diğer (Lütfen belirtiniz)

7. İşletmenin gelecek yıllardaki varlık-kaynak yapısının belirlenmesinde hangi tahmini (proforma) tablolardan yararlanılmaktadır?

	Yapılıyor	Yapılmıyor
Tahmini Bilanço	☐	☐
Tahmini Gelir Tablosu	☐	☐
Tahmini Nakit Akım Tablosu	☐	☐
☐ Tahmini Tablolar Düzenlenilmemektedir.		

8. İşletmenin finansal analiz ve planlama sürecinde aşağıdaki analizlerden hangileri yapılmaktadır?

- () Muhasebe Analizi
- () Likidite – Karlılık Analizi
- () Borçların Analizi
- () Başa-Baş Analizi
- () Sermaye Bütçelemesi

9. Varlıkların finansmanında aşağıdaki kaynakların hangilerinden yararlanmıştır?

- () Özkaynaklar
- () Banka Kredileri
- () Devlet(KOSGEB) Kredileri
- () Ortaklar
- () Leasing
- () Müşteri Avansları
- () Akrabalar
- () Yabancı Finans Kurumları

10. İşletmenin kredi kullanırken karşılaştığı aşağıdaki sorunları önem sırasına göre sıralayınız. (1=Çok Önemli...6=Çok Önemsiz gibi.)

- () Yüksek Faiz Oranları
- () Teminat Bulma Sorunu
- () Bürokratik İşlemler
- () Vade Süreleri
- () Kefil Bulma Sorunu
- () Bürokratik İşlemler
- () Kredi Miktarının Yetersizliği

11. Yatırım yapabileceğiniz kadar bir sermayeniz olduğunda aşağıdaki yatırımlardan hangisini yaparsınız?

- ☐ Gayrimenkul Satın Alırım
- ☐ Repo Yaparım
- ☐ İşimi Genişletirim
- ☐ Yatırım Yapmam

12. 2008 yılında yaşanan küresel krizden nasıl etkilendiniz?

- ☐ Olumlu Etkilendim
- ☐ Olumsuz Etkilendim

Lütfen nasıl etkilendiğinizi önem sırasına(1'den başlayarak) göre sıralayınız...

Olumlu Etkilenenler İçin:

Olumsuz Etkilenenler İçin:

☐ Yeni Pazarlar Arama Zorunda Kaldım	☐ Yatırım Planlarım Bozuldu
☐ Dış Pazarlara Açıldım	☐ Özkaynaklarım Azaldı
☐ Özkaynaklarımın Önemini Anladım	☐ Alacaklarımın Tahsil Süresi Arttı
☐ Kaliteye Önem Vermeye Başladım	☐ Karlarım Azaldı
☐ Ar-Ge' ye Kaynak Ayırmaya Başladım	☐ Kapasite Kullanım Oranım Düştü

13. İşletmenizde aşağıdaki finansal danışmanlardan hangilerinden yararlanıyorsunuz?

- ☐ Muhasebeci / Mali Müşavir
- ☐ Vergi Elemanları
- ☐ Danışmanlık Şirketleri
- ☐ Bankacılar
- ☐ Üniversiteler

14. Basel II(Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı) Süreciyle ilgili herhangi bir bilginiz bulunmaktadır?

- ☐ Bilgim Var
- ☐ Evet Ama Yeterli Bir Bilgim Yok
- ☐ Hiç Bilgim Yok

15. Banka Kredilerinden faydalanmak için bir banka ya da derecelendirme kuruluşu tarafından şirketinizin derecelendirilmesi fikrine nasıl bakarsınız?

() Olumlu Bakarım

() Olumsuz Bakarım

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

AKGÜÇ Öztin, **Finansal Yönetim**, İstanbul, 2000

ALTINTAŞ Ayhan, **Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği**, Turhan Kitapevi, İstanbul, Mart 2006

AYAN Ebubekir, **Bankacılık Risklerinin Yönetiminde Basel II Uzlaşısı**, İstanbul, 2007

BABUŞÇU Şenol, **Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**, Ankara, 2005

BABUŞÇU Şenol ve diğerleri, **Kredi Derecelendirmesi ve Finans**, Akademi Yayınevi, Ankara, 2006

BAĞRIAÇIK Atilla, **Dışa Açılma Sürecinde Küçük ve Orta Boy Firmalar (Dünyada ve Türkiye’de)**, İstanbul, 1989

BAKER Jaymes Calvin, **Bank For International Settlements: Evolution&Evaluation**, Greenwood Publishing Group, Westport, 2002

BAŞAR Mehmet, **Basel II Düzenlemeleri ve KOBİ’ler**, Eskişehir, 2007

CEYLAN Ali, **Finansal Teknikler**, Bursa, 2002

DİNÇER Ömer ve HÜNER Şencan, **Orta Büyüklükteki İşletmeler ve Bürokrasi**, İstanbul, 1995

ERDOĞAN Zafer ve diğerleri, **KOBİLER: İşleyiş, Sorunlar ve Çözüm Önerileri**, Bursa, 2006

KÜÇÜKÖZMEN Coşkun, **Basel II, Blok-3: Bilgilendirme Yoluyla Şeffaflığın Arttırılması ve Piyasa Disiplininin Sağlanması**, Ankara, 2006

MATTEN Chris, **Managing Bank Capital: Capital Allocation And Performance Measurement**, John Wiley, New York, 2000

MÜFTÜOĞLU Tamer, **Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler: Sorunlar ve Öneriler**, Ankara, 1991

SANDIKÇI Yılmaz, **Dünyada ve Türkiye’de KOBİ Örgütlenmeleri ve SDŞ’lerin Ortaya Çıkışı**, Konya, 2002

SEYİDOĞLU Halil, **Uluslararası Finans**, İstanbul, 2003

ŞİMŞEK Muhittin, **Ekonominin Lokomotifi KOBİ’lerin Olmazsa Olmazları**, İstanbul, 2002

TANÖR Reha, **Türk Sermaye Piyasası, Taraflar**, 1.Cilt, Beta Basım, İstanbul, 1999

YETKİN Feyzullah, **Türkiye’de Finansal Kiralama ve Finansal Kiralama Sektörü**, İstanbul, 2001

MAKALELER VE RAPORLAR

AKGEMCİ Tahir, **“KOBİ’lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler”**, KOSGEB Araştırma Raporu, Ankara, 2001

AKSEL Kaan, *“Finansal Kurumlarda Operasyonel Riskin Ölçümü”*, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Aralık 2001, <http://www.makalem.com>, (Erişim Tarihi: Ekim 2007)

ARAS Güler, *“Basel II Sermaye Yeterliliği Düzenlemelerinin KOBİ’ler Üzerine Etkileri”*, İstanbul Ekonomi Forumu, Aralık 2006

ARSLAN İ.Kahraman, *“Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Pazarlama Sorunları ve Çözüm Önerileri”*, Verimlilik Dergisi, No:1994-2, Ankara, 1994

AYDIN Oktay ve BAŞ İ.Melih, *“2000’li Yıllara Doğru Risk Sermayesi”*, Türkiye İçin Bir Model Önerisi, İzmir İktisat Kongresi, KOSGEB, Ankara , 1992

Basel Bankacılık Denetim Komitesi, *“Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması”*, Bank of International Settlements, Switzerland, Haziran 2004

Basel Committee On Banking Supervision, *“Amendment To The Capital Accord To Incorporate Market Risk”*, 1996

BDDK, *“Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesinde Ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik”*, 2002, http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/sermaye_yet_y2.doc, (Erişim Tarihi: 30.12.2007)

BDDK, *“Basel II’nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri”*, BDDK Araştırma Raporları , 2005/4

BDDK, *“Basel II’ye Geçiş”*, http://www.bddk.org.tr/baselIII/1324bakan_sunum.pdf, (Erişim Tarihi: 27.12.2007)

BDDK, *“Basel II Sayısal Etki Çalışması”*, 2004 <http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/QIS-TR.pdf>, (Erişim Tarihi: Aralık 2007)

BDDK, “*Basel-II Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR) Değerlendirme Raporu*”, <http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/QIS-TR.pdf>

BDDK, “*10 Soruda Yeni Sermaye Uzlaşısı*”, http://www.bddk.org.tr/turkce/BaselII/125010_Soruda_BaselII.pdf, (Erişim Tarihi: 24.11.2007)

BDDK, “*Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı Basel II’ye Yönelik Eleştiriler*”, 2004, <http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel-II/1306Impact-Studies.pdf>

BIS, “*Basel Capital Accord*”, http://www.bis.org/basel_committee/basel_capital_accord (Erişim Tarihi: 24.11.2007)

BERGER N. Allen ve diğerleri, “*Small Business Credit Scoring and Availability*”, Federal Reserve Bank of Atlanta Working Paper Series, 2005-10, May 2005

BTGE INFO, “*Toptancı ve Perakendeci Hakkında Aktüel Bilgiler*”, s.5. <http://www.bteu.de/www.bteu.de/download/BTGE-Info-Januar03.pdf>, (Erişim Tarihi: Mayıs 2008)

BOYACIOĞLU Melek Acar, “*Basel-II Uzlaşısına İlişkin Eleştiriler ve İyileştirme Önerileri*”, Bankacılar Dergisi, Sayı:41, 2002

CANBAŞ Serpil, “*Küçük ve Orta Boy Sanayi İşletmelerinin Finansal Sorunları ve Türkiye’de ve Avrupa Topluluğunda Küçük ve Orta Boy Sanayi İşletmelerine Sağlanan Finansal Destekler*”, 3. Ulusal İşletmecilik Kongresi, Nevşehir, 30 Kasım-3 Aralık 1989

ÇABUKEL Rıdvan, “*Bankaların Kurumsal Kredileri Açısından Kredi Riski Yönetimi ve Basel II Uygulaması*”, TBB Yayın No: 250, Mart 2007

ÇELİK Faik, KIZIL İhsan, “*Banka Sermaye Yeterliliğinde Basel II Yaklaşımı ve Türk Bankacılığı*”, Doğu Üniversitesi Dergisi, Cilt 9, Sayı 1, 2008

ÇETİNKAYA Fehmi, “*Esnaf ve Küçük Sanayicilerin Sorunları ve Çözümleri*”, 2.Türkiye İktisat Kongresi Sosyal Gelişme ve İstihdam Komisyonları Tebliğleri, Ankara, 1992

DANIELSON Jon ve diğerleri, “*An Academic Response To Basel II*”, Financial Market Group, Special Paper Series, No:130, 2001

Deloitte, “*Basel II Gereksinimlerinde Neredeyiz?*”, 2004, <http://www.deloitte.com/dtt/cda/doc/content/Basel%20II.pdf>, (Erişim Tarihi: Aralık 2007)

DUMAN Mustafa, “*Bankacılık Sektöründe Finansal Riskin Ölçülmesi ve Gözetiminde Yeni Bir Yaklaşım: Value At Risk Metodolojisi*”, Bankacılar Dergisi, Sayı 32, 2000

European Comission, “*The New SME Definition User Guide*”, http://ec.europa.eu/enterprise_policy/sme_definition/sme_user_guide.pdf, (Erişim Tarihi: 10.02.2008)

FIBV-International Federation of Stock Exchanges, “*Small and Medium Size Business Market*”

“*History Of The Basel Committee And Its Membership*”, Basel Committee On Banking Supervision, 2004, <http://www.bis.org/bcbs/history.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.11.2007)

GÖKÇE M. Uğur, “*Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Finansal Sorunları ve Çözüm İçin Bir Öneri*”, Maliye Postası, 1997, Yıl:18, Sayı:406

GÜLTEKİN Fehmi, “*KOBİ’ler Aldıkları Krediyi Zamanından Önce Kapatıyor*”, İTKİB Yayını, Ankara Şubat 1997, Sayı:38

“*How to deal with the new rating culture*”, European Commission, <http://www.microfinancegateway.org/content/article/detail/30272>, (Erişim Tarihi: Nisan 2008)

İstanbul Uluslararası Derecelendirme Kuruluşu A.Ş., **“TAYSAD Üyelerine Basel II’nin Şirketlere Etkileri Konusunda Sunum”**, Türkrating, 18 Ocak 2007

KALMIŞ Halis, **“Türkiye’deki KOBİ’lere Uygun Finansman Kaynaklarının Sağlanması”**, <http://www.econ.utah.edu/~ehrbar/erc2002/pdf/P378.pdf>, (Erişim Tarihi: 23/02/2008)

“KOBİ’lerin Sermaye Piyasasından Yararlanma Olanakları I”, Asomedy, ASO Yayını, Ankara, Şubat 1997

MANDACI Evrim Pınar , **“Türk Bankacılık Sektörünün Taşıdığı Riskler ve Finansal Krizi Asmada Kullanılan Risk Ölçüm Teknikleri”**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 5, Sayı 1, İzmir, 2003

MAZIBAŞ Murat, **“Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı: Risk Verilerine İlişkin Bir Değerlendirme”**, BDDK Araştırma Raporları, No:2005/2

MCCAULEY N. Robert, **“Basel II and East Asian Economics”**, Presentatition to Pacific Economic Council Conference, 11-13 August 2002

“Moody’s KMV İçsel Derecelendirme Platformu ve Basel II”, Mayıs 2007, http://www.moodyskmv.com/products/files/MKMV_IR_Platform_and_Basel_II_Turkish.pdf, (Erişim Tarihi: Mayıs 2008)

OKTAV Mete ve diğerleri, **“Orta ve Küçük İşletmelerde İhracata Yönelik Pazarlama Sorunları ve Çözüm Önerileri”**, Ankara, TOBB Yayını, 1990

PALAS Ahmet, **“Dünyada ve Türkiye’de KOBİ’lerin Gelişimi”**, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Verimlilik ve Teknoloji Seminerleri, Ankara, 1996

Risk Yönetimi, **“Kredi Riski”**, <http://www.riskyonetimi.com/krediriski.asp>, (Erişim Tarihi: Kasım 2007)

ROSZBACH Jacobson, *“Credit Risk Versus Capital Requirements Under Basel II: Are SME loans and retail credit really different?”*, Central Bank of Sweden, Working Paper Series 162, 2005

SARIASLAN Halil, *“Orta ve Küçük Ölçekli İşletmelerin Finansman Sorunları, Çözüm İçin Bir Finansal Paket Önerisi”*, Ankara, TOBB Yayını, No:281, 1996

SEZER Hasan ve diğerleri, *“Basel II’nin KOBİ’lere Etkileri”*, Bankacılar Dergisi, Sayı 58, 2006

ŞENGEZER Ermukan, *“Türk KOS’u İçin Uygun Büyüklük Tanımı”*, Ankara Sanayi Odası Dergisi, Sayı 115 (Mayıs- Ağustos 1992)

TAŞ Oktay ve TİFTİKÇİ Sinan, *“Bankacılıkta Piyasa Riski Yönetimi ve Bir Alım/Satım Portföyü İçin Riske Maruz Değer Ölçümleri”*, Uluslararası Finans Sempozyumu, İstanbul, 9-10 Haziran 2005

The World Bank, **Report No: 7546 TU**

TBB, *“Basel Komite Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi”*, <http://www.tbb.org.tr/>, (Erişim Tarihi: Aralık 2007)

Türkiye Bankalar Birliği(TBB), *“Risk Yönetimi ve Basel II’nin KOBİ’lere Etkileri”*, TBB Bankalar Birliği Besel II Yönlendirme Komitesi, Eylül 2004 http://www.tbb.org.tr/turkce/yayin/Konferans_KOBI_Kitapcigi.pdf, (Erişim Tarihi: Aralık 2007)

TÜRKER Sibel, *“Basel II Sürecinde KOBİ’ler için Yol Haritası”*, www.deloitte.com.tr/turkey-tr_ceo_Basel2KOBiler_250707.pdf, (Erişim Tarihi: 17.02.2008)

ULUDAĞ İlhan, *“Gümrük Birliği Sürecinde KOBİ’ler ve Risk Sermayesi Şirketleri Modeli”*, İTO Yayını, İstanbul, No:1996-42

UYGUN Bülent, ÇAKIR H.Meder, **“Basel II’ye Uyum Kapsamında Denizli KOBİ’lerine İlişkin Bir Uygulama”**, <http://www.denizliso.tobb.org.tr/>, (Erişim Tarihi: Aralık 2007)

YAYLA Münir, KAYA Yasemin Türker, **“Basel II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci”**, BDDK Araştırma Raporları 3, 2005

YELKİKALAN Nazan ve KALMIŞ Halis, **“KOBİ’lerde Verimlilik Yönelimli Yeniden Yapılandırma Stratejileri”**, I.Orta Anadolu Kongresi, KOSGEB, Ankara, 2001

YILMAZ Beytullah, **“KOBİ’lerin Finansal Sorunlarına Yönelik Bir Çözüm Önerisi”**, <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/Beytullah.doc>, (Erişim Tarihi: Ocak 2008)

YILMAZ Hatice Biçen, **“Basel II ve KOBİ’ler Üzerindeki Etkileri”**, http://www.paradoks.org/makale/yil3_sayi1/hbyilmaz31.pdf, (Erişim Tarihi: 22.03.2008)

YILMAZ H. Biçen, **“KOBİ’lerin Finansman Sorunu ve Sermaye Piyasası Yoluyla Çözümü”**, http://paradoks.org/index.php?option=com_content&task=view&id=61&temid=11, (Erişim Tarihi: 17.02.2008)

YÖRÜK Nevin, **“KOBİ’lerin Kredi Yoluyla Finansmanında Karşılaştıkları Sorunlar ve Tokat İlinde Bir Uygulama”**, I.Orta Anadolu Kongresi, KOSGEB, Ankara, 2001

YÜKSEL Ayhan, **“Basel-II’nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri”**, BDDK Araştırma Raporu, 2005, <http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/baselIISME.pdf>, (Erişim Tarihi: Mart 2008)

MEVZUAT

Resmi Gazete, 06.03.1997, sayı.22925

TEZLER

ATEŞ Alişan, *“Bankalarda Üstlenilen Riskler ve Türk Bankacılık Sisteminin Basel Kriterlerine Uyumu”*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2003

BOYACIOĞLU Melek Acar, *“Bankalarda Derecelendirme(Rating) ve Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Ampirik Bir Çalışma”*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul, 2005

DEĞİRMENCİ Nihal, *“Sermaye Yeterliliği Konusundaki Basel Standartları ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamalarının Değerlendirilmesi”*, TCMB ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, 2003

DOĞANLAR Erkan, *“Bankalar ve Firmalar Perspektifinden Basel II Kriterlerinin Ticari Kredi Sürecine Etkileri ve Tekstil Sektörü Üzerine Bir Uygulama”*, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007

EKİNCİ M. Behzat, *“Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletme(KOBİ)lerin Gelişimi ve Finansal Sorunları”*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1999

GRİFFİTH Stefany-SPRATT Jones, Stephen, ***“Will The Proposed New Basel Capital Accord Have A Net Negative Effect On Developing Countries”***, Instit Development Studies, University Of Sussex, 2001, <http://www.gapresearch.org/finance/FinalBasel.pdf>, (Erişim Tarihi:Ekim 2007)

ÇELİK Fahri, ***“Avrupa Birliği’nde ve Türkiye’de Küçük ve Orta Boy İşletmelere Sağlanan Finansal Destekler ve Etkinliği”***, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1996

MASUN M.Altan, ***“Bir Finansman Yöntemi Olarak Risk Sermayesi Türkiye Uygulaması Sorunlar ve Çözüm Önerileri”***, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul, 1995

MERCAN D.İlhan, ***“Basel II Kriterleri Çerçevesinde Türk Bankacılık Sektöründeki Sermaye Yeterliliği Sorununun İncelenmesi”***, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006

SOYDAN C., ***“Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yönetsel Sorunları ve Çözüm Önerileri”***, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1998

VURAL Ç.Selim, ***“KOBİ’lerin Sermaye Piyasasından Fon Temin Etmesi”***, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sermaye Piyasası Ve Borsa Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007

YALKIN Mehmet Burak, ***“Basel II Kapsamında Şirket Derecelendirme ve Bankaların Mali Tahlil Birimleri Açısından Değerlendirilmesi”***, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007

Yaşar Yılmaz, ***“Derecelendirme ve Derecelendirme Faktörünün Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesinde Uygulanabilirliği”***, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, İstanbul, 1994

DİĞERLERİ

www.bddk.org.tr

www.deloitte.com

www.imkb.gov.tr

www.kobinet.org.tr

www.kobifinans.com.tr

www.kosgeb.gov.tr

www.microfinancegateway.org

www.spk.gov.tr

www.sekerbank.com.tr

www.tbb.org.tr

